

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**DENİZ ERBULAK'IN "14 YAŞINDA BİR GENÇ KIZIM
BEN" ADLI SERİSİ İÇERİSİNDE YER ALAN DÖRT
ROMANINDA ÇOCUK EĞİTİMİ BAKIMINDAN
SOSYAL YAŞAM**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Çiğdem PARILDAR

BURSA 2011

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**DENİZ ERBULAK'IN "14 YAŞINDA BİR GENÇ
KIZIM BEN" ADLI SERİSİ İÇERİSİNDE YER ALAN
DÖRT ROMANINDA ÇOCUK EĞİTİMİ BAKIMINDAN
SOSYAL YAŞAM**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Çiğdem PARILDAR


**Danışman
Doç. Dr. Şeref KARA**


BURSA 2011

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....Türkçe Eğitimi..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda ..809950001..... numaralı
.....Gizem PARILDAR.....'nın hazırladığı "Deniz Erbulak'ın 14 Yaşında Bir Genç
Kızın Ben" Adlı Söresi İçerisinde Yer Alan Dört Romanında, Genç Eğitimi Bakımından Sosyal Yaşam"
konulu Yüksek Lisans..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile
ilgili tez savunma sınavı, 27./06/ 2011. günü 10.00 - 12.00..saatleri arasında yapılmış, sorulan
sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ...başarılı.....(başarılı/başarısız)
olduğuna oybirliği.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.


Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. Şeref KARA
Uludağ Üniversitesi


Üye
Prof. Dr. Sırrı AKBABA
Uludağ Üniversitesi


Üye
Yrd. Doç. Dr. Kelime ERDAL
Uludağ Üniversitesi

ÖZET

Yazar :Çiğdem PARILDAR
Üniversite :Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı :Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği :Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı :VII + 112
Mezuniyet Tarihi :... /... / 2011
Tez Danışmanı :Doç. Dr. Şeref KARA

DENİZ ERBULAK'IN "14 YAŞINDA BİR GENÇ KIZIM BEN" ADLI SERİSİ İÇERİSİNDE YER ALAN DÖRT ROMANINDA ÇOCUK EĞİTİMİ BAKIMINDAN SOSYAL YAŞAM

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan, çocuk edebiyatı, eğitim ve sosyoloji ile ilgili bu çalışmanın konusu; "Deniz Erbulak'ın "14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben" Adlı Serisi İçerisinde Yer Alan Dört Romanında Çocuk Eğitimi Bakımından Sosyal Yaşam"dır. Amacımız; aile, okul, dersane ve sınavlardan oluşan bir çember içerisinde yaşayan ergenlerin, sosyal yaşamlarını oluşturan unsurların neler olduğunu ve kendilerini ne derece etkilediğini saptayıp değerlendirmektir.

Konuya örneklik teşkil etmesi amacıyla yazar Deniz Erbulak'ın "14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben" adlı roman serisindeki dört romanı araştırma kapsamında incelemeye alınmıştır.

Yazar, 21. yüzyıl Türk toplumunda yaşanan sınav sürecini ve buna bağlı olarak öğrencilerin ve velilerin yaşadıkları sorunları, kendi çocuklarında ve yakın çevresinde gözlemlediği sınav kaygısını, kendi deneyimleri ve insanların yaşadıkları olaylar bağlamında Özge karakteri aracılığıyla ortaya koymaktadır. Okurlar, bu romanlarda kendi yaşamlarının yansımalarını görmekte ve bu tür sorunları sadece kendilerinin yaşamadıklarını fark etmektedirler.

Çalışmanın ilk bölümünde; çocuk, çocuk edebiyatı, eğitim, ergen, ergenlik dönemi kavramları ilgili alanlarda uzmanlaşmış kişilerin görüşlerinden yararlanılarak açıklanmıştır. İkinci bölümü ise içerik çözümleme yöntemi ile desteklenmiştir. Çalışmada ergenlerin sosyal yaşamına etkilerinin bulunduğu düşünülen, kişiler arası ilişkiler, mekânlar, kitle iletişim araçları ve sınavlar dört ana başlık altında toplanmış olup daha sonra konu ile ilgili ayrıntılı çözümleme yapılmıştır. Çözümlemeler sonucunda yazarın, Özge'yi ve diğer karakterleri, onlara gerçek hayatla örtüşen özellikler yükleyerek oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca, birçok ergenin yaşamakta olduğu sorunları ve mutlulukları gerçekçi bir yöntemle kaleme aldığı görülmektedir.

Romanlarda, millî kültüre dair fazla unsurun bulunmaması, argo ve yabancı sözcük kullanılması, okurlara kitap okuma alışkanlığı kazandırıcı unsurların bulunmaması, sınavlara hazırlık sürecinde kişisel gelişime katkı sağlayıcı önerilerin yer almaması da saptanan olumsuzluklardır.

Anahtar Sözcükler

Çocuk çocuk edebiyatı ergenler ergenlik eğitim sınav

ABSTRACT

Yazar : Çiğdem PARILDAR
Üniversite :Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı :Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği :Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı :VII + 112
Mezuniyet Tarihi :... /... / 2011
Tez Danışmanı :Doç. Dr. Şeref KARA

THE SOCIAL LIFE IN TERMS OF CHILD EDUCATION IN THE FOUR NOVELS INCLUDED IN THE SERIES BY DENİZ ERBULAK ENTITLED “I’M A FOURTEEN-YEAR-OLD YOUNG GIRL”

The subject matter of the present study prepared as a Postgraduate Thesis on children’s literature, education and sociology is “The Social Life In Terms Of Child Education In The Four Novels Included In The Series By Deniz Erbulak Entitled ‘I’m A Fourteen-Year-Old Young Girl’ ”. Our aim is to determine and evaluate the factors composing the social lives of adolescents living within a circle composed of family, school, private teaching institutions and examinations and their effects on them.

As an example for the subject matter, the four novels included in the novel series of Deniz Erbulak entitled “I’m A Fourteen-Year-Old Young Girl” were taken under examination within the scope of our investigation.

The author put forwards the exam process having been lived in the 21st century Turkish society in and the related problems students and parents face, and the test anxiety she has observed in her own children and her close environment within the context of her own experiences and the events that other people have lived by means of the Özge character. Readers see in these novels the reflections of their own lives and realize that there also others who live the same problems.

In the first part of the study, such concepts as child, children’s literature, education, adolescent, adolescence period were explained by benefiting from the opinions of those specialized in their fields. In the second part, the method of content analysis was employed. In the study, such factors which are thought to have effects on the social lives of adolescents as interpersonal relationships, places, mass communication means and examinations were gathered under four main headings and later detailed analysis was made related to the matter. Following the analyses, it was found that the author created the Özge character and the other characters by attributing features overlapping the real life. Moreover, it was observed that she dealt with problems and happinesses that many adolescents live with a realistic method.

Fewness of aspects related to the national culture, use of slangs and foreign words, absence of aspects to make readers acquire the habit of reading books, and absence of suggestions to contribute to personal development during exam preparation periods observed in the novels are the negative points determined.

Key Words

Child child literature adolescents adolescence education examination

ÖNSÖZ

Konusu, "Deniz Erbulak'ın "14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben" adlı serisi içerisinde yer alan dört romanında çocuk eğitimi bakımından sosyal yaşam" ; amacı ise, ergenlerin, sosyal yaşamlarını oluşturan unsurların neler olduğunu ve kendilerini ne derece etkilediğini saptayıp değerlendirmek olan bu Yüksek Lisans çalışmasında, örneklem olarak Deniz Erbulak'ın gençlik romanlarının seçilme nedeni, bu kitapların, günümüz 12 yaş ve üstü ergenleri tarafından ilgiyle takip edildiğinin gözlemlenmesidir. Okurlar, bu romanlarda adeta kendi hayatlarının anlatıldığını düşünmekte, romanların başkahramanı Özge ile kendilerini özdeşleştirmekte, yaşadıkları ile okudukları arasındaki bağlantıyı kolaylıkla kurabilmektedirler.

Romanların içerik analizi sürecinde, yazarın dört romanı teker teker ele alınmış, öncelikle her roman kendi içindeki temalara göre incelenmiş, saptanan unsurlar sınıflandırılmıştır. Daha sonra romanlar arası bir karşılaştırma yapılmış, aynı tema ile ilgili unsurlar kendi aralarında yeniden sınıflandırılmıştır. Son olarak varılan sonuçlar değerlendirilmiş, çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmanın oluşum süreci boyunca; yardımlarını esirgemeyen yazar Deniz ERBULAK'a; eğitimciliğini ve kişiliğini her zaman örnek aldığım, değerli önerileri ile bana yol gösteren Sayın Yrd. Doç. Dr. Kelime ERDAL'a; gerek babacan tavırları, gerek içtenliği, gerekse eğitimciliği ile yanımda olan, bana güvenen, değerli eleştirileri ve önerileri ile bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan danışmanım Sayın Doç. Dr. Şeref KARA'ya sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın pek çok güzel ya da zor anında yanımda olan, desteğini benden esirgemeyen, bana cesaret aşıl原因an, güven veren, hep yanımda olan sevgili yol arkadaşım Emre BİZPINAR'a da sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. ÇOCUK EDEBİYATI	10
1.1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Kapsamı	10
1.1.2. Dünyada Çocuk Edebiyatı	11
1.1.3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı	19
1.2. ÇOCUK EĞİTİMİ	26
1.2.1. Eğitim Kavramı	26
1.2.2. Ailede Eğitimi	27
1.2.3. Okulda Eğitim	30
1.3. OLGUNLAŞMA SÜRECİNDE ERGENLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ VE ERGENLİK DÖNEMİNİN BİREYİN KİŞİLİĞİNİN OLUŞUMUNDAKİ ETKİSİ.....	35
1.3.1. Ergenlik Tanımları	35
1.3.2. Ergenlik Döneminde Bedensel Değişim	36
1.3.3. Ergenlik Döneminde Entelektüel Değişim	37
1.3.4. Ergenlik Döneminde Benlik Arayışı	38
1.4. YAZAR HAKKINDA	40

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER AÇISINDAN ÇOCUK EĞİTİMİ	44
2.1.1. Ergen (Genç Kız) Modeli	44
2.1.2. Anne - Ergen İlişkisi	46
2.1.3. Baba – Ergen İlişkisi	53
2.1.4. Abla - Kardeş İlişkisi	57
2.1.5. Yakın Akrabalar – Ergen İlişkisi	60
2.1.5.1. Büyükanne – Büyükbaba – Ergen İlişkisi	60
2.1.5.2. Hala – Ergen İlişkisi	62
2.1.6. Ergen Ebeveynlerinin Birbirleri İle İlişkileri	63
2.1.7. Diğer Akrabalık İlişkileri	65
2.1.8. Öğretmen – Öğrenci İlişkileri	66
2.1.8.1. Okul Öğretmenleri – Öğrenci İlişkileri	67
2.1.8.2. Dershane Öğretmenleri – Öğrenci İlişkileri	69
2.1.9. Arkadaşlık İlişkileri	71
2.1.9.1. En İyi Arkadaş İle İlişkiler	71
2.1.9.2. Diğer Arkadaşlar İle İlişkiler	74

2.1.10. Karşı Cins İle İlişkiler	80
2.1.11. Komşuluk İlişkileri	87
2.2. MEKÂNLAR AÇISINDAN ÇOCUK EĞİTİMİ	88
2.2.1. Ev Ortamı	88
2.2.2. Okul Ortamı	89
2.2.3. Dershane Ortamı	90
2.3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE ÇOCUK EĞİTİMİ	92
2.3.1. Televizyonun Ergen Üzerindeki Etkileri	92
2.3.2. İletişim, Sosyalleşme ve Eğlence Aracı Olarak Sanal Ortam (İnternet) ve Etkileri	93
2.3.3. Diğer Teknolojik Araçların Ergen Psikolojisine Etkileri	95
2.3.4. Teknolojik Araçların Bireylerin Ana Dili Kullanımına Etkisi.....	96
2.4. SINAVLAR VE ÇOCUK EĞİTİMİ	97
2.4.1. Sınav Kaygısı ve Bunun Yol Açtığı Psikolojik Rahatsızlıklar	97
2.4.2. Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olarak SBS	99
2.4.3. SBS'nin Ergen Üzerindeki Etkileri.....	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ.....	105
KAYNAKLAR.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	112

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Çağdaş bir toplumda duygu, düşünce ve izlenimlerini doğru aktarabilen, sorunlarını iletişim becerilerini kullanarak çözebilen insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çağdaş toplumların düşünen ve duyarlı bireylere gereksinimi vardır. Çocukların, bu tür yetişkinlere dönüşebilmeleri ise ancak eğitimle gerçekleşebilir. Çocuklara iyi bir eğitim vermenin, sağlıklı bir kişilik kazandırmanın önemli araçlarından biri de çocuk kitaplarıdır.

Çocuk kitabı yazarı, anlattıklarıyla çocuğun dünyasını derinden etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle yazar, paylaşmak istediklerini çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak hazırlama ve sunma sorumluluğunu üstlenmektedir.

Çocuk kitapları aynı zamanda çocuk edebiyatı ürünleridir. Edebiyat, çocuğun duygu ve düşünce eğitimini sanatsal yolla gerçekleştirmede önemli bir araçtır. Kavcar'a göre, "...edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan sanattır. Eğitim bakımından değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. İnsan ancak böyle geniş bir ortam içinde kendisine uygun olan yolu seçme özgürlüğünü kazanır. Tek bir roman okumak bile, bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter." (Kavcar, 1999: 4).

Edebiyatın eğitim ile ilgili yönü en çok çocuk edebiyatıyla ilintilidir; çünkü çocuk edebiyatının ortaya çıkmasının temel sebeplerinden biri çocuğun sanat yoluyla eğitilmesidir. Bundan dolayı çocuk kitabı hem eğitsel hem de sanatsal nitelik taşımak zorundadır.

Çocuk edebiyatı metinlerinin, sanatçıya özgü duyarlılığı, bilgeliği, farklı açılardan düşünebilmeyi, yaşamı ve insanı sevmeyi, insanlık onuruna saygı duymayı sezdirebilecek iletiler vermesi gerekmektedir. (Sever, 2003: 22)

Yaşamda var olan her şeyin; çocuğun gözüyle algılanıp onun iç dünyasını yansıtan, düş gücünü, merak duygusunu harekete geçiren ve edebî değer taşıyan hikâye, masal, şiir, oyun ya da roman biçiminde yeniden anlatıldığı çocuk edebiyatı, uzun yıllar önemsenmemiş bir edebiyat türü idi. Çocukluk döneminin insan yaşamının diğer

dönemlerine göre daha kısa yer tutması, çocukluk tecrübelerinin önemsiz olduğunun düşünülmesi, çocuk edebiyatı geleneğinin oluşmasına engel olmuştur. Oysaki, olumlu ve olumsuz pek çok etkiye ve biçimlendirilmeye en açık devre olan çocukluk dönemi, kısalığı nedeniyle kötü örneklerle geçirilmemesi gereken bir dönemdir.

Ülkemizde son yıllarda çocuk edebiyatı alanında yaşanan gelişim sevindirici olmakla birlikte, daha çok okul öncesi eğitime ve 7-12 yaş arası çocuklara yönelik eserler verilmesi, 13 yaş ve üstü çocuklara hitap eden eserlerin azlığı da üzerinde durulması gereken bir noktadır. Hem bu yaş çocuğuna yönelik olarak yazılan çocuk kitaplarının azlığı, hem de çocuğun bu dönemde soyut işlem becerisinin gelişimi, onu daha üst yaş grupları için yazılan kitapları okumaya itmektedir.

Bu çalışmanın amacı, aile, okul, dersane ve sınavların arasına sıkışıp kalmış ergenlerin, sosyal yaşam unsurlarının neler olduğunu ve onları nasıl etkilediğini incelenen eserler kapsamında saptayıp değerlendirmektir.

Bu çalışmayı amacına ulaştırabilmek için çalışmanın birinci bölümünde "Çocuk kimdir?" sorusunu ele almak, çocuk edebiyatının ve edebiyatın üzerinde durmak gerekecektir. Daha sonra çocuk eğitimi ile ilgili olarak; eğitimin ne olduğu üzerinde durulacaktır. Aile içindeki ve okul ortamındaki eğitimin çocuklar üzerinde bıraktığı etkilere değinilmesi de gerekmektedir. Bunların yanı sıra, ergenlik döneminin üzerinde durulacak, bu dönemdeki bireylerin geçirdikleri bedensel ve entelektüel değişim ile ergenin benlik arayışı süreci ele alınacaktır. Yazar Deniz Erbulak'ın eserlerini oluşturma problematiğine de yazar ile ilgili bilgi verilirken değinilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çocuk eğitiminde etkileri olduğu düşünülerek; ergenin kişiler arası ilişkileri, mekânların çocuk eğitimindeki rolü, kitle iletişim araçlarının gerek ergenler gerekse yetişkinler üzerindeki etkileri ve son olarak da sınav psikolojisi, sınavı kazanamama korkusunun ergenlerde yol açtığı sorunlar ele alınacaktır.

Büyüme ve gelişme dönemlerine ilişkin olarak yapılan bölümlenmeyi basit bir biçimde ifade edersek, insan ömrünün genellikle 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemine "çocukluk çağı" adı verilmektedir. Bu çağ, öğrenim bakımından, okul öncesi dönemi ile ilköğretim dönemini kapsamaktadır.

Çocuk edebiyatını daha iyi tanımlayabilmek için tarihsel süreç içinde çocuğun ve çocukluğun geçirdiği evreleri genel olarak ele almak; çocuğun ve çocukluğun edebiyata

girişinin nedenlerini saptamak ve bu kavramları yerine oturtmak gerekmektedir. Zamanla değişen bu süreci Mustafa Ruhi Şirin şu şekilde açıklamıştır:

"Çocuğun toplumların gündeminde ilk sırayı aldığı görülmektedir. Çocuk konusu ayrıca felsefeyi de ilgilendiren özel bir ilgi alanı da olmuştur. Buna karşılık çocuk felsefesi denebilecek ortak bir felsefi bakış belirgin bir biçimde ortaya konamamıştır.

Çocuğa felsefi bakışta çağlara, kültürlere göre farklı yaklaşımlar çocuğu tanımada zenginlik unsuru olarak kabul edilebilmektedir. Kültürlerin ve dünya görüşlerinin rolü, çocuk felsefelerinin çeşitliliğine yol açmıştır. Eski dünyada çocuğun, eğitilmesi gereken "küçük adam" olduğu görüşü hâkimdi. Küçük adam anlayışı, çocuğu dıştan tanıma anlamı taşımaktaydı. Büyük adamın, çocuğu dıştan, kendi bakışına göre değerlendirmesi ile çocuğu içten keşfetme çabası arasında derin ayrılıklar söz konusuydu. Tarih boyunca, çocuğa bakışın felsefi boyutunun ana çizgileri ile medeniyetlere hatta değişik coğrafyalara göre farklılıklar göstermesinin birincil nedeni budur.

Çocuğun kendine özgü mantığı, düşüncü, dili, çevreye olan dikkati, çocuk psikolojisinde dıştan bakışa yeni boyutlar kazandırmıştı. "Küçük adam" artık uyanıyordu. Felsefi, pedagojik ve psikolojik bakış, çocuğu dıştan ve içten tanımaya çalışırken, yeni bir yöneliş Batı'da belirmekteydi: Öne çıkmamış, insanlığın köklerine bu duyarlılık 17. yüzyıl sonlarında daha belirgin olarak fark edildi. Çocuğa içten bakışı amaçlayan sanatçı bakışı, çocuk dünyasının yeni ufuk çizgisi oldu. Sanatçı bakışı insanın içindeki çocuğu keşfetmeyi hareket noktası kabul ediyordu.

Çocuğa yönelik düşüncüyü, pedagojik eğilimleri ve psikolojik açılımı bütünleyen sanatçı bakışı çocuğu kuşatmayı başardı. Çocuklar için edebiyat ve sanat yapılması bu yönelişin sonunda doğdu. Batı dünyasında çocukluğu tanıma çabaları için sanatçıya bir çağrıydı bu. Çağrının yöneldiği dünyanın adı ise çocuk dünyası idi. Bir yandan çocuk ruhunun bilinmezlikleri yetişkinleri aydınlatırken, diğer yandan çocukların yetişkinlerin dünyasına yönelmesi sağlandı. Öte yandan sanatçılar içindeki çocuğun farkına vararak çocuklara sanatı ve edebiyatı sunma çabası içine girmiş oldular. Sanatçı bakışı olmadan çocuk dünyasına girilemeyeceği düşüncesi böylece doğmuş oluyordu. Adeta her yazarın çocuk kitabı yazarı olamayacağı, çocuklar için yazılacak kitabın özünde olması gereken kuşatıcı yanın çocuksu duyarlılık olması gerektiği öne çıkıyordu. Bu edebiyatın adı çocuk edebiyatı olacaktı ama henüz hiçbir örneği yazılmamıştı." (Şirin, 1998: 37-38)

Ferhan Oğuzkan da çocukluk tarihi boyunca çocuk edebiyatının özündeki değişmeyi yansıtan en önemli kavramın çocuksuluk olduğu görüşünü taşımaktadır. Sözlü geleneğin sürdürüldüğü dönemlerde de türlerin çocuklara sunulmasını sağlayan çocuksu duyarlılık olduğunu vurgularken, bu duyarlılığın edebiyata yansmasıyla yazılı çocuk edebiyatının ortaya çıktığını, çocukluk çağlarının edebiyatın konusu olmasıyla açılım kazandığını belirtmektedir. (Oğuzkan, 1998: 56)

Çocuk edebiyatı, 2-14 yaş döneminin ilgi ve ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ruhunu besleyen en etkili sanat edebiyattır denilebilir; çünkü çocuk içselleştirdiği dünyasında hayallerine sıkça yer verir. Çocuk ruhunun gelişmesinde etkili unsurlardan biri de çocuğun kurduğu hayallerdir. Çocuk, farklı yaş dönemlerinde taşıdığı özelliklere göre, gerçekliğin yanında kendisinin de içine

girebileceği, kahramanlarla özdeşleşebileceği edebiyat örneklerini tercih etmektedir. Severe kitabını okuyan çocuğun portresini Walter Benjamin şöyle çizer:

"Bir hafta boyunca tamamen metnin sürükleyişine bıraktı kendini; yumuşak ve gizliden gizliye, sıkı sıkı ve göz açtırmadan, lapa lapa kar gibi saran akışına. Orta yerine daldı, sınırsız bir güvenle. Kitabın hep daha, daha ötelere çeken sessizliği. Kitabın okunması henüz, yatakta kendi kendine hikâyeler uydurduğu zamanlara rastlıyordu. Bunların rüzgârla yarı yarıya bozulmuş izlerini yokluyor çocuk. Kahramanın maceraları onun için henüz harflerin fırtınasında okunur halde, tıpkı kar tanelerinin uçuşmasında şekiller ve mesajlar görüldüğü gibi. Çocuğun soluğu olayların havasını soluyor ve bütün hikâye kişileri kendi soluklarını katıyorlar, bu soluğun içine içine. Çocuk yetişkinden daha çok iç içe kişileriyle. Dile gelmez ölçüde etkisinde olayların ve konuşulan sözlerin; ayağa kalktığına ise, okudukları katbekat kar gibi bürümüş üstünü." (Benjamin, 2001: 76)

Çocuğun edebiyatın ve sanatın anlamını sezmesi böylelikle başlamaktadır. Çocuk, kitap sayesinde soyut ile somut, hayal ile gerçek arasındaki ilgiyi kavramaktadır. Bu, aynı zamanda, çocuğun kendisini ve yeteneklerini tanımayı kolaylaştırır. Çocuk edebiyatı bu yönüyle çocuk dünyasının bir vazgeçilmezi haline gelmektedir.

M. Ruhi Şirin de çocuk edebiyatının, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olduğu düşüncesini taşımaktadır. Ayrıca çocuğa özgü bir edebiyat yapılması düşüncesinin çocuk edebiyatına yönelişi hızlandırdığını açıklamakta ve "Çocuk edebiyatı önce edebiyattır." diyerek düşüncesini şöyle belirtmektedir:

"Çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendini sınırlandırır. Çocuk, her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler. Çocuğa, çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını yansıtamaz.

Bu tür edebiyat basit ve çocukça bulunabilir. Çocuk yalnızca kendisi için yazılanları okumakla yetinmez. Yetişkinlerin okuduğu kitaplara da yönelebilir. Çocuk edebiyatı alanı bu yönüyle daha da genişlemektedir. Çocuklar için edebiyat denilince okuyucusu çocuk olan, çocuklarca okunan bir edebiyatı çağrıştırmaları doğaldır. Oysa yapılan böyle bir edebiyatı büyükler de okuyabilir. Edebiyatın gücü okurunu da belirler. Eliot'un deyimiyle "Yazarın, sanatçının yaptığı iş, elindeki malzemeyi ayıklamak, bir araya getirmek, onlardan bir yapı oluşturmak, bazı unsurları atmak, düzeltmek ve sınamak gibi bazı etkinliklerdir. Bu korkunç derecede zor olan iş yaratıcı olduğu kadar eleştirici iştir." Edebiyatın varolması nelere bağlı ise, çocuk edebiyatının da edebiyat olması aynı ilkelere dayanmalıdır. Çocuk edebiyatı denilince akla yalnızca çocuk gelen anlayış, çocuk kahramanı olan eserlerin çocuk kitabı sayıldığı dönem artık gerilerde kalmıştır." (Şirin, 1998: 94)

Tarih boyunca dünya çocuk edebiyatının özünde gerçekleşen değişim çocukluğun tarihi ile paralel gitmiş, dünyada bağımsız bir çocuk edebiyatının başlangıcı ve gelişimi, ülkeler bazında, Batı dünyasında ninniler ve büyükler tarafından anlatılan

masallarla başlamıştır. Ama bu konuda ilk bilinçli ve önemli girişimlere geçen ülkeler arasında başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ile İskandinav ülkeleri sayılabilir.

Çocuk eğitimi alanında kimi eğitimcilerin düşünceleri ve tavsiyeleri giderek çocuk edebiyatı anlayışında bazı önemli değişimlere yol açmıştır. Öncelikle John Locke (1632-1704), *Eğitim Üzerine Bazı Düşünceler (Some Thoughts Concerning Education)* adlı eserinde ileri sürdüğü düşünceler ve ortaya koyduğu gözlemler ile çocuk kitapları yazarlarını ve yayıncılarını derinden etkilemiştir. (Oğuzkan, 1998: 58-59)

Ülkemizde çocuk edebiyatı, uzun süre tekerleme, bilmece, halk hikâyeleri ve masal gibi sözlü ürünlerle sınırlı kalmıştır. Çocukların ilgileri, okuma güçleri ve yetenekleri dikkate alınarak onlara seslenen eserlerin hazırlanması girişimlerine ancak Tanzimat'tan sonra başlanmıştır. Dünya çocuk klâsiklerinin Türkçeye çevrilmesi olayının da o tarihlerde başladığı görülmektedir.

Yurdumuzda çocuk edebiyatıyla ilgili düşünce, görüş ve öneriler daha çağdaş bir anlayış çerçevesinde ancak II. Meşrutiyet'ten sonra ortaya çıkmıştır. Örneğin, Ali Nusret adında bir yazarımızın (1874-1919) ilk kez çocuk edebiyatını konu edinen ve edebiyat alanının önemini belirten bir yazısı "*Şûra-yı Ümmet*" gazetesinde 1908 yılında yayımlanmıştır.

Aynı tarihlerde tanınmış eğitimcilerimizden Sâtı Bey (1881-1969) de "*Tedrisât-ı İptidaiye Mecmuası*"nın bir sayısında okul çocukları için yazılmış şiir ve şarkılara büyük ölçüde ihtiyaç duyulduğunu ileri sürmüştür.

Masal ve hikâye türündeki edebiyat ürünlerinin çocuk eğitimi üzerindeki olumlu katkıları yine bu yıllarda ciddi olarak tartışma konusu yapılmıştır (Cengiz, 2001: 7).

Çocuk edebiyatında kimi yazarlar yetişkinlere hitap eden temanın basit bir biçimde ele alınması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu görüş, çocuğu kendine özgü dünyası olan bir varlıktan çok minik bir yetişkin olarak kabul etmektedir. Bazı yazarlar tarafından da çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğu düşünülmektedir. Buna göre kitabın edebî yanından çok ahlakî ve eğitici yönü önem taşımaktadır. Oysaki çocuk edebiyatının diğer edebiyat türlerinden ayrılması doğru kabul edilmemektedir. O da aynı değer yargılarından geçmektedir. İyi bir çocuk kitabının sadece ahlaki değerler vermesi yeterli olmamaktadır. Edebî temelleri oluşturması da beklenmektedir. Çocuklar için hazırlanan, yayınlanan, derlenen bütün eserler de çocuk edebiyatı kapsamına

girmektedir. Yetişkinler için hazırlanan eserlerde herhangi bir konu sınırlaması söz konusu değildir. Çocuğun yaş ve düzeyine, hayat tecrübesine, algılamasına uygun olan konuları içermesi gereken eserlerle, yetişkinler için yazılan eserler arasındaki konu farklılığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ama ikisinin de birleştikleri bir nokta vardır ki o da sanat endişesinin ön planda olması gerektiğidir. Bu nedenle yayın dünyasında çocuğun kapsamlı gereksinimlerini karşılayabilecek yenilikçi yapıtlara da yer açılmalıdır.

Çocuk kitaplarında genelde yazarlar yarattıkları soyut dünyalarında, bir şekilde belki de bilinçli olarak çocukların istediğini değil de onlara uygun gördüklerini yazmaya çalışmaktadırlar. Yine de yazılan kitapların, çocuğun zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişiminde, aile, çevre, medya ve okul eğitiminin toplamına eşdeğerde, eğitsel yarar sağladığı görülmektedir.

Çocuk kitaplarında önemli bir faktör olarak kabul edilen eğitselliği, Gülten Dayıoğlu, "eğitim" kavramının açılımı olarak görmektedir. Yazar, eğitimin, çocukluk ve gençlik olarak sınırlanamadığını, çünkü insanın eğitiminin yaşamının başlangıcından sonuna kadar devam eden bir süreç olduğunu düşünmektedir. Çocukluk ve gençlik sürecinin, eğitimin en yoğun ve etkin olduğu dönemler olduğunu, bu dönemlerde verilen eğitimin çocuğa ve gence, toplum içinde yaşama sanatını öğretmeye yönelik olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca toplumda kuşaklar arası sosyal sürekliliği sağlayan, en etkin gücün eğitim olduğunu; çocuğa toplumsal değerlerin; insan, aile, yurttaş, birey olma bilincinin; kısacası, manevî bir donanım olan kültür birikiminin eğitim yoluyla kazandırılabilirdiği düşüncesini taşımaktadır.

Çocuk kitaplarında eğitsellik ögesini, bıçak sırtı gibi gören Gülten Dayıoğlu, bu yüzden eğitimde, ölçü ve yöntemin, duyarlılık ve sorumluluk bilinciyle saptanması gerektiğini savunmaktadır. Toplumsal değerlerin ortak paydaları bulunarak, çocuğun çağdaş ve çok yönlü görüşlerle eğitilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca herkes kendi doğrusunu çocuğa dayatmaya kalkışırsa toplumsal kaosun kaçınılmaz olduğuna, bu tür eğilim ve uygulamalarla, çocukların, gençlerin kimliklerine ambargo koymaya ne ailenin ne medyanın, ne okulların ne de yazarların hakkı bulunduğu dikkati çekmektedir. Kitapların bir başka eğitsel işlevinin de yaşamın akışı içinde yaşanmış, yaşanmakta olan ve yaşanacak sorunlarla çözümlerini çocuğa tanıtmak olduğunu belirten Dayıoğlu, çocuğa, evde ve okulda yaşamla ilgili pek çok öğüt verildiğini, bu öğütlerin genellikle ya örf - adet ya da yazarların kendi deneyimlerinden

kaynaklandığını düşünmektedir. Bu arada çocukların, sevgi, saygı, özveri, dayanışma, çalışkanlık, yurtseverlik, dürüstlük gibi klâsik kavramlarla kuşatıldığını, hatta bazen bu öğütlerin, dayatma düzeyine vardığını söyleyerek, aslında toplumun bu öğütlerin tam tersi yönünde hareket ettiğinin altını çizmektedir. Bu yüzden de çocuklar gerçekte öğüt arasındaki çelişkiyi, sanıldığından daha yoğun biçimde ve çok erken yaşlarda algılamaktadırlar.

Gülten Dayıoğlu, romanlarda, hikâyelerde, şiirlerde insan ilişkilerinden kaynaklanan sorunlar ile çözümlerinin sergilendiğini, çocuğun sürükleyici serüven kurgusuyla kendisine sunulan bu sorunları ve çözümleri, onların ayırımında olmadan algılayarak belleğine yerleştirdiğini, bir yandan da bu sorunlara ve çözümlere ait zihinsel sentezler yapıp kendine özgü görüş ve yorumlar üretebildiğini ifade etmektedir. Kuru öğütlerden çok daha etkili olan bu kazanımların, gelecekteki yaşam savaşında çocuğa çok büyük yararlar sağlayacağını düşünmektedir. Bu bakımdan da yazar çocuk kitaplarında eğitselliğin kaçınılmaz olduğu görüşünü taşımaktadır. Çünkü eğitimle çocuğa, dünyanın en zor uğraşı olan yaşamla ilgili ipuçları sunulmaktadır. Eğitim, yaşamla çocuk arasında, bir tür göbek bağı işlevi görmektedir. (Dayıoğlu, 2000: 253)

Eğitim insan yaşamının içinde sürekliliğe sahip olan, vazgeçilmez bir unsurdur; çünkü dünyaya gelmesiyle birlikte önceleri çevrenin etkisinde olan insanoğlu giderek çevresiyle olan doğal ilişkisini değiştirme amacına yönelmektedir. Bireyin temel amacı, kendi dışındaki güçlerin, onu etkileme olasılığını azaltmak ve çevresini etkilemek için kendi gücünü gösterme olasılığını arttırmaktır. Öte yandan eğitimin de amacı bireyi içinde yaşadığı çevre, toplum ve dünya için eğitmek ve ona bunların geliştirilmesine katkıda bulunabilecek gücü vermektir. Eğitimin amacı ile bireyin amacı arasında paralellik vardır. Bu yüzden de çocuğu bilinçli biçimlemekten, eğitmekten sakınmak demek, çocuğun kişiliğinin kendisini çevreleyen genel ortamdaki bütün etkileri karmakarışık ve sistemsiz bir şekilde alarak gelişmesine göz yummak demektir. (Kazancı, 1998: 5)

Çocuklara yönelik hiçbir ilgi alanı çocuğun eğitiminden soyutlanarak değerlendirilemez. Her toplum kendi dünya görüşünü sunma görevini yerine getirmek istemektedir. Bir düşünce veya dünya görüşünün üstünlüğünü ideolojik bakımdan edebiyata yüklemek ve edebiyat yazarlığı ile özdeşleştirmek doğru bir hareket olarak kabul edilmemektedir. Yazar, vermek istediği iletileri dolaylı yollardan vererek,

düşüncesini gizleyebilmeyi; okuyucuya, etkin ve ilginç örneklerle, gördüklerine, duyduklarına körü körüne inanmak yerine, araştırma, gözlemlene, sorgulama başka bir deyişle yaşamı zihin süzgecinden geçirme eğitimi sunmaktadır. Burada yazara sorumluluk düşmektedir.

Eğitimin amacına ulaşmasında rol oynayan en önemli faktörlerden biri de iletişimdir. Eğitimi, "eğitişim" olarak adlandıran Ahmet İnan, eğitişimin karşılıklı eğitim olduğunu ve bunun için de her iki tarafın da iletişime açık olması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca iletişimde açıklığın; doğruyu, güzeli, haklıyı birlikte aramaya götürdüğünü de vurgulamaktadır. (İnan, 2000: 94)

Yazar da anlatısını belirli bir iletişim amacı ile kullanmaktadır. Yazdıklarından ortaya çıkacak olan etkiyi de okuyucu üzerinde meydana getirmektedir. Bunun oluşabilmesi için yazarın bir ileti sunması gerekir ki, okur da bu iletiyi kabul ya da reddedebilsin.

Günümüz çocukları yaşamla daha sıkı bir iletişim içerisindeyler. Gelişen teknolojinin olanakları çocuklara yaşamın gerçeklerini göstermektedir. Böylece, çocuk, gelişimini hem daha erken tamamlamakta hem de kıyaslamayı çabuk öğrenmektedir. Toplum değişip gelişirken edebiyatın yerinde sayması söz konusu olamaz.

Çocuğu kendisi hakkında bilgilendirmeyen bir yapıt, ona bir şey katmamanın yanında edebiyattan da soğutabilir. Önemli olan, çocuklara dünyaya eleştirel gözle bakmayı, adalet duygusu edinmeyi, paylaşımı, özverili olmayı empati yaparak anlatmak gerektiğidir.

Söz gelişi, çocukluk ve gençlik arasına sıkışıp kalan günümüz çocuklarına, tüm bunları görmezden gelerek, salt iyi, doğru üzerine verilmeye çalışılan, ne yapmaları gerektiğini öğütleyen, doğrudan eğitim amaçlı iletiler üzerine kurgulanmış hikâyeler üzerinden ulaşmaya çalışmak yazarı istediği sonuca götürememektedir.

Çocuğun kendi gerçekliğinin anlaşılması ve onun eşitliğinin kabul edilmesi, yani ayrı bir şahsiyet olduğunun hissettirilmesi gerekmektedir. Bütün insanlar gibi çocuk da içinde bulunduğu düzende sosyal bir varlıktır. Yeryüzündeki düzenden, ülkesindeki düzenden, toplumsal konumundan soyutlanmaması gerekmektedir. Beden gelişmesi, sosyal gelişmesi, kültürel gelişmesi bunlara bağımlıdır. Böylece prototip bir insan figürü yaratmak yerine özgür düşünen, yorumlayan, kendini özgürce ifade edebilen insanlar yaratmak olanaklıdır. Bu nedenle yazarın ister masal, ister öyküde işlediği ve vermek

istediği iletileri kuşku götürmez bir açıklığı gerektirmektedir. Yazar, işlediği konu ile okuruna neyi kazandırmak istediğini, onun hangi tavrını geliştireceğini bilmek durumundadır. Konusu, iletisi zayıf, karışık, belirsiz yapıtlar, çocukta kararsızlık yaratmakta, yanlış anlama ve yorumlara yol açmaktadır.

Olaylar ve düşüncelerle, verilmek istenen mesaj açık bir biçimde olmalı, konu ile birlikte birbirini tamamlayacak biçimde işlenmesi gerekmektedir. Verilmek istenen ana tema, konu ile kaynaşmıyorsa çocuk, okuma anlama güçlüğü çekebilmektedir. Bu yüzden, konu, tema, dil ve anlatım seçimi ustalık gerektirmektedir. Ayrıca kitapta yer alan iletilerin içerik olarak ne kadarının yaşamda uygulanabileceği ve okuyucunun değerleri, ilgisi ve ihtiyaçlarıyla ne derecede örtüşebildiği de önem taşımaktadır. (Kaplan, 2000: 551)

Ayrı bir inceleme konusu olacak diğer bir faktör de biçimsel olarak yazarın kullandığı dilin anlaşılabilirliğidir. Kitapların sağlam bir dil estetiği vermek zorunda olduğu da unutulmamalıdır. Edebiyatın çocuğun dil eğitimi üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bilmediği, tanımadığı, yaşamadığı dünyaları merak eden her çocuk yeni keşiflere sürüklendikçe elindeki kitaba daha çok tutulacaktır. Düş kurma yetisini henüz yitirmemiş tüm çocuklar gizemli dünyaları keşfetmek, anlatılan olayın kahramanı olmak duygusunu taşımaktadır.

Çocuk gelişmekte olan duygusal, ruhsal ve tabii ki bedensel yapısını bu empatiyi yaparak deneyecek, sonra da kendi düş dünyasını biçimleyecektir. Oluşturacağı o düş dünyası ise onun bir yetişkin olurken düş ve gerçeği algılama ölçütü olacaktır. Bireyin sağlıklı bir yetişkin kimliği taşıması, duygusal yapısına ve bu yapısını oluşturan tüm unsurlarla barışık olmasına bağlıdır. Bunu sağlayacak önemli etmenlerden biri de okuduğu kitaplardır.

1.1. ÇOCUK EDEBİYATI

1.1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Kapsamı

Çocuk edebiyatı, "çocuk" ve "edebiyat" kavramlarından oluşan; ancak her ikisinden farklı bir bütünlük oluşturan dirik ve sanatsal bir yapıdır (Güleryüz, 2002: 35). Bu nedenle çocuk edebiyatı kavramını ele almadan önce, "Çocuk kime denir?", "Çocuk denilince kim akla gelir?" gibi soruların cevaplandırılması gerekmektedir.

Genellikle, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir. Ancak, bu sınırlamanın her zaman ve her şartta geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, 0-14 yaş grubunu çocukluk dönemi olarak almaktadırlar (Yalçın – Aytaş, 2005: 13).

"Çocuk" kavramının tanımına farklı kaynaklarda çeşitli şekillerde rastlanmaktadır. Söz gelişi, çocuk, *Türkçe Sözlükte "Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız"* (TDK, 2005: 444); *Eğitim Terimleri Sözlüğünde "Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan"* (Oğuzkan, 1974) olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, çocuk edebiyatı alanının hedef kitlesi göz önünde bulundurulduğunda, çocuğu, *"İki yaş ile ergenlik dönemi arasındaki büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek"* olarak ele almak daha doğru görünmektedir (Yalçın– Aytaş, 2005: 13).

Çocuğun tanımından yola çıkılarak, çocukluk için de *"iki yaş ile ergenlik dönemi arasındaki devre"* denilebilir. Bu uzun devre, kendi içinde farklı özellikler göstermektedir. Piaget, çocuğun gelişim dönemlerini, *"3-7 yaş arası işlem öncesi, 7-11 yaş arası somut işlemler, 12 ve daha sonrası soyut işlemler devresi"* olarak açıklamaktadır. Çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim seyri farklı özellikler gösterdiği için, dil ürünü olan çocuk edebiyatı da bu gelişime uygun olarak biçimlenmektedir. Söz gelişi, işlem öncesi dönemde olan bir çocuk için üç bin sözcükten oluşan bir edebiyat ürününün eğitimbilimsel (pedagojik) bir değeri olduğu söylenemez. Çünkü çocuğun kavram düzeyi, sözcük dağarcığı, bellek işlem hızı edebiyatın niteliğini de ister istemez sınırlandırmaktadır.

"Edebiyat" kavramının da farklı kaynaklarda farklı tanımları bulunmakla birlikte, çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurulduğunda *Türkçe Sözlük*teki şu tanımını belirtmek daha uygun olacaktır: "*Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın*" (TDK, 2005: 600)

"Çocuk", "çocukluk" ve "edebiyat" tanımlarından yola çıkılacak olunursa, çocuk edebiyatı, "*çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat*" olarak ifade edilebilir. Bunun yanı sıra, çocuk edebiyatı, "*İki yaş ile ergenlik dönemi arasındaki çocukların bilişsel ve duygusal dünyasını "sözlü" ve "yazılı sanat" ürünleriyle besleyen etkinlikler alanı*" olarak da tanımlanabilir (Güleryüz, 2002: 35).

Çocuk edebiyatı kavramının nasıl ortaya çıktığı ve bu kavramın gelişim seyri hakkında birbirinden farklı görüşler ileri sürülmektedir. Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkarmış ve böylece edebiyatçıların da dikkati bu noktaya çekilmiştir. Önceleri, "*çocuğa göre*", "*çocuk için*", "*çocuk duyarlılığı*" şeklinde adlandırılan bu kavram, daha sonra yeni anlamlar ve yeni adlarla anılmaya başlanmıştır.

Çocuk edebiyatı, anadili temel becerileri üzerine oturmaktadır. Görünürde ve tanımlamada edebiyat sözlü (konuşma) ve yazılı (yazma) olarak iki temel beceri üzerine otursa da, aslında dört temel beceri (dinleme, okuma, konuşma ve yazma) etkili olarak kullanılmaktadır. Sözlü edebiyat içerisinde, "konuşma" ve "dinleme"; yazılı edebiyat içerisinde "yazma" ve "okuma" etkinlikleri vardır. Bu sayılan nedenlerle, çocuk edebiyatının, anadili öğretim süreçleriyle birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir (Yalçın – Aytaş, 2005: 15).

1.1.2. Dünyada Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü olarak başladığına kesin gözüyle bakılabilir. Yazılı edebiyatın gelişerek, çocuk edebiyatında kullanılabilir duruma gelmesine kadar geçen süreçte, sözlü edebiyat eserleri etkin olarak varlığını sürdürmüştür. Bu sözlü edebiyat ürünleri, daha sonra derlenerek çocuk edebiyatının ana malzemeleri haline getirilmiştir.

Yazının kullanılmaya başlandığı ilk dönemlere ait, çocuk edebiyatı eserleri yerine kullanılan ve genellikle ders kitabı şeklinde el yazısı belgeler günümüze kadar gelmiştir. Bu kitaplar, daha çok öğretmen - öğrenci arasındaki karşılıklı konuşma tekniklerini düzenleyen bir içeriğe sahiptir (Yalçın – Aytaş, 2005: 19).

Şimdiye kadar ele geçen belgelere göre, ilk çocuk kitabının milattan önce 6. yüzyılda Hindistan'da yazıldığı sanılmaktadır. Bu kitap, bin yıldan uzun bir zaman sonraya kadar dünyada yazılmış tek çocuk kitabı olarak görünmektedir. Bir hükümdarın ele avuca sığmayan üç oğlunu terbiye eden bir Brahmanın hikâyesini anlatan bu kitapta, ahlâk ve politika meselelerini eğlenceli şekilde açıklayan hikâyeler ve fabller bulunmaktadır. Bu eser, eğlendirici tarzda yazılmış ilk didaktik çocuk kitabıdır (Demiray, 1958: 74).

Günümüze kadar gelen ve çocuk eğitiminde kullanıldığı anlaşılan belgeler arasında, tekerleme veya çocuk şarkılarının yanında, içinde genellikle soru ve cevap öğretim tekniğinin kullanıldığı metinler de bulunmaktadır. Bu metinlerden bazıları, İngiltere'de kırk beş kitap halinde derlenmiştir. Bunun yanında, İngiltere'nin en eski kültür merkezlerinde gençler için hazırlanmış ansiklopedik bilgi veren çalışmalar ve çocuk eğitiminde kullanılan çok sayıda belge bulunmuştur. 13. yüzyılın başında yazıldığı düşünülen Latince belgelerin daha sonra ünlü İngiliz edebiyatçıları tarafından yeniden düzenlendiği bilinmektedir (Yalçın-Aytaş, 2005: 19).

14. yüzyılda İngiltere'de Caxston adlı bir kişi, "*Küçük John'un Yaşama Bilgisi*" adlı ilk didaktik eseri yazmıştır. Fransa'da yine aynı içerikte yazılan ilk eğlendirici didaktik eser, "*Kızlarıma Öğütler*" adlı kitaptır (Demiray, 1958: 74).

Avrupa'da matbaa teknolojisi önce Almanya ve Hollanda'da yaygınlaşmıştır. Bu dönemde alfabe öğretiminde bazı kitapların basıldığı, ilk basılan kitaplar arasında Ezop Masalları'nın (1484 yılında) bulunduğu bilinmektedir.

Orta Çağ'da çocuk eğitiminde daha çok kilisenin baskın bir rol oynaması sebebiyle, kutsal kitap ve kutsal kitapta yer alan dini öykülerin öğretilmesi eğitim ilkesi olarak kabul edildiğinden çocukların Latince öğrenirken kutsal kitaptan öyküler okumaya başladıkları görülmektedir. Bu öykülerde genellikle yaratılış, kutsal kitapta "*Eski Sözleşme*" olarak adlandırılan *Tevrat*'tan peygamberlerle ilgili bölümler kullanılmıştır. Ayrıca "*Yeni Sözleşme*" olarak adlandırılan İsa'nın hayatı, çocukluğu, büyümesi ve havarileri gibi konular da anlatılmıştır. Çocukların güldürücü, eğlendirici,

dünya ile ilgili bilgilere dayanan bir eğitim almalarından çok, dine ait bilgiler öğrenmelerine önem verildiği görülmektedir. Hıristiyanlığın üzerine kurulduğu temel düşüncelerden biri olan Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi, ilk günah kurumu düşünceleri, çocuğu yaşadığı çevreden ve dünyadan soyutlamıştır. Kilisenin, çocukların yaşadıkları çevrenin güzelliklerini görerek dünyaya ve dünya nimetlerine bağlanmalarını önlemeyi bir eğitim hedefi olarak kabul ettiği bilinmektedir. Bu eğitim, hümanizm akımının gelişmesi ile birlikte 17. yüzyılın ortalarına kadar etkisini sürdürmüştür (Yalçın – Aytaş, 2005: 19).

Batıda matbaanın yaygınlaşması ile okur-yazarlık da yaygınlaşmış, kitaba olan ilgi artmış ve daha önceki sözlü edebiyat ürünlerinin yerini artık çocuk kitapları almaya başlamıştır. Bu dönem sonrasında çocuk edebiyatı ile ilgili çalışma yapan ülkelerin başında İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri görülmektedir. Temeli halk hikâyelerinden olan "*Robin Hood*" ve "*Tom Thumb*" gibi hikâyelerden yola çıkılarak yazılan bu dönem çocuk edebiyatı eserleri sade bir anlatım ile yazılmış öykülerden ibarettir. Bunlardan başka Aisopos'un hayvan kahramanlı öyküleri de bu dönemde fabl türünde yazılmış kitaplardandır (Editörler: Yılar - Turan, 2007: 229).

İngilizler, başlangıçta çocuk edebiyatına ve çocuk kitaplarına karşı olumsuz bir yaklaşım sergilemişlerdir. 1545'te Hogh Rhodes'in kaleme aldığı bir eğitim kitabında, anne ve babaların çocuklarına basitleştirilmiş hayvan öyküleri, çocuklar için düzenlenmiş kolay anlaşılır öyküler, fantezilerden oluşan eserler okumalarını tavsiye etmesiyle birlikte, bu konudaki olumsuzluklar yavaş yavaş ortadan kalkmıştır (Yalçın-Aytaş, 2005: 20).

17. yüzyıla gelindiğinde İngiltere'de peri masallarının, Orta Çağ'da oluşan öykülerin ve Aisopos öykülerinin çocuklar için yazıldığı görülmektedir. Bu dönemde çocukların serbest okumalarına yönelik olarak Orta Çağ'a ait öyküler, peri masalları ve eski dönemlere ait efsaneler İngiltere'de yayımlanmaya başlamıştır. Ayrıca, "*Ali Baba ve Kırk Haramiler*", "*Alaaddin'in Sihirli Lambası*", "*Gemici Simbad*" gibi "*Bin Bir Gece Masalları*"ndan esinlenilerek yazılan masallar çocuklar için kitapçıklar halinde basılmaya başlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde merak uyandırıcı gezi yazıları da çocukların ilgisini çeken eserler arasında yer almaya başlamıştır.

Fransa'da çocuk edebiyatı ile ilgili ilk çalışmaların, Charles Perrault'un klasik peri masallarıyla birlikte başladığı kabul edilmektedir. Fransız aydınlanma çağının hazırlayıcısı kabul edilen 14. Louise döneminde yapılan bu çalışma, "Öyküler ve Geçmiş Zaman Söylencelerinden Dersler" adını taşımaktadır. Bu çalışmalar içinde yer alan ninniler, anne – çocuk ilişkisinin doğal ürünleri sayılan uykuya hazırlık için söylenen masallar, şiirler ve tekerlemeler çocuk edebiyatı alanında türünün ilk örneği kabul edilmektedir. Perrault, Fransa'da halk ağzından masalları derleyip kısaltarak çocuklar için 1697 yılında basmıştır. Bunların içinde *Kül Kedisi*, *Parmak Çocuk*, *Mavi Sakal*, *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Çizmeli Kedi*, *Uyuyan Güzel* gibi dünyaca tanınan eserler yer almaktadır. Daha sonra de Aulnoy ve de Beaumont isimli bayan yazarların bu peri masallarından örnek alarak özgün peri masalları oluşturdukları görülmektedir.

Fransız klasik çağı olarak kabul edilen bu dönemde, her ne kadar büyükler için tasarlanmış olsa da, La Fontaine'nin fablaları çocuk edebiyatı ürünleri olarak kabul edilmektedir. Bir ormancının çocuğu olarak dünyaya gelen ve doğal bir çevrede yetişmiş olan La Fontaine, *Ezop Masalları* 'nı Fransızca şiir şeklinde yeniden düzenlediği gibi, kendisi de özgün hayvan masalları yazmıştır.

Bu dönemde yazılmış bir başka eğitim kitabı ise Fenelon'un *Telemak*'ıdır. Fransız veliahtının eğitimi için Fenelon tarafından Eski Yunan mitolojisinden yararlanılarak hazırlanan çalışma daha çok akıl ve bilgeliği ön plana çıkarmaya çalışan felsefi bir kitap özelliği taşımaktadır. Truva Savaşları sonrasında ülkesine geri dönemeyen, babasını aramaya giden Telemak, aklını kullanarak zorlukları aşar. Romanın verdiği bu mesaj, Orta Çağ kilise eğitiminin taşıdığı önemdir (Yalçın – Aytaş, 2005: 22).

18. yüzyılda artık çocuk ve çocukluk kavramları tartışılmaya başlanmış ve çocuğa ait bir edebiyatın önemi vurgulanmıştır. Orta Çağ'ın didaktik, dogmatik ve eski düşüncelerinden kurtulmanın gerekliliği üzerinde durulmuş; çocuğa ve çocuğun dünyasına göre bir edebiyatın meydana getirilmesine dikkat çekilmiştir.

18. yüzyılın başlarında İngiltere'de John Newbery'nin (1713-1767) öne çıktığı görülmektedir. Onun "Ana Kaz" adlı eseri bu yüzyılda yayımlanmıştır. Bugün bile çocuk klasiği kabul edilen birçok eser bu yüzyılda kaleme alınmıştır. Daniel Defoe'nun (1660-1767) "Robinson Crusoe" , Johann David Wyss'in (1743-1818) "İsviçreli Robinson Ailesi" , Jonathan Swift'in (1667-1745) "Gulliver'in Gezileri" adlı eserleri bu dönemde yazılmıştır (Editörler: Yılar – Turan, 2007: 230) .

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren J. J. Rousseau çocuklar için yazdığı kitaplarda onların hayatın zorluklarına karşı koyacak bir nitelikte yetiştirilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Döneminin yaygın bir eğitim anlayışı olan görgü kurallarının öğretilmesi anlayışı ile birlikte, çocuğa "Ekvator'da da kutbun buzları arasında da yaşamayı bilecek" bir eğitimin verilmesini önermiştir. Fransız düşüncesinde, çocuk eğitiminde ve edebiyatında başlı başına bir çığır açan J. J. Rousseau, *Emile* adlı eserinde o dönem Paris'inin sosyal ilişkilerinde moda haline gelmiş olan görgü kurallarının öğretimine ağırlık veren anlayışa şiddetle karşı çıkmıştır. J. J. Rousseau, çocuklara nasıl oturup kalkacaklarını, nasıl dans edeceklerini, anne ve babalarını nasıl selamlayacaklarını öğretmenin büyük bir kötülük olduğunu ileri sürmüştür; kız çocukların bellerinin ince olması için küçük yaştan itibaren çelik korse takmalarının, peruk kullanma kurallarını öğrenmelerinin gereksiz bir işkence olduğunu belirtmiş; onlara doğa sevgisinin, doğaya uygun yaşama gücünün ve eğitiminin verilmesinin büyük önem taşıdığını; çocukların kırlara, doğal beslenmeye ve doğanın kucağında yaşamaya yönelmeleri gerektiğini ifade etmiştir (Yalçın – Aytaş, 2005: 23).

İngiliz edebiyatında bu dönemde adeta J. J. Rousseau'yu destekler nitelikte, büyükler için yazılmış olan iki kitap birer çocuk klasiği haline gelmiştir. Bunlardan biri Daniel Defoe'nun "*Robinson Crusoe*" isimli romanıdır. J. J. Rousseau'nun, çocuklara okutulması gereken temel kitaplardan biri olarak önerdiği bu roman, bütün güçlükler karşısında bile ümitsizliğe düşmemek gerektiği düşüncesini benimseten bir çocuk romanı olmuştur. Yine aynı dönemde aralarında yaklaşık on yıllık farkla ikinci bir roman yazıldığı bilinmektedir. Swift tarafından kaleme alınan "*Gulliver'in Seyahatleri*" isimli roman da aslında büyükler için yazılmıştır. Dönemin kilise anlayışlarında bulunan çelişkili bakış açısını alaya alarak eleştiren bu roman da yazılış amacı dışına çıkarak bir çocuk romanı olarak benimsenmiştir (Yalçın – Aytaş, 2005: 20-21).

18. yüzyıla kadar çocuk dünyasına uygun yapıtların üretilmediği Almanya'da da ilk çocuk edebiyatı ürünleri, kilisenin etkisiyle, ahlâk kurallarının öğretilmesi isteğinden doğmuştur. J. B. Basedow (1723-1790), J. F. Herbart (1776-1841), F. Froebel (1782-1852) gibi yazarlar Almanya'da çocuk eğitimi ile ilgili bilimsel gelişmeleri dikkate alarak ürün veren yazarlardır. "Çocuk" kavramını iyi düşünüp ele alarak ilk kez değerlendirenler, adları Ludwig ve Wilhelm olan, sonradan Grimm Kardeşler olarak anılan iki Alman'dır. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Almanya'yı dolaşp derledikleri halk

masallarını kendi anlatımları ile kaleme almışlardır. Cristophe Schmid (1768-1854) de "Paskalya Yumurtaları" adlı dokuz ciltlik masalları ile Alman çocuk edebiyatına katkıda bulunmuştur. Bunların yanında, macera romanları ile çocukların ilgisini çeken ve "Vahşi Bat", "Kızıl Derililer" gibi romanlarıyla tanınan Karl May ile "Palavracı Baron" adlı çocuk romanı ile tanınan Erich Kästner (1768-1850) de Alman yazarlardandır (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 230-231).

19. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'de yazılan çocuk kitaplarında nicelik bakımından da önemli gelişmeler olduğu görülmektedir. Artık çocuklar için basılan kitaplara özen gösterilmeye başlandığı, bazı çocuk kitaplarının resimlenerek yayınlandığı bilinmektedir. 19. yüzyılın ortalarından sonra da çocuk kitaplarını resimlemenin ayrı bir bilim ve sanat dalı olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Böylece çocuk kitaplarında ve çocuklar için hazırlanan diğer yardımcı eğitim materyallerinde resim, renk, desen gibi estetik unsurlar daha yaygın olarak yer almaya başlamıştır.

İngiliz çocuk edebiyatında, gittikçe daha çok anlaşılan bir başka nokta ise çocuk şiirlerinin farklı bir anlayışla yazılması gerektiğine dair düşüncelerin benimsenmesidir. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların soyut ve sanatlı kavramları anlayamadıkları, dolayısıyla şiirden bir zevk alamadıkları anlaşılmıştır. Oysa şiir, çocukların duygusal zekâsını geliştiren, eğitimde bazı temel alışkanlıkları ve olumlu davranışları pekiştiren önemli bir eğitim aracıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra İngiliz çocuk edebiyatında çocuk şiirlerinin gittikçe daha çok yaygınlaştığı görülmüştür (Yalçın – Aytaş, 2005: 21).

Bu yüzyılda çocuk edebiyatı alanında İngilizce eser veren sanatçıların arttığı görülmektedir. Lewis Carroll'un "Alice Harikalar Diyarında"; Charles Dickens'in "David Copperfield"; Thomas Hughes'in "Tom Brown'ın Okul Günleri"; Mrs. Frances Hodgson Burnett'in "Küçük Lord", "Küçük Prens"; Rudyard Kipling'in "Ormanların Çocuğu" adlı eserleri bu dönemde ortaya çıkmıştır.

19. yüzyılda Fransız çocuk edebiyatında eğitici-öğretici eserlerin yanı sıra sürükleyici, eğlendirici çocuk edebiyatı ürünleri de görülmektedir. Bu eserlerde bilim-kurgu, macera, araştırma, gözlem gibi içeriğe dayalı çocuk romanları da yer almıştır. Madame de Segur'un duygusallığı öne çıkaran "Sophie" adlı eseri; Jules Verne'in "Aya Seyahat", "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah", "Seksen Günde Devr-i Âlem", "Kaptan Grant'ın Çocukları" adlı eserleri bu yüzyılda yazılmış olup günümüzde dünya çocuk edebiyatında önemli yer tutmaktadır.

Günümüzde, eğitim teknolojilerini en çok kullanan ve bu konuda çok büyük yatırımlara giren Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk edebiyatının daha çok, millet olma şuuru etrafında şekillenmesi sebebiyle çocuklar için yazılan eserlerde eğiticilik yanının daha ön planda olduğu görülmektedir (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 231-232). Amerikan iç savaşının bitmesinden sonra, dinî etkiler yüzünden çocuk edebiyatında bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. Ancak, Avrupa'da meydana gelen değişme ve gelişmeler, bu durgunluğu kısa sürede ortadan kaldırmıştır. Çocuklar için çok seçkin eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Önceleri, manevî unsurlara yer verip öğreticilik yanı ağır basan eserler kaleme alan çocuk edebiyatı yazarlarının, daha sonraki dönemlerde gerçekçilik akımının etkilerini içeren eserler yazdıkları görülmektedir (Yalçın–Aytaş, 2005: 21). Louisa May Alcott "*Küçük Kadınlar*"; Mark Twain "*Huckleberry Finn'in Maceraları*", "*Tom Sawyer'in Maceraları*"; Robert Louis Stevenson "*Define Adası*"; Anna Swell "*Siyah İnci*", Lewis Carroll "*Alice Harikalar Diyarında*"; Eleanor H. Porter "*Pollyanna*" adlı eserlerini bu yüzyılda yazmışlardır. Yüzyılın sonlarına doğru ise çocuk edebiyatına daha romantik bir havanın hakim olduğu, halk kahramanlıklarını anlatan destansı öyküler ve duygusal şiirler yazıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra W. Emerson, Nathaniel Hawthorne ve Edgar Allen Poe gibi sanatçılarla da Amerikan çocuk edebiyatı atılımına devam etmiştir (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 232). 20. yüzyıla girerken, Amerikan çocuk edebiyatında fantezi ve masalların çok geniş yer tuttuğu; I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, çocuklar için öykü, roman, şiir ve geleneksel yazı türlerinin dışında, çeşitli konularda çocuk kitaplarının hızla arttığı görülmektedir. Bu dönemde çocuklar için resimli kitapların yazılıp basıldığı, son yıllarda, çocuklar için yapılan yayınların çok önemli mesafeler katettiği, çocuk edebiyatının artık bir sektör haline geldiği görülmektedir (Yalçın – Aytaş, 2005: 21).

19. yüzyılda İtalyan çocuk edebiyatında Carlo Collodi "*Pinokyo*" adlı, çocuk sahibi olmayı hayal eden bir marangozu anlattığı eseri ile dünya çocuk edebiyatına büyük bir katkıda bulunmuştur.

Bu dönemin bir diğer önemli sanatçısı da İsviçreli yazar Johanna Spyri (1827-1901), eserlerinde çocuk psikolojisini öne çıkararak mizah duygusu ile çocuksu sevinç ve üzüntüleri ustalıkla işlemiş ve eserlerinin sevilmesini ve kalıcılığını sağlamıştır. Yazarın "*Heidi*", "*Vrony'nin Mezarı Üstünde Bir Yaprak*", "*Vatansız*" ve "*Giritli*" adlı eserleri çocuk edebiyatı ürünleridir.

19. yüzyılda çocuk edebiyatı sahasında İskandinav ülkelerinde de gelişmeler görülmüştür. İsveç'te Selma Lagerlöf'ün "*Nils Holgerson'un Eşsiz İsveç Yolculuğu*" adlı eseri, sonraları Türkiye'de "*Uçan Kaz*" adıyla tanınmıştır. İsveç'te asıl gelişme 20. yüzyılın ortalarında görülmüştür. Gösta Knutso'nun "*Kuyruksuz Kedinin Serüvenleri*" (1959), Linde'in "*Bacanın Tepesindeki Ülke*" (1959), Anckarswad'in "*Doktorun Oğlu*" (1963) gibi çocukları güldürüp eğlendiren eserleri birçok dile çevrilmiştir.

Norveç'te ise çocuk edebiyatı P. C. Asbjorsen ve Jorgen Moe'nin 19. yüzyılın ortalarında halk masallarını derlemeleri ile canlanmaya başlar. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında Norveç çocuk edebiyatı büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Dikken Zwilgmeyer "*Inger Johanne*" adlı dizinde kasabalı bir kızın hayatını anlatmıştır. Bunu Johann Falkberget'in "*Prences ve Kemanc*" adlı eseri izlemektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Halvor Floden, Zinken Hopp, Jan Magnus, Thorbjon Egner ve Fina Havrevold öne çıkmıştır. Halvor Floden'in "*Yolda Bulunan Kız*"; Fina Havrevold'un "*Anafor*"; Thorbjon Egner'in "*Karius ve Bekatus*" adlı eserleri bu atılıma öncülük etmiştir.

Danimarka'da çocuk edebiyatı ürünlerine duyulan ihtiyaç, uzun yıllar komşu ülkelerde yayımlanan eserlerin çevirileri ya da uyarlamaları ile karşılanmıştır. Bunların yanı sıra, yerli tekerlemeler, güldürücü ve anlamsız şiirlerden de yararlanılmıştır. En önemli gelişme Andersen'in (1805-1875) 1884 yılında yayımlanmaya başlayan ocakbaşı öyküleri ile gerçekleşmiştir. Andersen'in masalları, "*Andersen Hikayeleri*" (1938), "*Masallar*" (1951), "*Andersen Masalları*" (1957) adları ile dilimize çevrilmiştir. Halfdan Rasmussen'in "*Çocuklara Şiirler*" (1964), Jytte Lynbirk'ün "*Kasımda İki Gün*", Anne Holm'un "*David*" (1963) adlı eserlerinin de Danimarka çocuk edebiyatında önemli bir yeri vardır.

Finlandiya'da çağdaş anlamda çocuk kitaplarının yazılması I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Tore Jansson, Aila ve Kirsi Kunnas uluslararası üne kavuşmuşlardır.

Çocuk edebiyatının geliştiği bir diğer ülke de Rusya'dır. Çarlık dönemi Rusya'sında İvan Krilov'un masalları ve A. N. Afanasyev tarafından derlenen halk hikayeleri ile Pyotr İrşov'un "*Konyokk Gorbunak*" adlı eseri ve Tolstoy'un çocuklar için kaleme aldığı öyküler bu dönem çocuk edebiyatı ürünleri olarak görülmektedir. 1940'lardan sonra Samvil Marşak, Sergey Mihalkov, Lev Kassil ve N.Nosov çocuk

edebiyatına önem veren yazarlar arasında yer almışlardır. Yuri Kazakov hayvan masalları ile, Mayakovski ve Agniya Barto ise şiirleri ile ilgi görmüşlerdir (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 232-234).

20. yüzyılda çocukların fantastik çocuk kitaplarına ilgilerinin arttığı görülmektedir. İsveçli yazar Astrid Anna Emilia Lindgren'in *Uzun Çoraplı Kız Pippi* serisi dünyadaki çocukların ilgisini çeken eserlerin başında gelir. Antonie de Saint Exupery'nin *Küçük Prens* (1943) adlı eseri de fantastik kitaplar arasında sayılabilir. Avusturyalı yazar Christine Nöstlinger de fantastik kitap türünde eser veren bir yazardır. Nöstlinger'in en bilinen kitabı *Konrad ya da Konserve Kitabından Çıkan Çocuk*'un yanı sıra *Kim Takar Salatalık Kralını?* (1972) ve *Lolipop* (1978) adlı eserlerinde de fantastik kurgular vardır.

Fantastik çocuk romanları içinde son yıllarda büyük yankı uyandıran ve dünya çocuklarının büyük beğenisini toplayan çalışma, İngiliz yazar J. K. Rowling'in kaleme aldığı *Harry Potter* serisidir. *Harry Potter* Türkçeye başarılı bir çeviri ile aktarılması serinin Türk çocukları tarafından da kolaylıkla okunmasını sağlamıştır (Sınar Çılgın, 2007: 50-52).

1.1.3. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı

Dünyadaki birçok çocuk edebiyatında olduğu gibi, Türkiye'de de çocuk edebiyatı yazılı eserlere sahip olmadan önce sözlü edebiyat ürünlerinin ağırlıkta olduğu bilinmektedir. "Söz"ün hâkim olduğu bu dönem çocuk edebiyatı ürünleri kuşaktan kuşağa aktarılarak ve aktarılanların derlenmesi yolu ile günümüze kadar ulaşma imkânı bulmuştur (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 236).

Bizde çocuk edebiyatı malzemelerinin genellikle sözlü gelenekte çok gelişmiş olduğu görülmektedir. Bunlar, masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları olarak evlerde; Karagöz oyunları şeklinde kahvehane veya toplantı yerlerinde çocuklara sunulmuştur.

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimi ile yakından ilgilidir. Edebiyat araştırmacılarının çoğu, bütün yeniliklerin başlangıcı olarak gördükleri Tanzimat dönemini, Türkiye'de çocuk edebiyatı gelişiminin de başlangıcı saymaktadırlar. Tanzimat'tan önce, çocuklara yönelik daha çok doğrudan öğüt verici kitapların kaleme alındığı görülmektedir. Bu eserler arasında şâir Nâbî'nin *Hayriyye* ve Sümbülzâde Vehbî'nin *Lûtfiyye* isimli eserleri sayılabilir. Bu eserler, her ne kadar

şâirlerin, kendi çocukları için yazmış oldukları eserler olsa da, ele aldıkları konular ve içerikleri açısından daha çok büyüklere yönelik olduklarından, bunları çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirmek zor görünmektedir (Yalçın-Aytaş, 2005: 24).

Tanzimat sonrasında çocuklara yönelik süreli yayınların ve çeşitli türlerdeki kitapların yayınlanması konusunda yavaş da olsa gelişen bir çaba olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde Türk edebiyatı sahasında çocuk edebiyatının sınırları içine girebilecek ilk eserlerin tarihi Tanzimat'ın ilânından yirmi yıl sonraya rastlamaktadır. 1859 yılında üç farklı çalışmayla Türk çocuk edebiyatının bir nevi temelleri atılmıştır. Bu üç çalışma şunlardır:

a) Şinasi'nin La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileri 1859'da şâirin *Tercüme-i Manzûme* adlı kitabında yayınlanmıştır.

b) Kayserili Doktor Rüştü'nün 1859'da yazdığı *Nuhbetü'l-Etfâl* isimli Arapça alfabe kitabının sonuna eklediği çocuk hikâyeleri, fabl tercümeleri ve kısa hayvan hikâyeleri bu türün Tanzimat sonrası Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden biri olarak kabul edilebilir.

c) Yusuf Kâmil Paşa'nın klâsisizmin zevk vererek eğitmek prensibini dikkate alarak François de Salignac de la Mothe Fenelon'dan 1859'da çevirdiği *Telemak* (*Tercüme-i Telemak*) adlı roman da önemli bir çalışmadır. Ancak *Tercüme-i Telemak*'ın dilinin ağır olması onun çocuklara hitap eden eserlerde aranması gereken önemli bir kuralı ihlâl ettiğini göstermektedir.

Bu çalışmaları yine Şinasi'nin 1863'te yayınlanan *Müntehabât-ı Eş'ar* adlı şiir kitabına aldığı iki telif fabli izlemiştir. Bunlar *Kara Kuş Yavrusu ile Karga Hikâyesi* ve *Arı ile Sivrisinek Hikâyesi*'dir.

Sonraki yıllarda Recaizâde Mahmud Ekrem'in çevirdiği fabllerini yayınladığı *Naciz* (1871) adlı eserini, Ahmet Mithat Efendi'nin Fransızcadan yaptığı kısa şiir ve hayvan hikâyeleri tercümeleri ile Ziya Paşa'nın J.J. Rousseau'dan yaptığı *Emile* tercümesi takip etmiştir.

Tanzimat döneminde bu çevirileri, roman alanında Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'su (*Hikâye-i Robenson* adı ile - 1864), *Güliver'in Seyahatnâmesi* (*Güliver Nam Müellifin Seyahatnâmesi* adı ile - 1872), *Seksen Günde Devr-i Âlem* (İlk Jules Verne çevirisidir, çevireni belli değildir - 1876), *Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti* (1878), *Merkez-i Arza Seyahat* (1886), *Beş Hafta Balon İle Seyahat* (1889) gibi aslında yetişkinler için

yazılan fakat sonraları çocuk romanları olarak kabul edilen romanlar izlemiştir. Bunları da Ahmet İhsan tarafından 1889-1904 yılları arasında çevrilmiş on altı Jules Verne romanı takip etmiştir. Tabii bu romanlar hem cumhuriyet öncesinde hem de cumhuriyet sonrasında birçok defa daha, farklı çevirmenler tarafından Türkçeye çevrilmiş, aynı zamanda bir çevirinin birçok defa yeni baskısının yapıldığı görülmüştür. Söz gelişi *Robinson Crusoe*'nun cumhuriyet öncesinde altı farklı çevirisi yapılmış, bunlardan ilk çeviri sahibi Ahmet Lütfi Efendi'ninki 1864'ten sonra 1867, 1870, 1871, 1874, 1877 ve 1889 yıllarında yeni baskılar yapmıştır.

Bu çevirilerden başka Tanzimat dönemi yazarlarının çocuklara yönelik telif eserler yazmaya başlamaları da önemli bir gelişmedir. Nitekim Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı *Hâce-i Evvel* (1870) ve *Kissadan Hisse* (1871) adlı eserleri edebiyatımızın ilk çocuk kitapları arasında sayılabilir. Bunlardan sonra Recaiâde Mahmud Ekrem'in *Tefekkürü* (1886) ile Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu* (1890) dikkate alınmalıdır (Çıkla, 2005: 94-95).

Tanzimat'tan sonra artan çocuk edebiyatı ürünlerinin (daha önceki eserlerin verdiği deneyimlerden de yararlanılarak) artık daha ustaca kaleme alındığı ve tam anlamıyla çocuklara yönelik olarak hazırlandığı görülmektedir. Söz gelişi "yazarı belli, tipografi ile resimli olarak basılmış, biyografiye de yer veren ilk Nasreddin Hoca kitabı" olan Çaylak Tefvik'in *Letâif-i Nasreddîn'i* (1880) de burada belirtilmesi gereken önemli bir kaynaktır (Editörler: Yılar-Turan, 2007: 238).

Tanzimat döneminden itibaren giderek artan çocuklara yönelik eserlerin II. Meşrutiyet dönemindeki örneklerini, özellikle Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Celal Sahir Erozan, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek gibi Millî Edebiyatçılarca yazılan ve çocuklara millî ve manevî değerleri aşlamak amacını güden çocuk şiirleri oluşturmaktadır. Bu yıllar aynı zamanda "çocuk şiirleri" kitaplarının artmaya başladığı yıllardır: Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), İbrahim Alâettin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1913), Tefvik Fikret'in *Şermin'i* (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1917) ve Şiir Demeti (1923), Köprülüzade Mehmet Fuat'ın *Mektep Şiirleri* (1922), Ziya Gökalp'in *Kızıl Elma* (1915), *Yeni Hayat* (1918) ve *Altın Işık* (1923) adlı şiir kitapları bu türün cumhuriyet öncesindeki örnekleridir. Fuat Köprülü'nün, derslerinde "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede

Korkut ağır basar." diyerek Türk kültür tarihindeki önemini belirttiği *Kitâb-ı Dede Korkut* da ilk defa 1916'da Kilisli Rifat tarafından hazırlanarak *Kitâb-ı Dede Korkud Alâ Lisân-ı Taife-i Oğuzân* adıyla bastırılmış ve bu tarihten sonra Dede Korkut'un hem yetişkinlere hem de çocuklara hitap eden birçok baskısı yapılmaya başlanmıştır. Aslında bugün çocuklar için yazılmamış olan ancak zamanla çocuklar tarafından beğenilip çokça okunan eserler çocuk edebiyatı ürünleri arasına dahil edildiğine göre Dede Korkut'u da Türk çocuk edebiyatının ilk eserlerinden biri saymak mümkün görünmektedir.

Sürelî yayınlara gelince, bu alanda çocuklara yönelik yayınların yine Tanzimat döneminde başladığı görülmektedir. Bu sahada ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869) olmuştur. Dergi her sayıda çocuklar için haberler, bilmeceler, roman tefrikaları, ahlâkî yazılar yayınlamıştır. *Mümeyyiz*'in ardından yeni harflerin kabulüne kadar yayınlanan diğer çocuk dergileri veya çocuklara da hitap eden dergiler son yıllarda yapılan bazı titiz çalışmalar sonucunda ortaya konmuştur. Bu çalışmalardan biri olan Eski *Harfli Çocuk Dergileri*'nde Cüneyd Okay tespit ettiği 49 çocuk dergi-gazetesini, İsmet Kür ise *Türkiye'de Sürelî Çocuk Yayınları* adlı çalışmasında tespit edebildiği 28 sürelî yayını tanıtmaktadır (Çıkla, 2005: 95-96).

Cumhuriyetten önce olduğu gibi cumhuriyetten sonra da çocuk edebiyatımızın gelişiminde çevirilerin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu dönemde de özellikle edebiyat dünyasının önde gelen isimleri tarafından klâsik yazar ve eserlerin çevrilmesine devam edilmiştir. Söz gelişi, Orhan Veli Kanık, Sabahattin Eyüboğlu ve Nazım Hikmet La Fontaine'den çeviri yapmışlardır. Cumhuriyet sonrası *Robinson* çevirilerinden bazılarını da Kemalettin Şükrü (*Robenson Krüzae* - 1932), Necdet Rüştü Efe (*Robenson Kruzoe* - 1938), Yaşar Nabi Nayır (*Issız Adada 28 Yıl* adı ile - 1942) yapmışlardır. Bir diğer klâsik *Güliver'in Seyahatnâmesi* önce kısaltılarak *Cüceler Memleketinde* (1927) adı ile basılmış, ayrıca 1935'te *Cüceler ve Devler Memleketinde: Güliver'in Seyahatleri* adı ile Ercüment Ekrem Talu tarafından Türkçeye kazandırılmıştır.

Yabancı olmasına rağmen, Türk çocuk edebiyatında çok sevilen ve kitapları defalarca çevrilerek basılan romancı Jules Verne olarak ifade edilebilir. Bu tespit hem cumhuriyet öncesi hem de cumhuriyet sonrası için geçerlidir. Cumhuriyetten sonra, özellikle yeni harflerin kabulünün ardından çeşitli yayınevlerinin çocuk kitabı yayınlamaya özen gösterdiği bilinmektedir; ancak cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çocuk edebiyatı üzerinde pek fazla tartışma görülmemektedir. Diğer

tarafından çocuklara yönelik masal, şiir, hikâye-roman türü yayınlarda önemli bir artış dikkati çekmektedir. Bu artış bilhassa 1930 sonrasına rastlamaktadır:

Masal:

Cahit Zarifoğlu (*Serçekuş* - 1988; *Katıraslan* - 1988; *Ağaçkakanlar* - 1989; *Motorlu Kuş* - 1989; *Yürekdede İle Padişah* - 1989), Naki Tezel (*İstanbul Masalları* - 1938; *Çocuk Masalları* - 1943; *Türk Masallar* - 1971), Tahir Alangu (*Billur Köşk* - 1961; *Keloğlan Masalları* - 1967), Eflatun Cem Güney (*En Güzel Türk Masalları* - 1948; *Bir Varmış Bir Yokmuş* - 1956; *Evvel Zaman İçinde* - 1957; *Dede Korkut Masalları* - 1958; *Gökten Üç Elma Düştü* - 1960; *Az Gittik Uz Gittik* - 1961), Cahit Uçuk (*Türk Çocuğuna Masallar* - 1946; *Ateş Gözlü Dev* - 1946; *Kurnaz Tilki* - 1946; *Herte Merte Pitte* - 1990; *Şahnazar* - 1990), Oğuz Tansel (*Altı Kardeşler* - 1959; *Yedi Devler* - 1960; *Üç Kızlar* - 1963; *Mavi Gelin* - 1966; *Allı İle Fıfırı* - 1976), Aytül Akal (*Geceyi Sevmeyen Çocuk* - 1991; *Canı Sıkılan Çocuk* - 1993; *Kardeş İsteyen Çocuk* - 1993), Mustafa Ruhi Şirin (*Kar Altında Bir Kelebek* - 1988; *Guguklu Saatin Kumrusu* - 1989; *Kuş Ağacı*-1991; *Her Çocuğun Bir Yıldızı Var* - 1992), İbrahim Zeki Burdurlu (*Nar Güzeli* - 1963; *Güllü Padişah* - 1963; *Mavi Pullu Balık* - 1964; *Ömürsün Nasreddin Hoca* - 1965), Eflatun Cem Güney (*Dertli Kaval* - 1945; *Karayılan ve Karagülmez* - 1946; *Zümrüdü Anka* - 1948; *Açıl Sofram Açıl*-1949; *Aşık Garip* - 1950; *Akıl Kutusu* - 1953), Tark Dursun Kakinç (*Lafonten Masalları* - 1994; *Bir Küçük Adam Varmış* - 1994; *Yaramaz Kuzu*-1994; *Ezop Masalları* - 1992; *Horoz İle İnci* - 1995)...

Hikâye ve Roman:

Abdullah Ziya Kozanoğlu (*Kızıltuğ* - 1923; *Atlı Han* - 1924; *Türk Korsanları* - 1926; *Gültekin* - 1928), N. Rakım Çalapala (*87 Oğuz* - 1933), Huriye Öniz (*Köprüaltı Çocukları* - 1936), Cahit Uçuk (*Türk İnkizleri* - 1937), Gülten Dayıoğlu (*Kırmızı Bisiklet*-1964; *Fadiş* - 1971; *Dört Kardeşiler* - 1971; *Suna'nın Serçeleri* - 1974; *Yurdumu Özledim* - 1977; *Ben Büyüyünce* - 1979; *Leylek Karda Kaldı* - 1979; *Dünya Çocukların Olsa* - 1981; *Şenlik Günü* - 1983; *Kır Gezisi* - 1983; *Akıllı Pireler* - 1983; *Sıcak Ekmek* - 1984; *Işın Çağı Çocukları* - 1984; *Ölümsüz Ece* - 1985; *Geriye Dönenler* - 1986; *Uçan Motor* - 1988; *Küskün Ayıcık* - 1989; *Parbat Dağı'nın Esrarı* - 1989; *Yeşil Kiraz* - 1998), Aziz Nesin (*Uyusana Tosunum* - 1971), Mehmet Seyda (*Bir Gün Büyüyeceksin* - 1966; *Şeytan Çekiçleri* - 1971; *Ölümsüz Dostluk* - 1978; *Çikolata* - 1976, *Düşleme Oyunu* - 1979), Kemalettin Tuğcu (*Saadet Borcu*-1943; *Hissiz Adam*-1943; *Uçurum* - 1945;

Küçük Sevgili-1946; *Taş Yürek* - 1947; *Sokak Çocuğu* - 1955; *Düşkün Çocuk* - 1957; *Küçük Mirasyedi* - 1969; *Sokak Köpeği* - 1975; *Dağdaki Yabancı*-1976; *Şeytan Çocuk* - 1976), Muzaffer İzgü (*Yumurtadan Çıkan Öğretmen* - 1991; *Küçük Arı, Büyük Arı* - 1993; *Can Dayım* - 1994; *Ekmek Parası* - 1993; *Anneannem Askere Gidiyor* - 1994; *Hokus Pokus* - 1995; *Uzay Dolmuşu Kalkıyor* - 1996)...

Eserlerinin hepsi cumhuriyet öncesi yazılmış olmasına rağmen cumhuriyet sonrasında en çok basılan ve okunan hikâye yazarımız Ömer Seyfettin'in hikâye kitaplarına değinmek gerekmektedir. Zira Ömer Seyfettin'in hikâyeleri bundan sonra da Türk edebiyatının çocuklar tarafından en çok okunan klâsikleri olma özelliğini sürdüreceği gibi görünmektedir.

Şiir:

Orhan Veli (*Nasreddin Hoca* - 1949), Yusuf Ziya Ortaç (*Kuş Cıvıltıları* - 1938; *Sizin İçin* - 1938), Faruk Nafiz Çamlıbel (*Akıncı Türküleri* - 1938), Ceyhun Atuf Kansu (*Bir Çocuk Bahçesinde* - 1941; *Çocuklar Gemisi* - 1946), Yalvaç Ural (*Müzik Satan Çocuklar* - 1979; *Kulağımdaki Küçük Çan* - 1979), Ülkü Tamer (*Virgül'ün Başından Geçenler* - 1965; *Masal Şiirler*-1981), Mustafa Ruhi Şirin (*Gökyüzü Çiçekleri*-1983; *Çocuk Kalbimdeki Kuş*-1990) Cahit Zarifoğlu (*Gülücük* - 1988), İbrahim Zeki Burdurlu (*Keloğlan* - 1949; *Basık Tavan* - 1950; *Atatürk'üm* - 1959; *Köroğlu Destanı* - 1965), Şükrü Enis Regü (*Elma Ağacı* - 1971), İsmail Uyaroğlu (*Çocuk ve Şiir* - 1972; *Gül Sağnağı* - 1976)...

Bunlara ek olarak edebiyatımızın en çok çocuk şiiri yazmış şairi ve onun çocuk şiiri kitapları gelmektedir. Fazıl Hüsnü Dağlarca hayatının yaklaşık otuz yılını çocuk şiirlerine vermiştir ve bugün yirmiden fazla çocuk şiirleri kitabı bulunmaktadır: *Çocuk ve Allah* - 1957; *Kuş Ayak: Açıl Susam Açıl* - 1967; *Kuş Ayak: Boyalı Ses* - 1971; *Arka Üstü* -1974; *Yeryüzü Çocukları* - 1974; *Balina ile Mandalina* - 1977; *Yazıları Seven Ayı* - 1978; *Göz Masalı* - 1979; *Yaramaz Sözcükler* - 1979; *Şeker Yiyen Resimler* - 1980; *Güneşi Doğduran* - 1981; *İlkokul 2'deki/Kanatlarda* - 1981; *Bitkiler Okulu* - 1995; *Dolar Biriktiren Çocuk* - 1995; *Oyun Okulu* - 1998; *Kaçan Uykular Ülkesi* - 1981; *Cinoğlan* - 1981; *Hin ile Hincik* - 1981; *Okulumuz 1'deki* - 1999; *Okulumuz 3'teki* - 1999; *Cıncık* - 2000; *Cin ile Cıncık* - 2000).

Cumhuriyet öncesinde doğup cumhuriyet yıllarında eser veren şair ve yazarlara ek olarak, bugünün yaşayan genç ve yaşlı edebiyatçılarından yukarıda ismi geçmeyen daha birçok isim çocuklar için şiir, masal, hikâye ve roman yazmaya devam etmektedir.

Yukarıda adları ve eserleri belirtilmeyen, ancak çocuk edebiyatı türlerine giren eserleri olan daha birçok yazar ve şairimizin olduğu kesin olmakla birlikte, çalışmada bütün yazar ve şairlerimizin ve eserlerinin adlarını verebilmek mümkün değildir.

Cumhuriyet sonrası yeni harflerle basılan çocuk dergilerinin belli başlıları şunlardır:

Ateş (1930), *Çocuk Sesi* (1932), *Afacan* (1934), *Yavrutürk* (1936), *Gelincik* (1936), *Çocuk Gazetesi* (1938), *Bin Bir Roman* (1939), *Çocuk Romanları* (1941), *Çocuk Gözü* (1945), *Şen Çocuk* (1945), *Doğan Kardeş* (1945), *Karınca* (1952), *Çocuk Haftası Yıllığı* (1959).

Bunlara ek olarak daha çok gazeteler, bankalar ve çeşitli kurumların çıkardığı dergiler de hatırı sayılır bir yer tutmaktadır: *Milliyet Kardeş*, *Tercüman Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Zaman Çocuk*, *Hürriyet Çocuk*, *Diyanet Çocuk*, *Çekirge*, *Şeker Çocuk*, *Vakıf Çocuk*, *Pamuk Çocuk*, *Uçan Çocuk*, *Çocuk ve Yuva*, *Elma Şekeri*, *Yeni Can Kardeş*, *Kandil Çocuk*, *Çocuğa Selâm*, *Kumbara*, *Başak Çocuk*, *Başaralım*. Bunların yanı sıra 1970'li yıllarda Yeşilay'ın çıkardığı ve çocuk edebiyatının gelişmesinde önemli bir yeri olan *Mavi Kırlangıç ile Mavi Kuş*, *Kırmızı Bisiklet*, *Kervan* adlı dergiler ve son zamanlarda yayın yapmaya devam eden *Miço*, *Kırmızı Fare*, *Ebe Sobe*, *Salıncak* da çocuk dergileri arasında sayılabilir (Çıkla, 2005: 97-101).

Burada 1940'lı yıllarda yaşanan iki çeviri olayına da kısaca değinmek gerekmektedir. Bunlardan birincisi Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1943'te çoğu çeviri olan 100'e yakın kitabı bastırıp dağıtması, ikincisi ise Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı yıllarda çevrilen batı klâsikleri içinde çocuk edebiyatı kitaplarının da yer almasıdır.

Cumhuriyet dönemi çok yoğun olmasa da önemli çeviri faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde özellikle hangi yıllarda hangi yabancı kitapların çevrilip yayınlandığına dair elimizde derli toplu ve eksiksiz bir bibliyografya bulunmasa da bu yönde bazı çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Söz gelişi, Metis Çeviri dergisinin 1991 bahar ve yaz sayılarında Türkiye'de 60'lı, 70'li ve 80'li yıllarda hangi yazarın hangi eser(ler)inin kaç defa basıldığına dair bir bibliyografya çalışması

yayınlanmıştır. Bu çalışmaya göre 60'lardan 90'lara Türkiye'de en çok yayınlanan çeviri eserler içinde masal ve fabl türünde Grimm Kardeşler (66 baskı), Andersen (62 baskı), La Fontaine (37 baskı) ve Aisopos (13 baskı) gelmektedir. Roman türünde ise birinciliği 141 baskıyla Jules Verne almaktadır. Onu farklı sayıdaki baskılarla diğer romancı ve hikâyeciler takip etmektedir. Bu isimlere bakıldığında hemen hepsinin çocuk klâsikleri arasına girmiş eserler olduğu görülmektedir: *Alice Harikalar Diyarında*, *Cervantes*, *Pinokyo*, *Robinson Crusoe*, *David Kopperfield*, *Oliver Twist*, *Heidi*, *Define Adası*, *Tom Amca'nın Kulübesi*, *Güliver'in Seyahatleri*, *Pollyanna*, *Küçük Prens* ve Jules Verne'in birçok romanı.

1.2. ÇOCUK EĞİTİMİ

1.2.1. Eğitim Kavramı

Eğitim kavramının, ortaya çıktığı ilk günden günümüze dek defalarca ve çok sayıda tanımının yapıldığı bilinmektedir.

Eğitim, *Türkçe Sözlükte*, "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye" (TDK, 2005: 606); *Eğitim Bilimleri Sözlüğünde*, "1. Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği. 2. Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranımlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi. 3. Belli bir konuda, bir bilgi ya da bilim dalında yetiştirme ve geliştirme. 4. Her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi. 5. Eğitim ruhbilimi, eğitim felsefesi, eğitim tarihi, öğretim programları, özel ve genel öğretim yöntemleri, öğretim teknikleri, yönetim, denetim vb. eğitim ve öğretim alanlarını kapsamak üzere öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurslara ve bu kurslarla ilgili bilimsel çalışmalara verilen genel ad. 6. Eğitbilim." (Oğuzkan, 1974); *Felsefe Terimleri Sözlüğünde* ise, "1. (Geniş anlamda) İnsanın yeteneklerinin, özellikle ahlak yetilerinin geliştirilmesi için ona yön ve biçim verilmesi; bu yolda yapılan bilinçli ya da bilinçsiz etkilerin tümü. 2. (Dar anlamda) İnsan gelişiminin düzenli, bilinçli olarak yönetilişi ve etkilenişi" (Akarsu,1975);

Toplumbilim Terimleri Sözlüğünde ise "Toplumun genç üyelerinin var olan ekine yetişkin üyelerce bilinçli, amaçlı ve düzenli biçimde hazırlanması süreci." (Ozankaya, 1975) biçiminde tanımlanmaktadır.

Eğitimcilerin tanımlarına bakıldığında şu nokta dikkati çekmektedir: Genellikle her eğitimci, eğitimi değişik ifadelerle farklı biçimlerde tanımlamıştır. Şüphesiz bu farklılaşmada eğitimcilerin değişik amaçları esas almaları rol oynamaktadır. Bununla birlikte literatürde çok geçen şu tanımları vermekle yetinilecektir:

"Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır."

Başka bir biçimdeki tanıma göre eğitim, *bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir.*

Bir eğitimcimiz de eğitimi, *"Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir."* biçiminde tanımlamaktadır.

Bu tanımlamaları gözden geçirdiğimiz zaman, eğitimin, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve kişiliği esas alan, bireyi yetişkin yaşamına hazırlayan, bireyin gerekli bilgi, beceri ve davranışları elde etmesine yarayan bir süreç olduğunu ifade etmek mümkün görünmektedir (Tezcan, 1985: 4).

1.2.2. Ailede Eğitim

İnsan toplumlarının temel bir kurumu olarak evrensel bir nitelik taşıyan aile, bireylerin karşılıklı hak ve ödevlerle birbirine bağlı olduğu, ortak amaçlar çevresinde birleşmiş insanlardan oluşan bir birlik olarak tanımlanabilir.

Aile, içinde bulunduğu toplumun kültürel özelliklerini yansıtmakta, aynı zamanda aile bireyleri toplumun kültürel özelliklerini nesilden nesile aktarmaktadırlar.

Aile, her çağda ve her toplumda insan topluluklarının devamlılığını sağlayan, aile bireylerinin korunduğu, barındığı, temel bir toplumsal kurumdur. (Kulaksızoğlu, 2002: 84).

Aile çevresinin değeri, ailenin sevgi ve güvenliğin doğal kaynağı olduğundan ileri gelmektedir. Sevgi duymak, şefkat görmek, çocuğun ihtiyaçları arasındadır. Ailenin diğer işlevlerindeki değişmelere oranla bu işlevi çok az değişmektedir. İşte ailenin bu kalıcı işlevi onun değerini giderek arttırmaktadır. Çocuk, sevgi ile sağlıklı bir kişilik

geliştirmektedir. Sevgi ile büyüyen çocuklar sıcak ve uyumlu ilişkiler geliştirirken, sevgisiz büyüyenler ilişkilerinde düşmanlık yolunu tutmaktadırlar. Evde sevgi ve ilgi görmeyen çocuk ilgi çekmekten hoşlanmakta ve ilgi çekmek için akla gelmeyen yollara başvurmaktadır. Böyle çocuklar, okulda da öğretmenin ilgisini çekmek için hırsızlık bile yapabilmektedirler. Özellikle kimsesiz çocuklar, yetiştirme yurtlarındaki çocuklar ve anaokullarındaki çocukların yakınmaları, buldukları yerlerde sevgi yoksunluğu içinde oluşları etrafında toplanmaktadır (Tezcan, 1985: 158).

Ailenin en önemli işlevlerinden biri de çocukların bakımının ve eğitiminin sağlanmasıdır. Ailenin, çocuğun ruhsal ve bedensel açıdan olumlu gelişmesini sağlayan temel bir kurum olduğuna birçok yazar tarafından da işaret edilmiştir (Kulaksızoğlu, 2002: 85).

Toplumsallaşma da ailenin işlevlerinden biridir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlayan bir olgudur. Toplumsal normlar ilk kez ailede öğrenilmektedir. Ailenin bilinçli ya da bilinçsiz bir şeyler öğrettiği ilk beş yıl, çocuğun ilk toplumsallaşma dönemidir. Örneğin, cinsel roller, çocuğun tuvalet eğitiminde öğretilir. Çocuğun din eğitiminin önemli bir kısmı da aile kurumunda yerine getirilmektedir. Dinsel törenler, dualar ailede öğrenilir ve diğer dinsel uygulamalar yine genellikle aile içinde yerine getirilmektedir. Ayrıca çocuk ya da ergenin antisosyal davranışlarının ailece denetlenmesi de onun toplumsallaşmasını içermektedir.

İlk beş yıldan sonra ailenin eğitim görevlerini okul üzerine almakta ve öğretmenler çocukta anne babası gibi derin izler bırakmaya başlamaktadırlar.

Değerleri, duyguları ve statü beklentilerini ailenin her üyesiyle olan deneyimleri yolu ile öğrenen çocuğun, ilk ödüllendirilmesi ve cezalandırılması, ilk davranış örnekleri aile içinde deneyim durumuna gelmekte ve bütün bunlar temel kişiliğin gelişimine yardım etmektedir (Tezcan, 1985: 159).

Sosyolog Ogburn'a göre, ailenin işlevlerinden biri de üyeleri için boş zaman değerlendirilmesine imkân tanınmasıdır. Çocuğun eğitimi, şüphesiz onun boş zaman eğitimi de içermektedir. Özellikle ailede oyun eylemleri, anne-baba ve çocuğun birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamaktadır. Aile, çocuğun ilk ve doğal oyun yeridir. Böylece çocuk, aile üyeleriyle sürekli bir karşılıklı eğitim sürecine tâbi olmaktadır. Aile üyelerinin birlikte eğlenmeleri aile bağlarını güçlendirmektedir; fakat çağdaş kent

yaşamında aile, boş zaman eğitimi ve değerlendirilmesi yönünden önemini kaybetmiş ve bu işlev ailenin dışına kaymıştır (Tezcan, 1985: 160).

Çocuğun ergenlik çağına gelmesi ile "ergen çocuğu olan aileye" yeni görevler de düşmeye başlamaktadır.

Çocuklar, aile içi ilişkilerde, anne babalarından buldukları yaşlara göre farklı davranışlar görebilirler. Anne baba, küçük yaştaki çocukların davranışlarına daha az kalıcı özellikler atfedebilir. Çocuklar büyüdükçe, anne baba onların davranışlarını daha kalıcı kişilik özellikleriyle nitelendirmektedirler (Kulaksızoğlu, 2002: 85).

Aileyi bir sistem olarak gören araştırmacılar aile bireylerinin tümünün birbirlerini sıkı sıkıya denetlediklerini belirlemişlerdir. Her bireyin, ailedeki diğer bireylerin davranışlarını etkilemeye çalıştığı, ayrıca bireyin durumu ve yaşamındaki herhangi bir değişmeden ailenin diğer üyelerinin de etkilendiği ileri sürülmektedir.

Bir görüşe göre, ailedeki sorunlar, ailede, bireyler arasındaki güçlü olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu istek yüzünden çoğu ailede birbirini etkilemeye çalışan çeşitli alt gruplar (hizipler) ortaya çıkmaktadır. Bu gruplar, ana-kız, baba-oğul ya da kardeşler ve anne-baba şeklinde olabilir. Akrabaların ve çevredeki yakınların katılması ile, ailede hizipler daha da çeşitlenebilir. Böylelikle oluşan alt-gruplar, kendi aralarında çeşitli "koalisyonlara" girerek öteki grup ya da grupları etkilemeye çalışmaktadır ki bazı durumlarda aile içindeki gruplaşmalar gizli ya da açık bir çatışmaya dönüşebilir.

Ergenlik dönemindeki gençlerden gelen istekler ve yeni arayışlar, bir anlamda aile sisteminin değişmesine, ailedeki güç dengesinin sarsılmasına yol açmaktadır. Her zaman olduğu gibi, aile içindeki değişmeye karşı anne-baba, eski dengesini ve eski otoritesini korumak için çaba göstermekte ve ergenin arzularına karşı direnmektedir (Kulaksızoğlu, 2002: 86-87).

Ailedeki değerler sistemi, çocukların ve gençlerin meslekî ilham ve yönelimlerini de büyük ölçüde etkilemektedir. Genel bir kural olmasa da, çocukların meslek tercihi yaptıkları dönemlerde, anne ya da baba mesleğine yöneldikleri karşılaşılan bir durumdur (Celkan, 1989: 98).

Ailenin eğitim görevlileri hakkında, bizde sosyolojinin kurucusu Ziya Gökalp'in fikirlerinin de bilinmesinde fayda vardır. Ziya Gökalp, sosyolojik bir analiz sonucunda, ailevî, siyasî ve meslekî zümrelerden oluştuğunu düşündüğü sosyal gerçeklikte, ailenin,

siyasî zümrelerin birer hücre, meslekî zümrelerin de birer organı olduğunu söyler. Gökalp, eski Türk ailesinin yapısını ve ahlâkını araştırır; sosyal bir birim olarak ailenin görevlerinde demokrasi ve feminizme dikkati çeker. Milletlerin ilerlemesini ailenin sağlam temellere dayanmasına bağlar. Gökalp'e göre, aile kuvvetli olduğu müddetçe millet de kuvvetli olur. Ancak, ailenin temelinde kadını ve kadının eğitimi görür. Şimdiye kadar kadınlar iyi yetiştirilmediği için aile ve ona bağlı olarak da millet iyi yükselmemiştir. Onun için kızların ve kadınların eğitimi başta gelir. Gökalp, ailenin eğitimsel görevini, siyasal, ekonomik ve hukukî bakımlardan modernleştiği ve millî kültüre dayandığı oranda yerine getirebileceğine inanır. Konuyu başka bir açıdan açıklamak gerekirse, Gökalp, ailenin yapısını kültür ve medeniyet yönünden ele alarak iki çeşit aile düşünür: Bunlar asrî ve millî ailedir. Ailevî yönden asrîliği (modernizm) kendine göre açıkladığı için Batılılaşmadan yana olanların aile anlayışına karşı çıkar. Çünkü asrî aile Avrupa milletlerinin aile taslağıdır. Esas olarak kurulacak aile tipi ve kadınlık "millî aile" şeklinde olacaktır. Tamamıyla kültürel temeller üzerine oturacak millî aile, ferdin eğitimi için ideal ailedir. Ancak, bu ailede bireylere ideal, sevgi, mutluluk, saadet kavramları iyice aşılır ve demokrasi, kadın-erkek eşitliği gibi düşünceler geliştirilir (Celkan, 1989: 99).

1.2.3. Okulda Eğitim

Eğitim sürecinin en yoğun biçimde cereyan ettiği sosyal kurum olan okul, fizikî yapısıyla ve içindeki canlı unsurları ile (öğrenci, öğretmen, idareci...) bir kültür atmosferi, sosyal hayatın hacmi küçülmüş bir modelidir. Aile gibi okul da, toplumun temel eğitim, ahlak ve yetiştirme fonksiyonunu üstlenmiş kurumdur.

Okulun yapısının; mekân özelliği (fizikî yapı); topluluk özelliği; kültürel atmosfer özelliği (eğitimsel ve sosyal etkinlikler); eğitim sistemi açısından yapısal özelliği; normlar, değerler, semboller, müeyyideler bütünü olma özelliği vardır. Bu özellikleri ile okul sosyolojik açıdan gruplar, örgütler, birlikler kurumdur ya da sosyo-kültürel bir bütündür. Okulda etkileşim süreci, farklılaşma, uzmanlaşma, iş bölümü ve idari süreçler bir arada bulunmaktadır. Sosyal kültürün boyutlarının genişlemesi ve öğelerinin karmaşık bir hal alması, kültür değerlerinin sadece yaygın eğitimle aktarılmasındaki güçlükler, örgün eğitimi, dolayısıyla okulun sosyal bir kurum olarak gelişmesini zorunlu kılmıştır (Celkan, 1989: 149).

Okulun toplumsal bir sistem oluşu, onun kendine özgü bir kültürü olmasından dolayıdır. Eğitim sosyologlarından Waller, ilk kez okul kültürünü incelemiştir. Ona göre okul, şu özelliklere sahiptir: Okulun belirli bir nüfusu vardır. Açıkça ifade edilmiş siyasal bir yapısı vardır. Üyeler arasında sıkı, birbirine bağlı toplumsal ilişkiler vardır. Üyeleri arasında "biz " duygusu egemendir. Kesinlikle kendilerine özgü bir kültüre sahiptirler.

Okul nüfusu istikrarlı ve tekdüzedir. Gerçi öğrenciler çeşitli toplumsal sınıf ya da etnik gruplardan gelmekte iseler de belirli bir okulda toplandıkları zaman tekdüze bir grup olmaktadırlar.

Okul içerisinde pek çok kişinin bir arada birbirlerine yakın olarak beraberlikleri, onları samimi ilişkilere itmektir. Okul, kişilerin etkileşim durumunda buldukları bir birimdir. Öğretimin vermek ve almak esasına dayandığı etkileşim, okulun siyasal düzenince belirlenmiştir. Bu durumda okulun siyasal organizesi, öğretmeni egemen duruma getirmiştir. Grup istikrarı, içli dışlı samimi birleşim, grubun ayırt edici simge ve giysileri ve onun diğer kültürel etkilerden soyutlanması güçlü bir "biz" duygusu yaratmaktadır. Bu duygu, kendilerini okulla özdeşleştiren üyelerin zihinlerinde kendiliğinden yaratılmaktadır. (Tezcan, 1985: 291-292).

İnsan yaşamının önemli evrelerinden biri okul ve öğretmendir. Normalde aileden sonra insan yaşamını en çok etkileyen okul ortamıdır. Şüphesiz, kişiliğin biçimlendirilmesinde ve davranışların farklılaşmasında okul ve öğretmenler önemli roller oynamaktadırlar.

Aileden sonra ilk toplumsal kurum olma özelliğini taşıyan okul çocuk için yeni bir sosyal çevredir. Çocuğun okula başlaması ve uyum sağlayabilmesi onun belirli bir olgunluk düzeyine erişmesine bağlıdır. Başka bir deyişle, okula başlayan çocuk zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel olarak yeterli olgunluk düzeyine ulaşmalıdır. Ancak bu olgunluk düzeyine ulaşma çocuktan çocuğa değişir. Beş yaşında bu olgunluğa erişen çocuklar olabildiği gibi, sekiz yaşında erişen çocuklar da olabilmektedir. Çocuk yaşına uygun zekâyâ sahip olsa bile ruhsal açıdan okula hazır değilse çocuğun evden ayrılmasında ve okula uyum sağlayabilmesinde bazı sorunların yaşanması olağandır. Bu, bir yerde ailenin çocuğu yetiştirmesindeki başarısına bağlıdır. Ailenin, bugüne kadar çocuğu nasıl yetiştirdiği, çocuk okula girdiğinde bir ölçüt olabilmektedir. Anne baba çocuğu arkadaş ilişkilerinden ve oyundan uzak tutmuş, dışarı fazla çıkarmamış ve

böylece çocuğun sosyal ilişkileri yeterince gelişmemişse, çocuk okula girdiğinde muhtemelen yeterli uyumu gösteremeyerek panikleyecektir.

Çocuk okula başlayınca artık eğitiminin sadece öğretmene aktarılması söz konusu olmamalıdır. Aile içinde başlayan eğitim, çocuk okula başlayınca okulla ortaklaşa yürütülmelidir. Okula yeni başlayan bir çocuk için, öğretmenin eğitimciliğinden çok kişiliği önemlidir. Çünkü okula yeni başlayan bir çocuk öğretmenini kendine model almakta, anne babasının yerine onunla özdeşim kurmaktadır. Öğretmenini üstün görmekte ve onun her şeyi bildiğini zannetmektedir. Anne babasından daha çok öğretmenin dediğini aklında tutan çocuk, *'Ama öğretmenim böyle söylüyor. Öyle değil böyle olacak.'* gibi sözlerle öğretmenini benimsediğini, ona değer verdiğini göstermektedir. Bütün bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenin çocuğa iyi bir model olması gerektiği inkâr edilemez bir gerçektir.

İyi bir model öğretmen; davranışları tutarlı ve dengeli biri olmalı; çocukları şaşırtıcı ve anlaşılmaz tepkilerde bulunmamalı; zor kullanmadan sınıfta düzeni sağlamayı bilmeli ve çocukları uyanık durumda tutabilmeli; çocuklara sevecen, esnek ve hoşgörülü biçimde yaklaşmalı ve bu nedenle de mesleğini seven biri olmalıdır.

Çocuk okula iyi bir başlangıç yapabilmişse, gelecek yıllar için eğitim ve öğretiminde okulun temel, kalıcı, olumlu etkileri olabilecektir. Bunun için öğretmene büyük görevler düşmektedir.

Çocuğun okuldaki başarı düzeyi ailelerin en çok ilgilendiği ve uğraştığı konudur. Çocuğun okulda başarılı ya da başarısız olması ise genellikle aldığı notlarla doğru orantılıdır. Bu notlar çocuk için bir ölçüt olmakta, çocuk bu duruma göre değerlendirilmektedir. Aslında gerçek anlamda başarısızlık çocuğun kapasitesinin altında düşük performans göstermesidir. Çocuk, kapasitesinin ve yeteneklerinin ölçüsünde bir performans gösteriyorsa başarı var demektir.

Okulda en büyük amaç başarı olduğundan, başarılı öğrencilerin başta öğretmenleri olmak üzere aileleri ve yakın çevreleri tarafından benimsedikleri, takdir edildikleri görülmektedir. Buna karşılık başarısız öğrenciler, aileleri ve yakın çevreleri tarafından pek hoş karşılanmamaktadırlar. Yerine göre, bu çocuklara bazen kızılmakta, çocuklar aşağılanmakta ya da umursanmayarak kendilerine değer verilmemektedir. Çevreleri tarafından bu tür tepkiler gören çocukların, birtakım eksiklikler ile duygusal

kırıklıklar yaşamaları ve örselenmeleri kaçınılmaz bir durumdur (Göknar, 2003: 189-191).

Okulla toplum arasında çift yönlü etkileşim vardır. Onun için, okulun içinde bulunduğu topluma karşı üstlenmek zorunda kaldığı birçok görevi bulunmaktadır. Okul, toplumsal değişmeye ayak uydurmalı; değişen şartlara ve toplumun ihtiyaçlarına göre amaçlarını ve fonksiyonlarını değiştirebilmeli; programlarını değiştirip yenileyebilmeli; toplumda yeniliklerin öncüsü olmalı; toplumun her türlü sosyo-ekonomik kesiminden gelen öğrencileri barındıran bir yer olduğunun bilincini taşımalı, görevlerini buna göre ayarlamalı, herkese uygun düşen bilgi ve becerileri kazandırmalıdır.

Okul, pedagojik sistemlerin, öğretim sistemlerinin uygulandığı kurum olup öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarına geniş ölçüde burada cevap verilmektedir. P. Jaccard'a göre okulun varlığının birinci sebebi çocukları toplumsal hayata hazırlamak, onları bir mesleğe yöneltmek ve o mesleğin gereklerini onlara öğretmektir (Celkan, 1989: 157).

Okul, öğrenciler için yeni bilgiler öğrendikleri ve eğitildikleri bir yer olduğu kadar, insan ilişkileri ile ilgili becerilerini de geliştirecekleri bir ortamdır. Okul sosyalleşme için adeta bir deney yeridir. Öğrenciler okulda arkadaşları tarafından onaylanan davranışları benimsemekte ve tekrarlamaktadırlar. Aynı zamanda başkalarının dikkatini çeken davranışlar genç tarafından benimsenmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim boyunca yaklaşık on iki yıl sosyal ilişkiler kurabileceği bir çevrede yaşayan çocuk, ailede ve okulda, yetişkinlerle kurduğu ilişkide belirli bir kontrol altında bulunmaktadır.

Ergenin okulda öğretmenlerle ilişkilerindeki davranışları biçimlenmiştir. Öğretmenlere nasıl, ne şekilde davranacağı belirli bir biçimde yapılandırılmıştır. Öğretmen-öğrenci arasındaki ilişki biçimi öğrencinin yaşına, ailesinin bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeye, öğrencinin zekâsına ve okul başarısına bağlı olarak değişebilmektedir.

Öğretmenin öğrenciye yönelik davranışları da öğretmen-öğrenci ilişkisinin biçimini belirleyen bir olgudur. Öğretmenlerin tutumları ve davranışlarının, öğrenciye değer veren, onu peşin şekilde yargılamadan olumlu bir insan olarak ele alan, ona samimi ve dürüst davranan ve onunla duygudaşlık (empatik anlayış) kurabilen özellikler taşıması son derece önemlidir. Öğrenciler okulda öğretmenlerinin gösterdikleri sosyal

tavırları örnek almakta ve kendilerine yönelik öğretmen davranışlarının etkisinde kalmaktadırlar.

Dünyanın her yerinde okullar öğrencilerinden belirli kurallara uymalarını istemekle birlikte öğrenciden beklenen davranışlar, gençlerin yetişkinlere nasıl davranması gerektiği ile ilgili kültürel normlardan etkilenmektedir. Bu sosyal kuralların öğrencilere açıklanarak onlardan kurallara uymalarını beklemek, baskı ve zorlamaya dayalı uygulamalardan daha iyi sonuç verebilir. Öğrenciler öğretmenlere saygı gösterdikleri gibi, öğretmenlerin de kendilerine saygılı davranmasını beklemektedirler (Kulaksızoğlu, 2002: 96-97).

Çocuğun okulda birtakım hakları ve zorunlulukları vardır. Onun okula devamı, dersleriyle uğraşması, kendisini sınıf arkadaşlarıyla karşılaştırması ve okul eylemlerine katılması istenen davranışlardır.

Aile ile karşılaştırıldığı zaman okuldaki ödüllendirmeler, dereceler, ilerlemeler bazı eylemlere katılmaya müsaade, önderlik durumları ve övme oldukça biçimseldir. Okul, aile gibi toplumun yetişkin otoritesini temsil eder. Yerleşmiş kuralları ile biçimlendirilmiştir.

Okulun da diğer kurumların olduğu gibi bir kişiliği vardır. Bu kişilik, okulun havası ya da atmosferidir. Okulun toplumsal atmosferinde gruplar ve önderin davranışları rol oynamaktadır. Bir araştırmaya göre grubunu olumlu davranışları, yüksek moral ve samimiyet; olumsuzları, çözülme ve engellemedir. Önderin olumlu davranışları ise, kendini işe verme ve anlayışlı olma; olumsuz davranışları da başkalarına yukardan bakma ve yakından denetimdir. Araştırılması gereken husus, bir okuldaki moralin iyi ya da kötü oluşunu ortaya çıkaran sebeplerin belirlenmesidir.

Okulun başta gelen toplumsallaşma işlevi, çocuğu eğitmektir. Bu da kültürün temel bilgi ve becerilerini çocuğa nakletmek demektir. Okul, çocuğun ailesinden duygusal bağımsızlık kazanmasına yardımcı olur.

Öğretmen de bir yetişkin olarak çocuğun toplumsallaşmasını sağlayan bir araçtır. Öğretmenler kişilikleri ve ilgileri yönünden birbirlerinden oldukça farklı olmakla birlikte, yine de bazı ortak değer ve düşüncelere sahiptirler ki, öğrenciler bunlardan kaçınmayı düşünemezler. Bu değerlerden birincisi, yetişkin otoritesinin gerekliliği, düzen ve disiplin ihtiyacı; ikincisi, en azından kendilerinin özel öğretimleri alanında bilgi ve eğitsel başarı değerlerini temsil etmeleri; üçüncüsü, doğru konuşma, kamu mallarına

saygı, kibarlık ve tertiplilik gibi kişilik özelliklerini temsil etmeleridir (Tezcan, 1985: 296-297).

1.3. OLGUNLAŞMA SÜRECİNDE ERGENLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ VE ERGENLİK DÖNEMİNİN BİREYİN KİŞİLİĞİNİN OLUŞUMUNDAKİ ETKİSİ

İnsanoğlu doğumu ile ölümü arasındaki süreçte farklı dönemlerden geçmekte, yaşına ve fizyolojik yapısına göre bu dönemlerde farklı özellikler göstermektedir. İnsan yaşamı çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve ihtiyarlık olarak dönemlere ayrılabilir. Bu dönemlerden diğerine geçişlerde kesin bir yaş sınırı olmamakla birlikte, gelişimde belirli ve ardışık bir seyir izlenmektedir. Bu gelişim seyri bütün insanlar için geçerli olup gelişme sırasında geçilmesi gereken basamaklar atlanamaz. Bir önceki gelişme aşaması bir sonraki için basamak teşkil etmektedir. İnsanın tüm yönleri ile nasıl biri olacağı, saçının, gözünün, teninin rengi, mizacı veya kişilik özellikleri, duygusal tepkileri, boyu, kilosu veya zihinsel özellikleri soyundan aldığı mirasa ve içinde yaşadığı çevre şartlarına bağlıdır. Genel olarak "buluğa erme" de çocukluktan ergenliğe geçişin bir işareti olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2002: 17).

1.3.1. Ergenlik Tanımları

Psikologlar, antropologlar, filozoflar, anne babalar ve hatta ergenlerin kendileri *ergenlik*'i tanımlamayı, çok uzun zamandan beri denemektedirler.

Modern ergenlik psikolojisinin babası olan G. Stanley Hall ergenliği "*fırtına ve stres*" zamanı olarak betimlemiş; fakat bu görüş yeni araştırmalarla desteklenmemiştir. Ergenliğin başkaları tarafından değişik biçimlerde de tanımlandığı görülmektedir: Ergenlik, Blos'a göre, "*Psikoseksüel gelişimin dört evresinin sonuncusu...*"; Sieg'e göre, "*İnsanda bireyin yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemi...*"; Schulz'a göre, "*Genç yetişkine değişik yetişkinlik rollerini vatandaşlık sorumluluğunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalmadan denemesine izin verildiğinde yaşanan normatif bunalım...*" olarak ifade edilmektedir (Gander ve Gardiner, 1993: 404).

Ergenlik dönemine, bir "başkalaşım" ya da "farklılaşma" evresi olarak da bakılabilir. Kozadan çıkan tırtılın ne kozadaki biçimine ne de kelebeğe benzemesi gibi, ergenlik de ne çocukluk ne de erişkinliktir.

Birçok tanımı yapılabilen ergenlik, bütün toplumlarda, bütün bireyler tarafından yaşanan bir dönem olarak ifade edilebilir (Yavuzer, 2010: 244)

1.3.2. Ergenlik Döneminde Bedensel Değişim

Ergenlik dönemi çocukluktan erişkinliğe bir geçiş dönemidir. Bu dönemde, bedensel, ruhsal ve toplumsal alanlarda çok hızlı bir değişim ve gelişim sürecine giren birey, bu sürecin tamamlanması sonucunda giderek olgunlaşmakta ve erişkin olmaktadır. Ergenlik çağına gelen bireyin hızlı bir biçimde değişip gelişmesi öncelikle beden yapısında görülmektedir. Beden yapısındaki gelişme, ilkin, ergenliğin ilk aşaması olan erinlik (buluğ) öncesinde başlamaktadır. Bu evreye kadar kız ve erkek çocuklarının beden yapıları birbirinden çok farklı olmadığı halde bu evrenin başlaması ile birlikte cinsiyete göre beden yapıları belirginleşmeye başlamaktadır. Erinlik öncesi dönemi genellikle kızlarda 10-12, erkeklerde 11-13 yaşları arasındadır. Bu evrede cinsiyet ile ilgili iç salgı bezlerinin az miktarda salgılanmaya başlaması kadın ya da erkek hormonu ile olmaktadır. (Gökner, 2003: 234).

Çocukluğun sonu ile ergenliğin başlangıcı arasındaki, bireyin cinsel olarak olgunlaşmaya başladığı görece kısa süre –bir ya da iki yıl- "erinlik" olarak bilinmektedir. En hızlı büyüme ve gelişim dönemlerinden biri erinliktir. Çocukluk döneminde ortalama olarak erkek çocuklardan daha kısa olan kız çocuklar, bu evrede ilk büyüme atılımına başlamakta olup genellikle uzamakta ve ağırlaşmaktadırlar. Bu atılım çoğu zaman 10 ile 12 yaşlar arasında ortaya çıkmakta ve bu süre boyunca kızların çoğu yılda 5-10 cm uzamaktadır. Daha yavaş bir büyüme ortalama bir kızın maksimum boya 16 ya da 17 yaş dolaylarında ulaşmasına kadar sürmektedir.

Gelişimin birçok alanında tipik olarak kızların iki yıl gerisinde olan erkek çocuklar kendi büyüme atılımlarına genellikle 10 ile 16 yaşlar arasında başlamakta ve her yıl 7,5-12 cm uzamaktadırlar. Daha sonra büyüme maksimum boya 18 ile 20 yaşlar arasında ulaşılmasına kadar yavaşlayarak sürmektedir. Bunların ortalama yaşlar olduğunu, büyüme atılımının başladığı ve yayıldığı noktanın bireyden bireye büyük ölçüde değiştiğini akılda tutmak gerekmektedir.

Ağırlık da boy ile birlikte artmaktadır. Erinliğin ilk evrelerinde, yaklaşık 14 yaşına kadar, kızlar genellikle oğlanlardan daha fazla kilo almaktadırlar. Sonra oğlanlar onları yakalayıp geçmektedirler. 11 ile 16 yaşlar arasında ortalama kız çocuk yaklaşık 19 kilo, ortalama erkek çocuk 25 kilo almaktadır. Her ne kadar genetik etkenler boyun ve ağırlığın son durumunun belirlenmesinde en önemli rolü oynamakta ise de, beslenme ve daha az ölçüde iklim ve etnik köken de önemli olabilir.

Ağırlık konusunda iki sapma bazı ergenleri, kızları erkeklerden daha fazla olmak üzere ilgilendirmektedir. Bunlardan biri *aşırı şişmanlıktır* (obesity); diğeri de iştah kaybından doğan aşırı kilo kaybı anlamına gelen *anoreksia nervroza*'dır (Gander ve Gardiner, 1993: 410-411).

1.3.3. Ergenlik Döneminde Entelektüel Değişim

Bedensel ve cinsel değişimlerle birlikte ergenler zihinsel yeteneklerinde de değişimler yaşamaktadırlar. Bilişsel gelişim olarak bilinen olgu, ergenlerin yalnız kendilerini, ailelerini, yaşlılarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil, dünyalarını görme biçimi üzerinde uzun süreli etkiler taşımaktadır. Ergenlerin tüm düşünme süreçleri değişmekte, geleceğe yönelik ve de soyut düşüncelerle ilgili duruma gelmeye başlamaktadır. İdealizm kazanmanın yanı sıra cinsellik, ahlak, din gibi konularla ilgili gerçekten kendilerine ait bir değerler takımı edinmektedirler.

Piaget'e göre, bilişsel gelişimin dördüncü evresi olan soyut işlemler dönemi, ilk betimlendiği haliyle 11-12 yaş dolaylarında başlamakta ve yaklaşık 14-15 yaşlarında kararlılık kazanmaktadır.

Piaget (1969) soyut işlem düşüncesini şöyle nitelemiştir: "... somut olandan, burada olmayana ve geleceğe yönelik ilgi doğrultusunda kurtulma. Bu, büyük düşüncelerin ve kuramların başlamasının çağı, aynı zamanda şimdiki gerçekliğe uyum sağlamanın zamanıdır". Piaget bunu ayrıca şöyle de betimlemiştir: "... somut ve şimdiki gözlemlerden çıkan önermeler hakkında varsayımlar ileri sürmeyi ve akıl yürütmeyi sağlayan bir düşünce dönüşümü". Başka bir deyişle, somut işlem evresinde olan küçük bir çocuk şimdiki zaman içindeki "gerçek" sorunlarla uğraşmak zorunda olduğu halde, soyut işlem düşüncesine sahip bir ergen, yakın çevreyi varsayımsal bir geçmişe ya da geleceğe bağlayan olası sorunlarla uğraşabilir (Gander ve Gardiner, 1993: 422-424).

Ergenlik döneminin önemli bir özelliği de ergen benmerkezliliğidir. Elkind, ergenlik döneminde ergenlerin, yaşadıkları bedensel ve cinsel değişimlere duyarlılığının onları kendileri hakkında bilinçli kıldığını düşünmektedir. Ergenler, çevrelerindeki insanların "onların davranışlarıyla ve görünüşleriyle onlar kadar saplantıyla ilgilendiklerini" ve her zaman ilginin odağı olduklarını kabul etmektedirler. Ergenler, gittikçe kendi yarattıkları bir seyirci kitlesiyle çevrildiklerini düşünmektedirler ki Elkind buna "*düşsel seyirciler*" adını vermektedir.

Ergenler sürekli olarak spot ışıkları altında olduklarına inandıkları için, benlik bilinci artmakta ve ergenler kendilerine hayran olma ile kendini eleştirme arasında gidip gelmektedirler. Oğlanların, saçlarını sanki gelişigüzel biçimde taradıkları ve çevrelerindeki kızlarda hayranlık duygusu uyandırma çabasına girdikleri görülmektedir. Kızlar da ünlü dergilerin kapaklarında yer alan modellere benzeme çabasıyla özene bezene makyaj yapmaya başlamaktadırlar. Elkind'in belirttiği gibi, "Bu genç insanlar birbirleriyle karşılaştıklarında her biri gözlemleyen olmaktan çok gözlemlenen olmakla ilgilenmektedirler".

Bu tutum ergenleri, kendi kendilerine yarattıkları başkalarından önemli oldukları düşüncesiyle –*düşsel seyirciler*- , özel ve biricik olduklarını hissetmeye götürmektedir. Bu eğilim bir kişisel söylenece ya da "onun kendi kendine anlattığı doğru olmayan bir öykü" içinde gelişmektedir.

Elkind'e göre bazen 15-16 yaş dolaylarında, ergenler herkesten farklı olmadıklarını ve insanların da kendilerini seyretmek için var olmadığını fark etmeye başlamaktadırlar. Bu noktada da *düşsel seyircilerin* öneminin azaldığı, doğruları ve yanlışları dengeleyen daha gerçekçi bir benlik kavramının kişisel söylencenin yerini almaya başladığı ifade edilebilir (Gander ve Gardiner, 1993: 430-431).

1.3.4 Ergenlik Döneminde Benlik Arayışı

Benlik kavramı, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak tanımlanabilir. Benlik ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür. Bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri gerçek benliğini oluşturmaktadır. Benlik, bireyin kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışını belirleyen değerlerin, amaçların ve ideallerin düzenleniş biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Benlik, psikolojik bakımdan

bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde, yapılandırmasında ve çevresine tepkide bulunmasında da en önemli dayanaştır.

Ergenlik yıllarında birey kendisine "Ben kimim?", "Ne olmak istiyorum?", "Nasıl davranmalıyım?", "Hangi yaşama biçimi doğru?" gibi sorular sormakta ve cevaplar aramaktadır. Bulabildiği cevaplar doğrultusunda da bireyin dünya görüşü, iyilik ve doğruluk anlayışı, dinî inancı vb. değerleri biçimlenmeye başlamaktadır.

Benlik kavramı C. Rogers'ın geliştirdiği "Fenomenolojik Benlik Kuramı"nda önemli bir yer tutmaktadır. Bu kurama göre, her birey kendisinin merkez olduğu bir evrende yaşamaktadır. Herkesi etkileyen kesin gerçekler yoktur; fakat herkesin kendisine özgü gerçek olguları vardır. Bireyler çevrelerini nasıl algılıyorlarsa, ona göre davranmaktadırlar. Algılanan çevre, birey için gerçek çevredir. Herkes için gerçek "kendine özgü"dür. Bireylerin birbirlerinden farklı tepkiler göstermeleri, çevrelerini farklı olarak algılamaları ve farklı biçimlerde yorumlamaları, farklı kişilik ve benlik sahibi olmalarından kaynaklanmaktadır.

Benlik kavramı, bireyin "algıladığı benliği", başkalarının onu nasıl değerlendirdiklerine dair inanışlarını içeren "başkalarının gözündeki benliği" ve gelecekte olmak istediği "ideal benliği" olarak üç biçimde düşünülebilir. İdeal benlik, ergenin ne olmak istediği ve ne olmaktan çekindiğidir. İdeal benliğin bu iki yönü, ergenin beklentilerini ve neleri olmak istemediğini tespit etmeyi kolaylaştıran unsurlardır. Ergen bilişsel açıdan geliştikçe benliği ile ilgili tanımlamaları tutarlı hale gelmektedir. Ergenler kendilerini anlama ve tanıma konusunda oldukça yoğunlaşmakta olup çocuklardan daha çok benlik bilincine sahiptirler (Kulaksızoğlu, 2002: 113).

Benlik kavramı tek seferde gelişen bir kavram değildir. Benlik kavramı ergenlikte ve ilk yetişkinlikte son derece önemli olan, dinamik ve yaşam boyu süren bir süreç içinde gelişmektedir. Diğer insanlarla etkileşimden ya da bireyin kendi duygularıyla ve düşünceleriyle iç diyalogundan çıkmaktadır. Disiplin ve sevgi aracılığıyla anne-babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla yaşıtlardan, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantılarından ve bir yığın başka olaylardan etkilenmektedir. Buna karşılık, ruh ve beden sağlığını, başkalarıyla ilişkileri, akademik başarıları ve meslek seçimini etkileyebilir. Her şey yolunda giderse çeşitli parçalar birbiriyle harmanlanmakta ve kapsayıcı bir benlik kavramı oluşturmaktadır (Gander ve Gardiner, 1993: 453).

Benliğin oluşumu birçok deneme ve yanılmadan, birçok engeller aşıldıktan sonra gerçekleşmektedir. Oysa, ergenlik döneminde benlik güçsüz duruma gelmekte; bir yandan altbenliğin bir yandan da dış çevrenin baskısı altında kalmaktadır. Altbenlikten kaynaklanan cinsel dürtüler benliği zorlamakta, düzenleme yeteneğini zayıflatmaktadır. Hızlı büyüme ile ortaya çıkan bedensel güç ve değişen beden imgesi de benliği yeni uyumlara itmektedir. Artan saldırganlık dürtülerini dizginlemek için benlik fazla çaba harcamaktadır. Diğer yandan çevrenin değişen ve artan beklentilerini karşılamak durumundadır. Bu dönemde benliğin yoğun bir düzenleme, yeniden örgütlenme çabası başlamaktadır. Erikson, gençlik çağının bocalamasını bir hastalık değil, olağan bir bunalım olarak nitelendirir. Ona göre gençlik bunalımı gencin kendi kimliğini arayış bunalımıdır (identity crisis). Genç yeni savunma yolları geliştirmekte, özgür denemeler yapmakta, iç ve dış baskıların üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Erikson, gencin kimliğini oluşturma çabalarının yoğunlaştığı gençlik çağını bir bekleme ve askıya alma dönemi (psychosocial moratorium) olarak nitelendirir. Bu nedenle gencin bocalaması, değişkenliği, çelişkili davranması bir hastalık değil, doğal ve gelişimsel bir bunalımdır. Ausubel de, gencin geçirdiği bocalamayı geçiş bunalısına (transitional anxiety) bağlamaktadır. Genç, kendini yeniden yaratmanın sancılarını çekmektedir; çünkü başkalarından farklı olmak kolay değildir (Yörükoğlu, 2007: 112).

1.4. YAZAR HAKKINDA

Deniz Erbulak, 1971 Manisa doğumludur. Okuma yazmayı öğrenir öğrenmez ilk hikaye denemesini yazar. İlk ve orta öğrenimini Manisa'da tamamlar. Ortaokul ve lisede kitap okumaya, hikaye ve denemeler yazmaya devam eder.

1992 yılında Akdeniz Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümünden mezun olur. 1996-1999 yılları arasında KKTC Lefkoşa'da, 1999-2008 yılları arasında Manisa'da jeoloji mühendisi olarak çalışır. Aldığı mühendislik eğitimi ve severek yürüttüğü çalışma hayatının yanı sıra yazmaya her zaman devam eder.

2003 yılında 5-7 yaş grubu çocuklar için yazıp resimlediği altı hikâye kitabı yayınlanır. 2007 yılında ilk gençlik romanı *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben* ve *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben – Sürpriz Tatil* adlı kitapları okurlara ulaşır.

Manisa'da ailesi ile yaşamaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.

Yazara göre, yazmak onun için okuma yazmayı sökmesi ile birlikte başlamış bir olaydır. Müsvedde kâğıtlardan yaptığı ve resimlediği ilk hikâyesinin hâlâ kitaplığında durduğunu belirten Erbulak, hikayesinin arka sayfasına "serinin diğer kitapları:" diye bir ekleme yaptığını ifade etmektedir.

Erbulak'ın, ikisi de ilkokul öğretmeni olan ve ikisi de okumayı seven babası ve annesi, yazarın okula alışkanlığı kazanmasında ve okumayı sevmesinde çok önemli rol oynamışlardır. Özellikle babası, kitap seçimlerini ve edebiyat zevkini yönlendiren kişi olmuştur ve küçük yaşlardan itibaren klâsikleri okuması için kızını teşvik etmiştir.

Yazar, kendisi ile yapılan görüşmede çocukluğunda hep çeviri eserler okuduğunu belirtir ve şunları ekler: "Dünya edebiyatının klâsik eserleri, o dönemde ilkokul çağındakiler, ortaokul çağındakiler gibi değişik yaş grupları için kısaltılarak hazırlanır ve basılırdı. Örneğin, *Jane Eyre*'yi ilkokul ikinci sınıfta ince bir özet, ilkokul beşte daha kalın bir roman ve orta ikinci sınıfta Leyla Morali'dan tam çeviri olarak okudum. Gençler için Enid Blyton'un hemen hemen bütün kitapları; Caroline Quine'in "*Dedektif Alice*" serisi; Lorna Hill'in "*Sevimli Balerin*"i; Frances H. Burnett'in "*Küçük Prenses*"i , "*Küçük Lord*"u ve elbette Louisa May Alcott'un "*Küçük Kadınlar*"ı elimden düşürmediklerimdi.

O yaşlarda Türk çocuk edebiyatından da örnekler okurdum. Ama ortaokulda Klâsik Türk Edebiyatı'na geçtim ve 13 yaşında Bab-ı Âli' den babamla Reşat Nuri ve Halide Edib'in iki romanını seçip aldıktan sonra Cumhuriyet Dönemi ve Klâsik Türk Edebiyatı'ndan kopmadım. Okuduklarım arasında Agahta Christie vazgeçilmezlerdendi. Babam onun kitaplarını ortaokuldayken bana tanıttı.

13 yaşındayken babam Reşat Nuri'nin "*Anadolu Notları*" nı aldı. Hâlâ başucu kitaplarımdan biridir. Temiz Anadolu insanının her zaman erdemlerle dolu olduğuna, zedelense de tamamen bozulmayan asil bir ruh taşıdığına beni o kitap inandırmıştır. Köylerde su sondajı açarken Reşat Nuri'nin yetmiş yıl önce anlattığı insanların yine orada olduklarını memnuniyetle gördüm. Edebiyat insana, hayata ait değerlere karşı inanç duymayı da öğretmelidir.

Yine 15 yaşındayken babam Ernest Hemingway'in "*Çanlar Kimin İçin Çalıyor?*" adlı kitabını elime tutuşturdu. Varlık Yayınları'nın. Eski... Beş yüz sayfa... 'İlk yüz sayfa sabret,' dedi. 'Her kitap sonradan açılır.' Gerçekten ilk yüz sayfadan sonra her şey değişti. O romanda beş yüz sayfa sadece İspanyol iç savaşının beş günü anlatılır ve ben

de onu beş günde okumuştum. Elbette özel biri ya da bir deha değildim. Herhangi bir çocuktum ve sadece beni takip eden, daha doğrusu bana edebiyatta yoldaşlık eden bir ebeveynim vardı.”

Yazar, otuzlu yaşlarına kadar yazdıklarını bir yayınevine göndermeyi düşünmemiş olup her zaman sadece kendisi için yazdığını söyler. O zamana kadar yazdıkları çocuk romanları değildir. Yazarın lise çağlarından itibaren yetişkinler için yetişkinlerin diliyle kurguladığı roman ve hikâye denemeleri, tasvir, makale ve sohbet yazıları olmuştur. Şimdilerde de yayına hazırlanan yetişkin romanları vardır.

Deniz Erbulak'ın, *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben* adlı serisini yazmadan önce çocukları için yazıp resimlediği altı adet 5-7 yaş grubu hikâye kitabı Kök Yayınları tarafından basılmıştır. Bu, yazar için başlangıç olur ve gençler için de eğlenceli bir şeyler yazabileceğini düşünmeye başlar.

Çocukken, çocuklara hitap eden kitapların aydınlık yüzlü, maceralarla dolu ve tatlı izler bırakan hikâyeler şeklinde yazılması gerektiğini düşünen ve bunu şiddetle savunan yazar, *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben* adlı serisini yazarken de bu duygularının ağır bastığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, gençlere hayatın gerçeklerini öğretmek için, onlara taze ruhlarını ve duygularını zedeleyecek şeyler okutulmamalıdır diye düşünmektedir.

Yazar, serinin başkahramanı Özge'nin hikâyesinde, karanlık tablolar çizmeden de gerçekleri yazabilmeyi denediğini söyler. Erbulak, Türkiye'de sessiz sedasız da yaşasa toplumun büyük bir çoğunluğunu; orta halli, hem büyük trajedilerden hem de aşırı lüksten uzak kalabilmiş ailelerin oluşturduğunu düşünmekte olduğundan bu insanlara hitap eden ve onları anlatan bir edebiyatın var olması gerektiğine inanarak ve gözlemlerine dayanarak yazdığını ifade eder. Özellikle kendisinden on yaş küçük olan kız kardeşinden ve onun hayata bakışındaki eğlenceli ve esnek duruştan etkilendiğini belirtir.

Yazar, serisini yazarken kullandığı ifade biçimini etkileyen unsurdan şöyle bahseder: “Vivet Kanetti... Selim İleri'nin de dediği gibi bugün pek çok yazar “Etkilendim” demekten çekiniyor. Oysa benim edebiyat öğretmenim “Edebiyat etkilenme sanatıdır!” der.

Sempé 'nin yazdığı *Küçük Nicola* kitabını Vivet Kanetti 1979'da Pıtırık adıyla Türkçeye çevirmişti. Ben de ilk baskısını okuyan çocuklardandım. Vivet Kanetti orada

Pıtırıcık'ı çevirmez, adeta baştan yazar. Anlatım dili, çocuğun gözünden hayatın akışı ve yetişkinlerin hâli tek kelimeyle 'matraktır'!

Bir yetişkin için de çok şey ifade eden ironik ve tatlı bir dili vardır. Özge'deki anlatımda onun gölgesi sezilebilir."

Deniz Erbulak, modern ve postmodern edebiyatı kendine çok yakın bulmadığını belirtir; değişik anlatım tekniklerini denemeyi ve okumayı sevdiğini ama üslubun klâsik olmasının kendisi için vazgeçilmez olduğunu ifade eder.

Yazar, yazım hayatının şekillenmesinde ailesi kadar eşinin yaklaşımının da çok etkili olduğunu, kendisini hayallerini gerçekleştirme konusunda desteklediğini belirtmiştir. Deniz Erbulak, biri 14 biri 9 yaşında olan çocukları ile ilgili olarak, kendi babası ile annesi gibi bir ebeveyn olabilirse onların da kendisi gibi hayallerini yakalayabileceklerini düşünmektedir.

II. BÖLÜM

2.1. KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER AÇISINDAN ÇOCUK EĞİTİMİ

2.1.1. Ergen (Genç Kız) Modeli

Deniz Erbulak'ın *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben* serisinde yer alan eserlerin başkahramanı Özge, bir genç kız olduğundan, bu bölümde 'ergen' sözcüğü ile daha çok kız ergenler belirtilmek istenmiştir.

Çalışmada incelenen eserlerin başkahramanı Özge, bugünün eğitilmiş, bilinçli, geleneklerle modernliği bir arada barındıran bir Türk ailesinin on dört yaşındaki kızıdır. İlköğretim 8. sınıf öğrencisi olan Özge, her ne kadar kendini bir genç kız olarak nitelendirse de, ailesi değişen durumlara göre Özge'yi bazen çocuk bazen genç kız olarak kabul etmektedir. Söz gelişi, evde yapılacak işler olduğunda veya beş yaşındaki kardeşi Tolga ile ilgilenmesi gerektiği durumlarda Özge, ailesinin gözünde sorumluluklarını yerine getirmesi beklenen bir genç kızdır:

"Ha! Bu arada evin genç kızı olarak size kendimi tanıtmadım tabii. Adım Özge. On dört yaşında bir genç kızım ben. Yani bence öyle. Tabii, bu bizimkilerin o anki psikolojisine göre değişiyor. Evde yapmam gereken işler varsa (odamı toplamak, zıpır kardeşimle ilgilenmek gibi angarya işler yani) bir genç kızım ben... Hele hele misafir falan geliyorsa ve ben onların tipik sorularını akıllıca cevaplamak zorundayım, kesinlikle bir genç kızım." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.4-5)

Özge, normal zamanlarda, neşeli, hayata olumlu yönden bakabilen, zaman zaman hayaller kuran ancak içinde bulunduğu gerçekleri de yadsımayan, dışa dönük bir genç kızdır. Yaşı gereği ergenlik döneminde olan Özge, bazı zamanlarda gergin, sinirli, karamsar bir ruh hali içerisine girmektedir. Özge'nin ruh halinin sık sık değişmesinde, ergenlik dönemini yaşamakta olmasının yanı sıra okulda öğretmenleri ve arkadaşları ile yaşadığı olaylar, bol bol verilen ve yapmakta zorlandığı ödevler, aşk heyecanları, ailesinin kontrolcülüğü gibi nedenlerin de büyük payı vardır. Özge'nin ailesi, kızlarının bu ruhsal dalgalanmaları karşısında şaşkınlık yaşamaktadır; ancak mümkün olduğunca kızlarının bu değişken durumlarına anlayış göstermeye çalışmaktadırlar.

Özge, annesi ile babasının onu özellikle de ev dışındaki ortamlarda kontrol etmelerini istememektedir. Söz gelişi, anne ve babasının, dershaneye gidip kendisinin

başarı durumu ile ilgili bilgi almak istemelerine itiraz eder. Özge, özellikle de babasının, öğretmenlerle ya da yöneticilerle görüşürken yanlış cümleler kullanacağını, bu nedenle de kendisinin, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin önünde küçük düşeceğini düşünüp kaygılanmaktadır:

"Sadece, bugün beni almaya babam da gelecekti ve öğretmenimle durumumu konuşacaktı. Genel bir konuşma! Bakalım yeterince çalışıyor muydum?"

Babamın telaşlanıp idareye panik dolu cümleler sarf etmesinden korktuğum için, anneme bütün gece yalvarıp durmuştum. Lütfen babam dershanede sınıf sınıf gezip beni bulmaya çalışmasını. İdarede beklesin, beni cepten arasın ve ortalarda görünmesini. Ben onu hemen bulurdum. Öyle ders çalıştığı çocuk da kimmiş pozlarıyla gelip araştırma da yapmasını lütfen! Bana güvenmiyorlar mıydı? Bak, olanı biteni anlatıyordum işte! Zaten her şeyi Hakan Hoca ayarlamıştı. Ben değil!

Ben bunları anneme sayıp dökmüştüm dökmesine de; onun da iyi cümleleri vardı. İyi ve oldukça klasik! Babamın benimle ilgilenmesinde bir tuhafılık yoktu. İdareyle görüşmesi gerekenler de vardı zaten. Ortalarda görünmesin de ne demektir? Bir velinin dershaneye uğraması kadar doğal olan ne vardı? Tabii ki bana güveniyorlardı. Onların güvenmediği çevreydi. Ay inanmıyorum. Yani anne babalar da otuz yıldır aynı masalı anlatıyorlar. En azından şu güvensizlikle ilgili yeni bir şey uydurabilirler değil mi artık?" (Sürpriz Tatil, s.200-201)

Özge kendisini "sınavlar-okul-dershane-aile" kısır döngüsü içerisinde sıkışmış olarak hissetmektedir. Kendisini tutsak gibi algılaması nedeniyle yaşadığı çatışmalar, etrafındaki kişilerle de ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Hayatının bir düzenli bir düzensiz gidişinden dolayı gerginlik yaşadığı dönemlerde, ailesine, büyükanne-büyükbabasına, erkek arkadaşına, öğretmenlerine vb. hayatındaki herkese herhangi bir nedeni olmaksızın kızgınlık duymaktadır:

"İşte hayatım böyle tam düzelmiş gibi görünürken birden yine tepem attı. Nedenini bilmiyorum. Nasıl olduğunu da anlamadım. Galiba beyin kablolarım kısa devre yapıyor benim. Hayatımın bu kadar tekrarlarla ve rutine giren bildik olaylarla devam edip durmasından sıkılıverdim.

Sınav – okul – flört – dersane – anneler – yine sınav!

Her şeye sinir oluyordum. Her şeye!

Kıvanç'ın yumuşak huyuna, çalışkanlığına ve gülümsemesine!

Annemin bütün söylediklerinde yıllardan beri haklı olmasına ve benim onun küçük kıızı olmaktan bir türlü kurtulamayışıma. ('On dördüne geldin hala şöylesin, hala böylesin, Tolga küçük, idare et, sen büyüksün.' dese bile!)

Babamın itiraz etse ve pek onaylamasa da cici kızına her konuda güvenmesine ve benim ciciliğimden fazla emin olmasına!

Anneannemin yapabildiğim bebek işleri için bile, 'Aman da aferin kızıma.' demesine! Dedemin kıs kıs gülmesine!

Dershanedeki hocaların tozpembe sözlerine! ('Sana güveniyorum, sana inanıyorum, tek sorun gününü iyi programlayamaman, gel senin taktiğini değiştirelim.' falan filan...)

Üst kattaki Pınar Abla'nın kendisi on sekiz, ben de dört buçuk yaşındaymışım gibi bana 'Aşkiiiiiiiiim!' demesine!

Daha sayayım mı?

Ciddiye alınmak istiyordum. (Mualla Hanım'ın yaptığı sözlülerde, sizli bizli konuştuğu gergin anlardaki kadar ciddiye alınmayı değil tabii ki!)" (Eyvah Zızkak Çiziyorum, s. 378- 380)

Bunların yanı sıra, pek çok ergen gibi, Özge de dış görünümüne fazla önem verdiği için, ayna karşısında çok vakit harcamakta, görünümü ile ilgili farklı şeyler denemekten keyif almaktadır. Hatta depresyonda olduğu zamanlarda görünümünde yaşına göre abartılı sayılabilecek değişiklikler yapma yoluna gitmektedir. Söz gelişi, kendisini psikolojik olarak kötü hissettiği bir dönemde arkadaşı ile bir kuaföre gider ve saçlarını boyatır. Daha sonra ise buna pişman olur; çünkü gerek ailesiyle gerekse okul yönetimi ve öğretmenleriyle sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Özge de yaşlıları gibi, kitap okumak yerine kaçamak yapıp müzik dinlemeyi seçen, sözlüye kaldırılmasın diye bildiği duaları içinden okuyan ve okulun en popüler erkek öğrencisi ile flört etmek isteyip bunu annesine söylemeye korkan bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2. Anne – Ergen İlişkisi

Çocuk ile anne ilişkisi, genellikle, doğum öncesi dönemden başlayarak çocuğun her yaş döneminde yoğun ve sürekli olarak devam eden bir ilişkidir. Bebeklikten itibaren anneye duyulan ihtiyaç, çocukta, annenin bir gereklilik olarak görülmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Ergenlik dönemine gelindiğinde ise hem anneyle hem de babayla kuşak çatışmalarının ortaya çıktığı görülmektedir. Erişkinlerle ergenler açısından ayrı ayrı bakıldığında kuşaklar arasında çatışmaların yaşanması olağandır; çünkü kuşaklar arasındaki değer yargıları, duygular, düşünceler, görüşler, tutum ve davranışlar farklılık göstermektedir. Aile içinde kuşak çatışmalarında, pek çok anne baba çocuklarına kendi düşüncelerini kabul ettirmeye çalışmakta ve öğüt verme yoluna gitmektedir. Ergenler ise, ya bu duruma boyun eğmekte, ya başkaldırmakta ya da umursamaz davranmaktadırlar. Anne-babalarla ergenler arasındaki çatışmalar genellikle, okul ve öğretim durumu, eve yardım, eve geliş saatleri, çalışma ve eğlenme zamanları, büyüklere saygı, arkadaş seçimi, flört, para sorunu gibi konularda yaşanmaktadır (Gökner, 2003: 246-248).

İncelenen eserlerde Özge ile annesi arasında sık sık kuşak çatışmalarının yaşandığı görülmektedir.

Özge'nin annesi Suna Hanım, üniversite mezunu fakat çalışmayan, sosyal ilişkilere çok önem veren, çocukları ile her konuda ilgili, Türkçenin doğru ve düzgün kullanımına çok önem veren bir kadındır. İncelenen eserlerde, anne modelinin yoğun

olarak ev işleri ve çocuklarla uğraşan, zaman zaman hanım arkadaşları ile ev toplantıları düzenleyen biri olduğu görülmektedir. Özge, annesinin bu tür toplantılarından hiç hoşlanmamaktadır; çünkü annesi mutlaka kızından yardım beklemektedir:

*“Okuldan oyalanmadan dön, Özge. Bugün misafirlerimiz gelecek.”
Al işte! Şu, kelimenin sonundaki “miz” eki her şeyi açıklıyor. ‘Bu misafirler hepimizin. Bu durumda onları BERABER ağırlayacağız’ demek oluyor yani. Annemin ne demek istediğini anlamıştım tabii. Ama saf saf sordum:
‘Ben bir hoş geldiniz der odama giderim, olur mu?’
‘Olmaz sen evin genç kızısın. Odana kapanacak yaşı geçmedin mi çoktan? Bana yardım edersin biraz. Safiye Hanımların grubu da gelecek. On dokuz kişi falan oluyoruz. Tek başıma dünyada baş edemem o kadar misafirle.’ (O zaman neden çağırıyoruz, anlamıyorum.)” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.4)*

Özge, zaman zaman annesi ile tartışmalar yaşayan bir ergendir; fakat anne de kız da bu tür gerginlikleri uzun süre devam ettirmezler. Anne, kızının hoşlanabileceği bazı şeyleri yapmasına izin verdiği durumlarda bile kontrolü büyük ölçüde elinde tutmaktadır. Özge de, annesinin bu tür kontrolcü tutum ve davranışlarından oldukça rahatsız olmaktadır. Özellikle de okul, ödevler, SBS çalışmaları, sınav dönemleri ile ilgili konularda, Özge üzerinde yoğun bir baskı hissetmekte, annesi ile daha fazla tartışmaktadır:

*“Matematik yazılısından önce epey stres oldum. Annem, neredeyse dakika başı kontrole geliyor, kendisinde kayıtlı olan tüm soruları soruyordu:
‘Sıcak bir şeyler istiyor muydum?’
‘Çalıştığımı anlıyor muydum?’
‘Ders notlarımda eksik yoktu inşallah!’
‘İşin’in matematiği daha iyiyse niye birlikte çalışmıyorduk?’
‘Ya Tuğçe? Onun nasıldı?’
‘Acaba ders mi aldıkları gerekiyordu da zamanında düşünememişler miydi?’
‘Televizyonun sesi rahatsız ediyor muydu?’
Sonunda:
‘Anne! Yeter artık! Odama girip durma!’ diye bağırdım. O da ‘Annelere bu şekilde bağırlır mı? Cık cık! Hiç yakıştıramadım!’ şeklinde su gibi okunan bir yüz ifadeyle çıkıp gitti. Ay! İlgilenemeyeceğim vallahi! Yarın istediği kadar anne-kız çekişmesi yaşayabiliriz, hatta bütün günümü ona da ayırabilirim. Ama bu gece olmaz!” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.171-172)*

Suna Hanım, çevresindeki insanlara kızının başarılarını anlatmayı seven bir annedir; fakat çocuklarının başarısını, salt etrafa karşı övünme aracı olarak görmekten uzak durmaktadır. Çocuğunun başarısı ile gururlanmakta ve çocuğunu takdir etmektedir. Bunu yaparken ise, kuralcılığından, kontrolcü tutumundan ödün vermediği görülmektedir:

“Karnem evdekilerin yüzünü güldürecek cinstendi. Takdirname almıştım. Annem istediği kadar kabul günü yapıp karnemi de meraklı hanım arkadaşlarına gösterebilirdi.

'Kimseye gösterecek değilim!' dedi annem. 'Bütün sene o kadar emek verip yoruldu. Karşılığını alman lazımdı. Bu karne senin için.'

Ben de kollarımı açıp resmen annemin üstüne atladım:

'Anne be! Süpersin!'

Annem önce sımsıkı kucakladı beni. Sonra da gerekli düzeltmelere koyuldu: Şu be lafını kullanmamamı kaç kere söyleyecekti? Bak! Okul çantam yine koridorun ortasındaydı. Bir genç kıza yakışıyor muydu hiç böyle şeyler? On dört yaşında bir genç kızdım artık ben!" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.183-184)

Özge'nin annesi, bazı durumlarda Özge ile babası arasında sorun çözücü olarak da karşımıza çıkmaktadır. İzmir'de yaşayan Özge, 8. sınıfın yarıyıl tatilinde Ankara'ya büyükanne ve büyükbabasının yanına gitmek ister. Devam ettiği dershanenin hızlandırılmış programına ise daha önceden kaydettirilmiştir. Dershanenin yöneticileri ile Özge'nin babası arasında yaşanan olumsuz olaylar sonucu ailesi Özge'yi o dershaneden alır. Özge ise bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur. Bu noktada devreye annesi girmekte ve orta yolu bulmaya çalışmaktadır:

" 'Baba! Dershanemi değiştiremem!' dedim feryat figan.

'Bal gibi de değiştirirsin!' dedi babam. Ağzım açık ona bakakaldım. Tansiyonu falan çıkmış olmalı, ne dediğini bilmiyor!

...

Ağzımı tekrar açtığımda annem beni kolumdan tutup odama sürükledi.

'Ne yapıyorsun anne? Bunu babamla konuşmalıyım. Ne dediğini duymadın mı? Beni dershaneden alamaz. Vallahi ortada kalırım. Hani SBS çok önemliydi? Üç ay kala yapılır mı bu?'

'Rahat dur Özge! Odana gir de konuşalım azıcık. Artık babanın tek kelimeyi bile kaldıracak hali yok.'

'Eee? Babam kararını değiştirmeyecekse neyi konuşacağız?' dedim yatağıma çökerken. Annem de yanıma ilişti. 'Şimdilik buradaki derslane meselesini unut. Bunu düşünce halledeceğiz. Birkaç tanıdığımız var. Ben zaten soruşturup duruyorum ne zamandır.'

'Neyi soruşturup duruyorsun?' dedim anneme gergin bir tavırla.

'Başka dershaneleri.' dedi annem suçlu suçlu. 'NEDEN? Ne zamandır aklınızda bu başka derslane meselesi? Benden gizli plan mı yapıyorsunuz? Hem de benim geleceğimle ilgili! Üstelik benim fikrimi almadan! Hani benim düşüncelerime önem veriyordunuz? Hani kendi kararlarımı alabilecek yaştaydım?' diye bombardımana geçtim hemen. Zaten kapatamıyordum ağzımı. Kelimeler döküldükçe dökülüyordu." (Sürpriz Tatil, s.19-20)

Özge'nin beş yaşındaki kardeşi Tolga ile yaşadığı geçimsizliklerde de Suna Hanım'ın müdahaleleri görülmektedir. Suna Hanım, Özge'yi, Tolga'nın dâhil olduğu olaylarda olgunluk göstermesi gerektiği ile ilgili uyarmakla birlikte, bu uyarıları yaparken –özellikle de yanlarında başka kişiler olduğunda- çok dikkatli davranmakta, kızını topluluk önünde rencide etmemektedir. Söz gelişi, ailece gittikleri lüks bir lokantada, Tolga ısrarla hamburger yemek istediğini söylemektedir. Özge de, kardeşinin böyle bir

lokantada hamburger olmayacağını bir türlü akıl edemediğini yüksek sesle ifade eder. Suna Hanım da kızının kulağına eğilerek, sadece Özge'nin duyabileceği bir sesle cevap verir:

"... Annemin cevap sağanağı gecikmedi:

Anne babalar çocuklarını ara sıra böyle yerlere getirmezlere, çocuklar uygun davranmayı nasıl öğreneceklerdi? Tolga da böyle böyle alışacaktı. Nerede nasıl yemek yenir bilecekti. Beni de öyle büyütmemişler miydi? Bana kabarık elbiseler diktirip götürdükleri baloları nasıl unuttum?

'Ay anne! Tamam yani! Unutmadım!' dedim ben bezgin bezgin.

Ama olmuyordu böyle. Annelere öyle ikide bir 'Ay, tamam' falan denmezdi. Bir de şu 'Yani' kelimesini olur olmaz yerde kullanıyordum. İyice dolamıştım dilime! Düzgün konuşmam konusunda daha beni kaç kez uyaracaktı?

Annem ikinci bombardımanı da tamamladıktan sonra, savaş uçaklarını geri çekti. Neyse, bu savaşı kimse fark etmemişti. Çünkü annem bunları kulağıma fısıldamıştı. (Dedim ya, adil kadındır!) " (Sürpriz Tatil, s.229-230)

Özge ile annesi zaman zaman tartışmalar yaşamakta, birbirlerine seslerini yükseltmektedirler. Özge, annesinin ondan yapmasını istediği şeyleri birden çok kez tekrarlamasından şikâyetçidir. Suna Hanım ise, ev işlerinin ve çocukların bakımının kendi üzerinde oluşundan ve kendisine yardımcı olunmamasından rahatsızlık duymakta, bunu da zaman zaman sert bir dille ve yüksek sesle dile getirmektedir.

Söz gelişi, Özge Şubat tatilinde iken Ankara'ya giden aile, İzmir'e döndükten sonra, Suna Hanım'ın fazlaca ev işi yapması gerekmiştir. Annesi Özge'den en azından kendi kıyafetlerini dolabına yerleştirmesini ister. Özge, okuldan yorgun ve sinirli bir halde döndüğü için bu işi o anda yapmak istemez. Annesi ise tekrar tekrar aynı konuyu dile getirir. Buna karşılık olarak Özge de yüksek bir ses tonuyla annesi ile tartışmaya başlar. Anne, evde bütün işin onun omuzlarına yüklendiğinden; kendisinin çamaşır, yemekle, temizlikle uğraşmaktan başka bir şey yapamadığından şikâyet etmektedir. Özge ise, annesi ona bağırdıkça kendini daha da kötü hissetmektedir. Ankara gezisinin başına kakıldığını düşünür ve çok üzülür. Karşılıklı bağırıp çağırdıktan sonra anne odayı terk eder, Özge kendisine söylenen işi yapar. Anne ile kızın arası bozulmuştur. Özge bu tür tartışmalardan sonra içine kapanan, dünya ile bağlantısını bir süre kesen, karamsar, depresif bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Daha üç-dört gün önce, Ankara'daki dershanede dereceye girdim diye itibar görmüştüm. Bu tatili hak ettiğimi de kanıtlamıştım güya. İşte böyle söylemişlerdi bana. Ee? Üç tane kot pantolonla iki kazak askıya asılmayınca durum değişiyor muydu?

Panjurları indirdim. İyice karanlık olan odamın kapısını da kapattım. Yatağa girdim ve kendimi yorganın altına sakladım. Bacaklarımı karnıma çekip gözlerimi yumdum. İşte huzur! Hayatımın kalanına bir köstebek olarak devam etmek istiyorum mümkünse! Kimseye görünmeden ve gün ışığına çıkmadan." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.14)

Özge ile annesi yaşadıkları tartışmaların sonrasında karşılıklı çaba sarf ederek sorunlarına çözüm bulmaya çalışmaktadırlar.

Özge, yaşantısı ile ilgili birçok şeyi annesi ile paylaşmaktadır; fakat özel hayatı ile ilgili konularda annesi ile konuşmaktan çekinir. Annesi ile arası iyi olmadığı zamanlarda izin almak durumunda kalırsa annesinin sorularından çabucak kurtulma düşüncesi ile bazen yalana başvuran Özge, sonrasında vicdan azabı duymaktadır. Söz gelişi, beğendiği çocukla sinemaya gitmek istediğinde annesine doğruyu değil, arkadaş grubuyla gideceğini söyler. İzin aldığı da ayrı bir tedirginlik duymaya başlar:

"Sinema için izin kopardım. Okuldan eve döner dönmez aceleyle hazırlandım. Bu arada annem tarafından izleniyordum. Üstelik bana bakmıyor ve televizyonda bir programı takip ederek salona girip çıkıyor, mutfakta işini görüyor ve tekrar salona dönüyordu. Benimle alakası yok gibiydi ama ben biliyordum; akli fikri bendeydi. Bu sinema işinde anneme azıcık yalan söylemiş olmak mı beni böyle diken üzerinde tutuyordu bilmiyorum.

Ama farklı olan şuydu ki, eskiden bu gibi durumlarda anneme karşı suçluluk duyardım. Şimdi hem suçluluk hem öfke duyuyordum. Bu çok can sıkıcı bir durumdu ve annemle ilişkimde bu aralar hiç mutlu değildim. Neden her şeyimiz birbirimize batıyordu?

Onun bu bana bakmadığı halde beni takip eden tavırları sinirimi bozuyordu. Herhalde benim somurtkan suratım ve aksi konuşmalarım da onun! İstedğim izni aldığım halde kapris yaptığımı, huysuzluk ettiğimi ve hatta hatta işi açıkça saygısızlığa vardırıdığımı düşünüyordu. Bense onun imalarından, yüzündeki onaylamaz ifadeden bezmiştim. Her şey berbattı. Her şey!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.191-197)

Özge, annesinin kontrolcü tavırlarından hoşlanmamakta, annesi tarafından giydiği kıyafetlerden kullandığı takılara kadar eleştirilmekten rahatsızlık duymaktadır. Annesinin istediği şekilde davrandığında kendisini kişiliksiz, başkalarının yönlendirmesi ile hareket eden biri olarak gören Özge, içinden geldiği şekilde davrandığında ise kendisini 'nankör evlat' gibi hissetmektedir.

Özge, ergenlik dönemini oldukça gergin, stresli ve sinirli bir şekilde geçirmekte olduğundan kendisi kadar anne ve babası da nasıl davranacaklarını, ne yapmaları gerektiğini bilmemekte ve bocalamaktadırlar. Özge'nin tavırları ve düşünceleri ile ebeveynlerinin kiler çakıştığı da ise ortaya çatışma durumu çıkmaktadır. Tartışmanın boyutu ne olursa olsun çözüme konuşarak, birbirlerini anlamaya çalışarak varmaktadırlar:

" 'Ben de ders çalışıyorsun sanmışım. Kızım ne yapıyorsun iki saattir?' (Aslında bu cümleyi duvara assak, annem de işinin arasında gelip gidip yorulmasa. Ben belli aralıklarla bakar bakar okurum!)

'Şimdi başlıyorum anne!'

'Hep aynı cevap!'

'Çünkü hep aynı soruyu soruyorsun!' (Tut çeneni değil mi? Yok, adam olmayacağım ben!)

'Sorarım Özgeciğim çünkü...'
'Çünkü SBS'ye girecek olan sen değilsin! Benim! Biliyorum!'
Annem sakinleşmek için derin bir nefes aldı. (Yoga kursundaki egzersizlerden biri olmalı!)
'Madem SBS'ye kimin gireceğini biliyorsun, ne yapman gerektiğini de biliyorsundur. TEST
ÇÖZMEN GEREKİYOR!' (Buradan da anlıyoruz ki yoganın anneme faydası olmuyor!'
'BAĞIRMANA GEREK YOK ANNE, TAMAM MI?'
'ÖZGE! BENİMLE DÜZGÜN KONUŞ!'
'AĞZIMI BİLE AÇAMIYORUM Kİ BU EVDE, DÜZGÜN KONUŞAYIM!'

...
'Özge! Seninle hiç konuşmıyorum bu aralar. Ne oldu böyle sana? Niçin bu kadar hırçınsın?'

'Değilim!' dedim aksi.
'Sanki benim aklı başında, sakin, neşeli kızımı aldılar, yerine huzursuz, sinirli bir Özge bıraktılar. Sana nasıl davranacağımı bilemiyorum.'

...
'Çok çabuk sinirleniyorum. Hem de her şeye!' dedim bir açıklama yapmış olmak için.
'Yaşın icabı!' dedi annem. (Madem sebebini biliyor, ne diye üzerime geliyor o da?)
'O zaman üsteleme sen de anne!'

'Yavrucuğum, seni üzmem için yapmıyorum ki. Eğitimin, geleceğin için telaşlanıyorum. Bir yandan dışarıdaki hayat! Bir yandan kendi bildiğimiz doğrular! Belki de fazla büyütüyoruz, ne bileyim? Bu yıl sadece senin bocaladığını mı sanıyorsun? Sen nasıl etrafından bir sürü fikir, yorum, tavsiye duyuyorsan, ben ve babam da duyuyoruz. Bazen bir yazı, bir kitap okuyoruz. İnan, bizim aklımız da seninki kadar karışık. Sanki ben genç kızken her şey bu kadar içinden çıkılmaz değildi. Anneannen nasıl halletti bilemiyorum vallahi. Ben yapamıyorum işte!'

'Ben de yapamıyorum!' dedim.
'Sen düzgün bir genç kızsın. Mutlu olmanı istiyoruz... ve başarılı. Hayal kırıklığına uğramandan korkuyoruz. Bir şeyin eksik kalmasın diye telaşlanıyoruz. Galiba kendimizden de çok şey istiyoruz.'

Anneme şaşırarak baktım. Onlar için zor olmalıydı. Ama ya ben?
'Hiçbir şeyi umursamadığımı zannediyorsunuz anne. Benim de kendimden beklentilerim olduğunu ve sürekli bunları gerçekleştirmeye çalıştığımı bir fark etseniz! İnan, başarılı olmak da bunların içinde.'

'Sorumluluk taşıdığını biliyorum. Ama bazen yanlış yolu izliyorsun. Ben de göz göre göre...'

'Evet evet! Biliyorum, o yanlış yoldan gitmemi istemiyorsun. Ama bana biraz güvenin artık. Bazı kalıpları dayatmayın böyle. 'Şimdi kalk, şimdi uyu, ellerini yıka, derse otur, meyve ye, sütünü iç, test çöz,' falan filan...'

'Biz o kalıpları denedik, işe yaradı. Dilimizden düşmediği için, söylendiğinde çok klişe geliyor ama hepsi de hayatta kestirmeden sonuç veren yollar kızım.'

Anneme baktım. Hala kolları omuzlarıma dolanmış haldeydi. İç çektim. Bağırıştım. Söylenmişim. Geçmişti işte. Tekrar köpürüp kabarcıya kadar öfkem dinmişti. Ben de kollarımı anneme doladım:

'Sana bağırduğum için affedersin!'

Annem beni öptü:

'Önemli değil. Üzülme tamam mı? Ortasını bulacağız.' " (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.307-

317)

Özge, annesi ile paylaşmaktan çekindiği bazı konuları -özellikle karşı cins ile flört etme- babası ile konuşmaktadır. Suna Hanım, bu duruma olumsuz tepki göstermemekle beraber, kızına öncelikle kendisi ile paylaşmadığı için imalarda da bulunmaktadır. Söz gelişi, Özge, babasına Kıvanç ile arkadaşlık ettiğini anlatır. Babası da Özge'ye sahte

doğum günü partisi düzenleyerek Kıvanç ile tanışmak ister. Özge, annesine, arkadaşlarını davet etmek istediğini ifade eder. Annesi şaşırmaz, itiraz etmez; çünkü Özge'nin ona anlatmadıklarını Semih Bey anlatmıştır. Aslına bakılırsa, Özge, yalan söyleyerek sinemaya gittiği zamanlarda da Suna Hanım gerçeklerin farkına varmış; fakat bunu kızının yüzüne vurmamıştır. Özge, bunları öğrenince büyük bir şaşkınlık yaşar:

" *'Ne diye öyle şaşkın şaşkın bakıyorsun bana? Seni anlamadığımdan ne kadar eminsin Özge? SBS yüzünden seni sıkıştırıyorum, esip gürlüyorum diye benimle hiçbir şey konuşamayacağını sanıyorsun!'*

'Yok, hayır! Öyle değil anne! Sadece bu sınavı çok önemsiyoruz ya. Hayatımda başka hiçbir şey olsun istemezsiniz gibi geliyordu bana.'

'Sınav önemli!' dedi annem kesin bir tavırla. 'Ama seninle ilgili her konu da en az sınav kadar önemli. Tamam, bazen böyle söylemiyor olabilirim; ama o, öncelik sıralamanı doğru yapmanı istediğim için. Elbette, ders çalışman gerekirken bir şarkıyı doksan dokuzuncu kez dinlemene gerek yok, diye düşünüyorum. Ama senin hayatındaki her şey bizim için öncelikli. Dinlediğin şarkılar, arkadaşların, gittiğin film, olduğun sınav, yaptığın ödev!'

'Eee? Ya Kıvanç?'

'Kıvanç da! Madem duyguların değişiyor...'

...

'Her kuşak böyle şeyleri farklı yaşar. Ama seni anlıyorum!'

Annem bana 'Seni anlıyorum.' dedi. (Evet evet, okuyabildiğinizi biliyorum! Ama hani şok falan geçiriyorsanız, okurken harfleri karıştırabilirsiniz diye yardımcı olayım dedim.)

'Yani?'

'Yani, arkadaşlarını eve çağıracaksın. Biz de onları tanıyacağız. Seni sevdiğin şeylerden mahrum etmek istemiyoruz Özge! Ama her şeyi ölçüsünde ve yaşının gereği kadar yapmalısın. Biz anlayışlı olacağız, sen de sana yol göstermemize izin vereceksin. Anlaştık mı?'

'Anlaştık!' dedim.' " (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 347-353)

Özge ve annesi sık sık tartışmaktadırlar. İkisi de birbirlerinde gördükleri aynı hatalara sinirlenmekte ve karşılıklı olarak birbirlerinin değişmesini beklemektedirler. Olumlu olan nokta ise, hem annesi hem de Özge karşılıklı koşulsuz sevgilerinden emin bir şekilde gereken durumlarda birbirlerinden özür dilemektedirler. Anne-kız ilişkisindeki en önemli nokta ise Özge'nin her durumda annesinin desteğini arkasında hissetmesidir.

Suna Hanım, Özge'yi sadece yaşadıkları ev ya da şehir sınırları içerisinde değil, girdikleri farklı ortamlarda da zaman zaman kontrol edici tavırlar sergilemektedir. Özge'yi nerede ve nasıl davranması gerektiğini bilen bir hanımefendi olarak yetiştirmek isteyen anne, uyarıları ile kızına doğru davranışlar kazandırmaya çalışmaktadır:

"Otelin büyük döner kapısından girerek serin ve devasa lobiye adımımızı attık. Aman Allah'ım! Burası cennet olmalı! Süper bir yer.

...

'Vauvvv be!' dedim annemin açık bir füze saldırısını göze alarak. Denmeyecek gibi değildi.

'Özge! Görgüsüzlük ama bu!' dedi annem hemen.

'Tamam, bir daha vauvv demem!'

'Mesele o değil.' dedi annem. Hayda, meseleler de amma hızlı değişiyor bizim ailede.

'Ne o zaman?'

'Sana değişik gelen herhangi bir şeyin karşısında böyle küçük çocuklar gibi tepki vermemelisin. Kibarca etrafa göz gezdirebilirsin. Herkes buraya ne kadar hayran kaldığını bilmek zorunda değil. Ağzın açık etrafa bakan bir tip olmak istemezsin.'

'Tamam.' dedim ben toparlanarak. Annemde de ne taktikler var Allah'ım! Hemen havalı havalı arkama dayanıp oturdum ve şöyle dudak bükerek etrafı süzdüm.

'Öyle ukala tavırlar da hiç yakışmıyor sana.' dedi bu kez annem. Vallahi bu hanımefendilik eğitimi de aç karnına çekilecek gibi değil ama...

'Anne, beni kendi halime bırak lütfen.'

'Ölçünü bil, genç kızsın sen.'

Ay bu genç kızlıktan artık! Vallahi seksenimi ipe çekiyorum." (Yaz Maceralarım, s.74-76)

Anne karakterinin, kızını tam bir hanımefendi olarak yetiştirmek isteyen, bu bağlamda da kızının giyimi, konuşma tarzı, kullandığı sözcükler, davranışları, tavırları vb. pek çok şeyi ile ilgili olarak eleştiriler yöneltme yoluna gittiği görülmektedir.

2.1.3. Baba – Ergen İlişkisi

Çocuğun, bakım ve eğitimini üstlenen aile kurumu içinde, bu görevden birinci derecede sorumlu görülen birey genellikle annedir. Aileyle ilgili araştırmalarda, uzun yıllar, baba figürüne daha az yer verilmiştir. Çocuk eğitimiyle ilgili yayınlarda da, hedef kitle genellikle anneler olmuş, babanın çocuğun yaşamındaki rolü ve önemine dair az bilgi verilmiştir. Son yıllarda bu durum değişmiş olup artık babanın önemine de sık sık değinilmektedir.

Babaların, çocuklarına yaklaşım biçimlerinin annelere oranla farklı olması, aile ve toplum içinde farklı roller üstlenmeleri, babaların çocuklarını daha farklı etkilemelerine yol açmaktadır. Anne ile babanın farklı roller üstlenmeleri, çocuğun eğitiminde, birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir (Güngörmüş, 2010: 245-247).

Özge'nin babası Semih Bey, üniversite mezunu, elinden geldiğince bilinçli olmaya gayret eden, özel bir şirkette çalışan tipik bir aile babası olarak karşımıza çıkmaktadır. Semih Bey, vereceği tepkilerin önceden pek kestirilemediği bir babadır. Benzer olaylara farklı zamanlarda farklı tepkiler verebilmektedir. Evin maddi yükü tamamıyla kendisinin üzerinde olduğundan yoğun çalışmakta, eve yorgun döndüğü için de eşi ve çocukları ile fazla paylaşımda bulunamamaktadır. Bu durum, babanın ailesi ile alakadar olmadığı anlamına gelmemekle birlikte çocuklarla iletişim konusunda eşine oranla daha geri planda kalmaktadır:

" 'Ah bu doğum günü nereden çıktıysa? Babasından izin koparmak için ne yalvardı bir bilseniz. Gerçi babamız böyle konularda sıkılmaz çocukları, sağ olsun ama...' diyordu annem. (İyi de! Sıkılmıyorsa niye yalvardık o zaman? Çelişkiye bak!'" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.79)

Semih Bey'in keyfi yerinde olduğu zamanlarda çocukları onunla vakit geçirmekten zevk duymaktadırlar. Yaptığı muzipliklerle çocukları eğlendirebilmektedir. Şu da var ki, Semih Bey, haberleri izlerken, işe yetişmek zorunda olduğunda, Suna Hanım'ın hazırlanmasını beklediği zamanlarda sinirli bir adama dönüşmektedir.

Babası, Özge'nin oldukça gergin bir ergenlik dönemi geçirdiğinin bilincinde olduğundan, kızının hassas dönemlerinde onun üzerine gitmemekte, kızını uzaktan izlemektedir. Söz gelişi, Özge'yi ağlarken gördüğünde, Özge bir şey anlatmadıkça kızına soru sormaz.

Özge, normal koşullarda annesi ile daha fazla iletişimde bulunmakla beraber, özel hayatı ile ilgili konuları annesi ile paylaşmaya cesaret edememektedir. Bu noktada devreye Özge'nin babası girmektedir. Özge, karşı cins ile ilgili duygusal sorunlarını babasına daha rahat bir şekilde aktarabilmektedir; çünkü Semih Bey, kızının neyi sevdiğini, neye üzülebileceğini bilen; kızındaki gerginliği, sıkıntılı halleri fark eden bir babadır. Babasının bu özelliğini takdir eden Özge, babasının karşılıksız ve içten sevgisinin farkındadır.

Baba, kızının, biriyle flört edebileceği düşüncesini başta tuhaf karşılayıp tedirgin olsa da kızına akılcı önerilerde de bulunmaktadır. Baba modelinin ağzından yazarın kız-erkek ilişkileri ile ilgili düşünceleri ortaya çıkmaktadır. Babaya göre, Özge gibi 14 ve civarı yaşlardaki bireylerin yaşı aşk duygusunu hissedebilecek niteliğe henüz ulaşmamıştır. Söz gelişi, Özge, ilk erkek arkadaşı Orçun'u beğenmekle birlikte, kendisini asıl cezbeden şey, okulun en popüler öğrencisi ile flört etmenin verdiği üstünlük duygusudur. Orçun, çevresindeki insanların ne düşündüklerine fazla önem verdiğinden, Özge onun yanında iyi görünebilmek uğruna kendisini strese sokmuştur. Babasına göre, Özge'nin ve diğer ergenlerin karşısına, ileriki yaşlarında pek çok insan çıkacak ve aralarından doğru insanı doğru zamanda seçeceklerdir. Babası ile konuştuğunda, Özge kendisini erdemlerle dolu, pırıl pırıl bir zekâyâ sahip, beğenileri yüksek bir genç olarak algılamaktadır. Semih Bey kızını kendisine ilgi duyabilecek kişilerle ilgili olarak uyardıktan da geri durmaz. Doğru olan, iyi düşünmek, doğru karar vermek, yanlışlı görüldüğünde hemen uzaklaşmak, iyi arkadaşlar seçebilmektir. Kız-erkek ilişkilerinde de

öncelikle çok iyi arkadaş olabilmek önemlidir, sonrasında flört aşaması kendiliğinden gelecektir.

Sürpriz Tatil adlı romanda da Özge babasından şöyle bahsetmektedir:

"Babam flört etmek için kendimi parçalamama gerek olmadığını, önümde koca bir hayat uzandığını ve şu günlerimin de tadını çıkarmamı söyler hep. Arkadaşlarımı seçmemde özenli olmamı ve her önüme çıkana da aşık olduğumu zannetmememi önerir bir de! Ya, işte böyle! Bakmayın siz babamın 'Saçınızı başınızı tarayın, giyinin, hazırlanın, geç kaldık!' falan gibi aile reisi klişelerine; genç kız yetiştirme konusunda ciddi felsefeleri vardır." (Sürpriz Tatil, s.178)

Babası ile bu tür konuları rahatça konuşabildiğini fark eden Özge, benzer bir konuşmayı yine öncelikle babası ile yapmak ister. Babası daha önce de belirtildiği gibi benzer durumlara farklı zamanlarda farklı tepkiler verebilen biri olduğundan, bu kez biraz daha titizlenmekte, kızının arkadaşlık ettiği kişiyi mutlaka kendisi de tanımak istemektedir. Özge bu kez ikinci erkek arkadaşı Kıvanç'ı babasına anlatmaktadır. Semih Bey, geçen seferkinde olduğu gibi önce büyük bir şaşkınlık yaşar, sonrasında Özge'yi dinlemeye başlar. Özge, babasının onu anlayacağını düşünürken, babası Özge'yi hiç anlamadığını söyler. Babanın anlayamadığı nokta, Özge'nin bunca yoğunluk içerisinde bir de bu tür duygusal arkadaşlıklar yaşamasıdır. Babası, Özge'nin dikkatinin dağılacağını, aklını derslerine veremeyeceğini düşünmektedir. Özge babasını rahatlatmak için, Kıvanç'ın kendisinden daha başarılı bir öğrenci olduğunu; okulda da dershanede de yüksek puanlar aldığını; Özge'yi ve Özge'nin sınav başarısını önemseydiğini; sakin ve kibar biri olduğunu anlatır. Semih Bey duyduğu olumlu şeylerle yetinmez ve Kıvanç'la yüz yüze de tanışmak ister ve şöyle bir çözüm bulur:

"...Babam bir süre ağzını açmadan düşündü. Sonra da bana bakıp iç çekti ve bombayı patlattı:

'Sana bir doğum günü yapalım!'

'Ne?'

'Doğum günü!' dedi babam. (Yemekten sonra kahve içmedi. Beynindeki uyarıcılar yeterli çalışmıyor olabilir. Bakın, konuları karıştırdı. Şok anında, bana da olur bazen. Gececek!)

'Baba, benim doğum günüm yazın...'

'Bu, hani sanal mı ne diyorsunuz ya, işte öyle doğum günü! Eve arkadaşlarını çağıracaksın. Ben de bu Kıvanç'ı göreceğim.' (Hah! Bir bu eksikti.)

'Baba! Nerden çıktı bu? Hem bütün arkadaşlarım doğum günümün gerçek tarihini biliyor. Yapmam!'

'O zaman öylesine davet et.' (Haydaaa!) 'Birkaç kız ve birkaç erkek arkadaşını. Sadece dershanedeki grubun da olabilir. Şunları bir görelim!' (Gerçekten haydaaa yani!)

'İyi ama, durup dururken neden çağırayım ki? Tuhaf olmaz mı?'

'Ne münasebet? Biz arkadaşlarımıza gider gelirdik!' (Evet, otuz yıl kadar önce!)

'Ama baba, şimdi herkes kafelerde falan buluşuyor.'

'Bu sefer evde buluşacaksınız Özge! Bizimkinde. Ha! Yalnız, bu senin de onların evine gidebileceğin anlamına gelmiyor. Dediğim gibi, önce şu arkadaşlarını bir görelim.'

...

'Ya annem?' dedim panikle. 'Şimdi peşime düşecek.' Babama baktım ve suçlu suçlu mırıldandım: 'Onunla daha bu konuyu konuşmamıştım. Söylemedim diye beni öldürecek!'

Babam hayretle bana baktı:

'Annene söylemedin mi? Yani doğruca bana mı geldin?'

Adamcağız kulaklarına inanamıyor. Evet ya, doğruca ona geldim. İnsan ara sıra böyle boş bulunuyor işte!

'Geçen dönem bana öyle anlayışlı davranmıştın ki...' dedim samimiyetle. Birden başımı kaldırıp yüzüne baktım: 'Biliyor musun, benimle bu konularda konuşacağını hiç sanmazdım. Ama seninle konuşunca her şey hallolmuş gibi geliyor!'

Babam bir şey söylemedi. Yüzüne garip bir gülümsemeye beni kendine çekti, sarıldı. Ben de başımı ona dayadım. Kanepede bir süre öylece oturdum.

Babamı amma çok seviyormuşum ben, değil mi? Şimdi ağlayacağım!

(NOT: Sevgilerini açıkça gösterdikleri sürece evdekilerin hayatıma karışması bana batmıyor demek ki! Bunu da uygulamalı olarak öğrendik! Eh, bir parti vereceğiz artık!)" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.344-347)

Semih Bey, kızının erkek arkadaşı ile ilgili her ayrıntıyı bilmek istemekte, kızını sık sık uyardırmaya devam etmektedir. Özge'nin Kıvanç'la baş başa değil, arkadaş grubu içerisinde vakit geçirmesini istemektedir.

Semih Bey, kızını koruyup kollamaya çalışırken zaman zaman Özge'nin duygularını yaralayıcı davranışlar sergilemektedir. Söz gelişi, Özge'nin okulunu bitirdiği yaz ailece tatile giderler. Otelde Stephan adlı bir turist ile tanışır. Semih Bey, Stephan ile ahabalık etmekte bir sakınca görmemekle birlikte, Stephan'ın Özge'yi diskoya davet etmesine şiddetle karşı çıkar ve Özge'ye fikrini bile sormadan Stephan'ın davetini kaba bir şekilde reddeder. Özge, bu olay karşısında kendisini fikri bile alınmayan, önemsiz ve değersiz biri gibi hisseder. Babasının kendisini Stephan'ın önünde küçük düşürdüğünü düşünür. Babasına neden bu şekilde davrandığını sorunca, babası Özge'nin yaşının bu tür şeyler için uygun olmadığını ve tanımadıkları insanlarla kızını diskoya gönderemeyeceğini söyler. Özge'nin asıl üzülmeye sebebi Stephan ile diskoya gitmek değil, kendisine küçük bir çocukmuş gibi fikrinin sorulmayarak onurunun kırılmasıdır. Daha sonra babası ile bu durumu konuşurlar. Özge, babasına, kendisine güvenmeleri gerektiğini söyler. Özge, zaten dillerini bile bilmediği insanlarla gece eğlenmeye gitmeyecek kadar mantıklı düşünmektedir. Babasının hatası ise, kızı oraya gitmeyecek bile olsa, bir yabancıyla yanında onun fikrini almamış olmasıdır. Konuşma sonucunda babası yanlış davrandığına ikna olmuş görünür; fakat Özge'nin diskoya ilk kez kendisiyle gitmesi gerektiği fikrinde ısrarcıdır. Özge ile babası diskoya da giderler. Özge de aslında çok merak ettiği yerin olağanüstü bir tarafı olmadığını böylece öğrenmiş olur. Babası da kızının gönlünü almış olarak içi rahat bir şekilde tatiline devam eder.

2.1.4. Abla – Kardeş İlişkisi

Kardeşlik bağı, sevgiye dayanmakla birlikte kardeşler farkında olmadan oluşturdukları rekabet duygusu nedeniyle sorun yaşayabilmektedirler. Kardeşlerin kendi aralarında, büyük çocuk olma, ortanca çocuk olma, küçük çocuk olma durumlarının olumlu ve olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Söz gelişi, büyük çocuk, ailenin tek çocuğu iken anne-babasının sadece ona ait olması ayrıcalığı, kardeşinin doğumu ile sona ermektedir. Tek çocuk birden sorumluluk sahibi haline gelmekte, kendisinden kardeşi ile ilgilenmesi beklenmektedir. Küçük çocuk ise ailenin ilgi merkezinde olduğundan şımartılmakta, çocuğun benmerkezci davranışlar geliştirmesine göz yumulmaktadır. Bu durumda kıskançlık ortaya çıkmaktadır. Küçük kardeşe duyulan kıskançlık, çocuklarda karşılaşılan en yaygın kıskançlıklardan biridir. Kardeş kıskançlığı bazı zamanlarda anneye düşmanlık doğurmaktadır. Tüm bunların yanı sıra şu da bir gerçektir ki çocuğun gelişiminde kardeş çok önemli bir yer tutmaktadır. Kardeş, bireyi sosyal yaşama hazırlayan bir unsurdur (Yavuzer, 2010: 103-108).

Özge'nin kardeşi Tolga beş yaşında, hareketli, meraklı bir çocuktur. İncelenen eserlerde, Özge ile Tolga'nın çoğunlukla geçinemedikleri görülmektedir. Özge'ye göre, erkek kardeşi tam bir 'baş belası' dır. Tolga, ablası ile ilgili hemen her konuda kendince önemli ve anne-babasına şikâyet etmesi gereken bir nokta bulmaktadır. Bazen kafasında kurduğu herhangi bir şeyi de ablası yapmış gibi annesine ya da babasına şikâyet eder. Özge ise genellikle kardeşine kızıp bağırsa da, Tolga'yı sevmekte, onu masum bulmaktadır.

Özge, kardeşinin, eşyalarını ve odasını karıştırmasına; olmadık zamanlarda gelip kendisini rahatsız edecek birtakım davranışlar sergilemesine çok kızmaktadır:

"Beş yaşında bir erkek çocuktan daha belalı olabilir miydi? Zirzop bir kardeşim olduğu için hayatımın rezil olmasından bıkmıştım. Deodorantlarımı ve takılarımı eller, gürültü eder, sakızını, şekerini orada burada bırakır, ağzındaki yemek lokmasını yutamayınca gelip avucuma çıkarıverir, birilerine önemli bir konudan bahsederken bambaşka bir konuda avaz avaz haykırmaya başlar... Öfff!" (Sürpriz Tatil, s.43-44)

Tolga, beş yaşında olduğu için, Piaget'in işlem öncesi döneminde yer almaktadır.

İşlem öncesi dönemde, düşünce mantık dışı olup anlık ve görünür koşullara son derece bağımlıdır. Zihinsel tasarımılaşma şu an için olanaklı olsa da, bilgi sistematik şekilde işlenmemektedir. Küçük çocuklar belirli bir zamanda ve belirli bir durumun sadece bir yönünü ele alabilmektedirler (Gander ve Gardiner, 1993: 232).

Tolga'da bu sayılan özelliklerin yanı sıra benmerkezcilik de görülmektedir. Tolga, herkesin kendisi gibi düşüneneğini, kendisi gibi tepkiler vereceğini düşünmekte olduğundan, ablasına kızdığı zamanlarda onu sık sık şikâyet ederek anne-babasının da ona kızıp bağırmasını istemektedir.

Tolga, aynı zamanda yine içinde bulunduğu ilk çocukluk döneminin özelliklerinden biri olan canlandırmaçlık özelliğini de yansıtmaktadır. Oyuncakları ile konuşmakta, onları savaştırmaktadır:

"Aradan ne kadar geçti bilmiyorum, uyandım. Omzumda bir şey yürüyordu. İrkilerek gözlerimi açtığımda on santimlik bir robot canavar gördüm ve onu tutan tombul parmaklar. Tolga! Kardeşim tam burnumun dibindeydi ve kocaman gözleriyle bana bakıyordu.

'Ne yapıyorsun sen?' dedim aksi aksi.

'Annem, git ablanı uyandır, dedi. Yemek yiyecekmışiz.'

Tolga bunu söylerken robot canavarını omzumdan indirip kolumda yürütmeyi sürdürdü. Diğer elinde tuttuğu kırmızı gözlü başka bir yaratık da bacağımın üzerinde ilerleyerek ona yaklaşmaktaydı.

'Çekil başımdan Tolga!'

'Kıpırdama savaşıyorlar!' dedi kardeşim. 'Ateş gözlü ejderha, Drogan'ı yutacak şimdi.'

Ay çok derdimdi! Bir Drogan eksik hayatımda. Öfkeyle üzerimdekileri silkeledim:

'Çek şu saçmalıklarını üzerimden!'

Bacağımda birbirine doğru yaklaşan uyduruk canavarlar yere düştü. Tolga da huysuz bir tavırla kalkıp kapıya gitti. Çıkarken de her zamanki gibi beni sinir edecek tehditlerinden birini savurdu:

'Test çözmediğini anneme söyleyeceğim!'

Ay, inanmıyorum ya! Bücür kardeşim bile beni SBS testleriyle tehdit ediyor. Bir o kalmıştı bu konuda hesap vermediğim.

Kardeşime de sinir olmuş halde yatağымda yatmayı sürdürdüm." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.14-16)

Tolga, olaylara tek yönlü ve anlık bakmakta olduğu için zaman zaman güldüren sahneler yaşanmaktadır:

"Hah!'" dedi Tolga! 'Geldiler!'

'Kim?'" dedik biz.

'Boralar!'" dedi kendinden emin bir şekilde kardeşim. 'Bize gelecekerdi ya!'

Ay, Bora diye bir arkadaşı var bunun. Annem de, 'Bir gün bize çağırınız, oynarsınız,' demişti Tolga'ya. İşte, şimdi her geleni Bora zannediyor. Beş yaş grubu takıntıları işte!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.87)

Özge, kardeşinin kendisini sürekli şikâyet etmesinden çok rahatsız olmaktadır. Söz gelişi, Tolga, bilgisayarda oyun oynamak ister. Bilgisayar Özge'nin odasında olduğundan, Özge Tolga'nın, odasına girmesini istemez. Bunun üzerine Tolga, ablasını, annesine ablasının test çözmediğini ve odasını toplamadığını söylemekle tehdit eder. Tolga'nın bu davranışlarını kendisine yapılan bir saygısızlık olarak algılayan Özge'nin sabrı taşar ve kardeşine bağırmağa başlar. Tolga'ya sesini yükseltmesi de anne-babası

tarafından hoş karşılanmaz. Özge büyük, Tolga küçük olduğundan, tartışmaların çoğunda, Özge'den kardeşine anlayış göstermesi beklenmektedir.

Tolga, normal koşullarda çok önemsiz görünen ayrıntıları içinde bulunduğu yaş döneminin etkileri ile gözünde fazla büyütmektedir. Yaşının verdiği hareketliliği, sürekli yeni isteklerde bulunması etrafındaki kişileri -özellikle de Özge'yi- psikolojik olarak yormaktadır. Ablasını kıskanması da Tolga'nın bu şekilde ilgi çekmeye çalışmasına neden olmaktadır:

"Özge kıs azıcık şunun sesini!" demiş annem.

Yani ben duymadığım için söyleyenlerin yalancısıyım. Tolga dürttü beni. Annemin bana fırça atabileceği durumları hiç kaçırmaz.

'Annem sana sesleniyor; ama sen duymuyorsun bile. Anne, ablamın kulağındaki o kablolar beynine yapışacak değil mi?'

'Evet.' demez mi annem de. Onun için sen ablan gibi kulağına böyle şeyler yapma, tamam mı oğlum?'

'Yoksa benim de mi beynime yapışır anne?' dedi bütün salaklığıyla Tolga.

'Evet.' dedi annem de yine. Ay bu kez kendi kulaklarımla duydum. Annem resmen kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla taktiğiyle Tolga üzerinden bana mesaj veriyor.

Ben bu abuk sabuk konuşmaya hiç katılmadım. Neme lazım, şimdi bir laf söylerim, Tolga da olmadık bir şey yumurtlar, boş yere ufacık yerde didişmeyelim, değil mi ama?

'Özge, kıs şunun sesini dedim ya az önce!' demiş annem yine. Ben bunu da duymadım. Çünkü MP3'ü tekrar kulağıma takmıştım. Tolga beni yine dürttü:

'Annem sana yine kızdı; ama senin kulakların artık çalışmıyor bence, hep o taktiğin kablolar yüzünden!'

'Öfff! Saçmalama Tolga!' dedim ve sonra da daha uygun bir ses tonuyla anneme cevap verdim: 'Efendim anne? Seni duymuyorum.'

'Duymazsın tabii!' dedi annem. 'O nasıl ses öyle? Gümbür gümbür! Ben buradan duyuyorum.'

'Yok artık!' dedim kendimi tutamayarak. Kulaklıkla dinlenen bir cihazın dışarıya verdiği ses ne kadar olabilir ki?

'Babama sor istersen, ikimiz de duyuyoruz ne dinlediğini.'

Babam hemen devreye girdi:

'Kızım beynine etki ediyordur o ses. Bu kadar titreşim zararlı değil mi? Daha alçak sesle dinlesene şunu.'

'İnanmıyorum ya! Tamam kıstım!'

'Ya deme, ya deme!' dedi annem. Biz de yola devam ettik. Ya diyecek bir şey yok zaten, izin verirlerse müzik dinleyeceğim.'" (Yaz Maceralarım, s.72-74)

Özge ile kardeşi Tolga'nın tartışmalarının boyutu ne olursa olsun Özge'nin kardeşine duyduğu sevginin her şeyin önüne geçtiği görülmektedir.

2.1.5. Yakın Akrabalar – Ergen İlişkisi

2.1.5.1. Büyükanne – Büyükbaba – Ergen İlişkisi

Ülkemizde, geniş ailelerin yerini çekirdek ailelerin almasıyla, aile büyükleri ile kurulan ilişkilerin azaldığı kabul edilen bir gerçektir. Bununla birlikte, büyükanne ve büyükbaba, çocukla yakın ilişki kurduğu sürece, anne-baba çocuklarının eğitiminde tam anlamıyla tutarlılık sağlayamamaktadır. Bir yanda büyükanne-büyükbabayı hoş tutma çabası bir yandan da kendilerinin "hayır" dedikleri şeylere aile büyüklerinin "evet" demeleri nedeniyle çocuğa verilen tavizler ortaya çelişkili durumlar çıkarmaktadır (Yavuzer, 2010: 43).

Özge, hem anne hem de baba tarafından büyükanne ve büyükbabalarını sevmekte, onları kendine yakın ve eğlenceli bulmaktadır:

"Anneannem gırgır kadındır. Disiplinli Osmanlı kadını pozlarında olmakla beraber her tür çalgınlığı yapar. Çok kafa dengidir. Dedem de dünya tatlısıdır." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.26)

Özge, kendileri gibi İzmir'de yaşamakta olan anneannesi Semiha Hanım ve dedesi Refik Bey ile daha fazla görüşmekte olduğundan ilişkileri ve iletişimleri yoğun olarak devam etmektedir. Babaannesi ile diğer dedesi ise Ankara'da yaşamakta olduklarından, Özge onları ancak tatillerde görebilmektedir.

Gerek anne gerekse de baba tarafından büyükanne ve büyükbabaları hem Özge'nin hem de Tolga'nın üzerine titremekte, torunlarına sevgilerini ve ilgilerini büyük bir içtenlikle göstermektedirler. Hatta zaman zaman Özge'nin fazla ders çalışıp yorulmasına üzülme, torunlarına anne ya da babalarının kızabileceği durumlarda araya girerek yardımcı olmaya çalışmaktadırlar:

*"Dedemler ara sıra bize geldiklerinde, anneannem:
'Vah vah! Pek yoruyorlar bu çocukları,' diye hayıflanıyordu. Dedem de:
'Anneannen sana sınavlarından önce okunmuş pirinç yuttursun,' deyip, kıs kıs gülüyordu.
'Aman Refik! Benim hiç öyle adetlerim yoktur. Ben çocuğum için dua ediyorum zaten,'
diyordu anneannem hemen."* (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.171)

Özge, babaannesi ile diğer dedesini ise şöyle tanıtmaktadır:

"Aslında babaannemle dedeme pinpon demek biraz zordu. Hani öyle kendi halinde gülümseyip köşesinde oturan, Türk filmlerindeki nur yüzlü, sakın yaşlılardan değildir ikisi de. Babaannem; yetmiş yaşında, bembeyaz saçlarını havalı bir topuzla tepesine oturtan, şık giyimli, otoriter tavırlı, cin gibi bakışlı, esmer, hoş bir kadındır. Öyle bir azamete bakar ki, konuşurken kelimeleri neredeyse üretilip öyle koyarsınız önüne. Onunla ilgili ve onun önünde yapılan her işe özenilmesini bizzat sağlar. İşte bu kraliçe edalı, korkulacak kadının bana gülümseyerek sınıksız sarılması kadar güven veren bir şey daha olamaz. Laf aramızda gülümseyince kara gözleri ışıl ışıl

parlar, küçük ve düzgün bembeyaz dişleri vardır. (Tabii bunların aile dışçisi Hüsnü Bey'in eseri olduğunu söylememe gerek yok. Yetmiş yaşında dedik herhalde!)

Haldun dedeme gelince... (Ona böyle diyorum çünkü dedeler karışıyor, çok şükür ikisi de hayatta.) O emekli albay. Uzun boylu geniş omuzlu ve sıkı durun, tam seksen bir yaşında. Bembeyaz bir grup saç da onda var haliyle. Ama babaanneme ilave olarak dedemde alınına doğru iyice uzamış haşmetli bembeyaz kaşlar da var. Canım benim. Film yıldızlarına benzer biraz. Bilmem gözünüzün önüne geldi mi? Tabii dedem film yıldızları gibi derin ve dramatik bir sesle konuşmak yerine, otoriter bir sesle oraya buraya emirler yağdırmayı tercih eder. Bu da hayatın gerçeği. Ama çok tatlıdır. Tolga'yla ben onun boynuna atıldığımızda nasıl heyecanlandı bir bilerseniz. Gözleri sulanıverdi. Kaburgalarımızı birbirine geçiren bir kucaklamayla sarıldı bize. Göğsünden içeri sokmaya çalışır gibi... Ay! Ağlayacağım galiba!" (Sürpriz Tatil, s.46-48)

Özge'nin anneannesi de babaannesi de eski usul terbiye ile yetişmiş, çocuklarını da aynı şekilde yetiştirmiş, insanı sıkmayan ama otoriter kadınlardır. Eşlerinin -yani Özge'nin dedelerinin- üzerlerinde bile gizli birer otoriteleri vardır. Özge, onlara saygı duymakta; büyükannelerinin yanında kendisini de büyümüş, olgunlaşmış olarak hissetmekte, bu da kendisini mutlu etmekte, gururlandırmaktadır:

"Anneannem çok neşeli, cıvıl cıvıl bir kadındır. Dedemse, anneannemle anneme takılmaya, sonra da babama ve bana göz kırpıp kıs kıs gülmeye bayılır. İkisi de bize karışıp, kuralları burnumuza dayayan yaşlılardan değildirler. (Gerçi bu, onların kuralları olmadığı anlamına gelmiyor. Sadece burnumuza dayamıyorlar dedik!)

...
Onun bildiği bir tek terbiye vardır. Eski usul terbiye! Kahve içmek de bu terbiye çeşidine aykırı değil!

O yüzden bize geldikleri gece de şöyle bir etrafına bakındı ve:

'Özge deden gece vakti içmez, biliyorsun. Annen de istemez şimdi. Sen babanla bana yap, bir de kendine," diye mırıldandı.

'Anneanne, ben kahve içmiyorum ki!' dedim.

'Aaa, içersin içersin!' dedi anneannem.

'Anne, nereden çıktı bu?' dedi bu sefer annem.

Şimdi cildim bozulur, yok kemiklerim erir diye korkuyordur. Hayır, ben de çok meraklı değilim ama baksanıza, emir büyük yerden! Yani anneannem kimseyi sıkmaz, matraktır falan ama, sözü pek geçer. Gizli otorite!

Dedem de:

'Ne var canım? Koskoca kız oldu, istiyorsa içsin tabii!' demez mi?

Annem sesini çıkarmadı.

...
Kahveleri içtik. Ay, böyle elimde fincanla anneannemin yanına kurulup oturunca kendimi halamın yaşında hissettim. Duruşum değişti birden. Sanki geçen cumartesi simsiyah bir bluz ve darmadağın saçlarla Işın'a giden depresif kız ben değilim. Alımlı bir genç kadın havası taşıyorum. Bacak bacak üstüne de attım. Annem hemen kaşlarını kaldırdı tabii! Anneannemlerin yanında olacak iş miydi bu yaptığım? İndirdim bacağımı." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.69-72)

Özge, değişen durumlara göre, bazen büyükanne-büyükbabalarının kendisini anladığını düşünerek mutlu olmakta, bazen de kendisine üstü kapalı sitem etmelerinden rahatsız olmaktadır:

" 'Benim güzel kızım ne yapıyormuş bakayım?' dedi anneannem, odamın kapısından başını uzatarak.

'Üzerimi değiştiriyorum anneanne! Geldim!'

'İyi! Gel de azıcık yüzünü göreyim. Özledim vallahi!'

Ah ah, bu, 'Gel de biraz yüzünü göreyim,' cümlesi yok mu? Sitem dolu laflarımızın en üstü örtülüsüdür. Hani, 'Odana kapanıp duruyorsun, yoksa bizi görmek istemiyor musun,' gibi derin soruların giriş hali.

Aklınızı kullanırsanız ve terbiyenizi takınırsanız, bu derin sorular su yüzüne çıkmadan olayı atlatırsanız. Bunun için de kulağınıza İpod'u takıp odanızın kapalı kapıları ardında müzik dinlemek yerine, salonda büyüklerin dizinin dibinde kibar kibar oturmalsınız. (İyi, tamam oturayım da, Kıvanç ne olacak?)

'Özge! Anneannene kahve yapar mısın?' dedi annem. (Bu annemle annemin son taktiklerinden biri. Düşmanı içlerine çekip arkadan kuşatacaklar!)

'Tamam anne, geldim!' (Yani, şu 'tamam anne' lafını kim icat ettiyse bin yaşasın.)

'Bak yine, tamam anne diyor,' dedi annem.

'Bırak çocuğu Suna,' diye araya girdi anneannem. 'Gelir şimdi!'

Hayır bir kere de, 'Bırak çocuğu Suna, belki odasında kendi başına kalmak istiyordur,' dese ya anneannem de. Aslında evdeki büyüklerin beni her zaman anladıklarını söyler dururum. Ama fikrimi değiştireceğim galiba. Kimsenin beni anladığı falan yok." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.181-182)

Özge'nin genel anlamda aile büyükleri ile olumlu ilişkiler içerisinde olduğu ve onlara son derece saygılı davrandığı eserlerde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.5.2. Hala- Ergen İlişkisi

Özge, aile büyükleri içinde en çok halası Jale Hanım'ı kendisine yakın bulmaktadır. Jale Hanım, yirmi yedi yaşında, bekar, üniversite mezunu, yurtdışında yüksek lisans yapmış, yabancı dil bilen, entelektüel, aynı zamanda biraz da 'çılgın' bir genç hanımdır. Özge halasını çok sever. Halası ile bir şeyler yapmaktan, çeşitli etkinliklere katılmaktan, oturup sohbet etmekten çok büyük keyif alan Özge, halasını kendisine olumlu bir model olarak almaktadır.

Özge, halasından bahsederken adeta gurur duymaktadır. Halası Özge'nin mutlu olması için elinden geleni yapmakta, yeğenini çeşitli etkinliklere götürerek onun sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır:

"Halamdan bahsetmeyi en sona bırakıyorum. Çünkü o hayatımın dönüm noktalarını yaratacak bir sürü küçük ayrıntıyı düzenleyen kişi. Mesela iki-üç ay önce bize kalmaya geldiğinde (ki tam da ben, sınıfın yakışıklısının doğum günü partisine ne giyeceğimi düşünüyordum) imajımı olduğu gibi değiştirmişti. Onunla saçlarıma şekil vermeye, alışveriş yapmaya, toka ve incik boncuk seçmeye, kafelere, konserlere gitmeye, bir de geceleri yatak sohbeti yapmaya bayılırdım. Kim bayılmaz ki?

Halam yirmi yedi yaşında, esmer, bakımlı, buram buram parfüm kokan, saçları kısa ve hep fönlü, üstelik son derece de şık giyinen, havalının da havalısı bir genç kadındır. Nasıl? İşte bu, film yıldızı standartlarına uyuyor değil mi? Yakın zamana kadar büyük bir bankada çalışıyordu. Yönetimle yaşadığı anlaşmazlığa noktayı istifa ederek koyma cesaretini gösterdi. (Kendisi buna aptallık diyor laf aramızda!) Neyse, tekrar çalışmaya başlayacak sanırım. Yurtdışında yüksek lisans yaptığı ve iki dili ana dili gibi konuştuğu için genç, tecrübesi az ve istifa etmiş biri olarak yine de

bu hayatta şansı var tabii. Ama şu aralar çalışmadığına memnunum. Yoksa şubat tatilimin dershaneden arta kalan kısmında onunla gezip tozamaz, değil mi ya?" (Sürpriz Tatil, s.48-49)

Özge aynı zamanda halasını dertleşebileceği bir sırdaş olarak da görmektedir. Canı sıkkin olduğunda bir şekilde halasına ulaşmakta ve sorununu onunla paylaşmaktadır. Özge, çoğu zaman halasını yaşıtıymış ya da onu anlayan bir dostuymuş gibi kabul etmekle beraber bazı durumlarda halasının da bir yetişkin olduğunu, onun da kendisini -açıktan açığa olmasa da- uyardıya, etkilemeye çalıştığının farkına varmakta ve bunu da dürüst olmayan bir tavır olarak görmektedir:

"Allah aşkına taktiklere bakın hele! Ben bunları çözümüyor muyum sanki? Yani hayatımdaki en kafa dengi yetişkin halamdır ama, o bile fark etmeden beni etkilemeye çalışıyor.

İyi ama, bazen bu modern ve anlayışlı yetişkinlik işe yaramıyor işte. Şimdi babaannem ya da anneannem olsa 'Kızım, aman arkadaşını iyi seç, olmadık birine kapılıp yanlış şeylere heves etme,' der. Kesinlikle çok klasik, kesinlikle çağ dışı ama kesinlikle de dürüst bir tavır! Tabii şimdi ergen psikolojisi diye bir şey var ya! Bunlar onun taktikleri. Kulağını öbür taraftan gösteriyorsun yani." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.141-145)

Özge, bazı zamanlarda halasının da diğer yetişkinler gibi düşündüğünü fark ettiğinde ona kızsda da, bu durum, halasının onun hayatındaki yeri ve onun için yaptıkları nedeniyle Özge'nin halasına karşı büyük bir hayranlık duymasına engel olamamaktadır.

2.1.6. Ergen Ebeveynlerinin Birbirleri İle İlişkileri

Çocuğun kişiliğinin oluşumu ve biçimlenmesi büyük oranda özdeşim modelleri olan anne ve babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne ve baba, özgüvenlerini çocuğa da yansıtırlarsa çocuk da özgüvenli olacaktır. Anne ve babanın davranışlarını model alan çocuk istenen ve istenmeyen davranışları da onlardan öğrenmekte, kendini bu doğrultuda yönlendirmektedir. Şu da vardır ki çocuğun anne-babasının tavırlarını benimsemesi için ana-baba-çocuk üçgeninde sevgi, saygı ve güven olması gerekmektedir. Anne ve babanın, birbirlerine karşı ilişkilerinin sevgi-saygı temeline dayanması, çocuğun onları model alması açısından büyük önem taşımaktadır.

Sağlıklı ana-baba ilişkisinde, bireylerin birbirlerini sevip saymaları, birbirlerinin düşüncelerine karşı hoşgörülü ve saygılı olmaları, birbirlerine güvenmeleri ve birbirlerini desteklemeleri söz konusudur (Yavuzer, 2010: 39-40).

İncelenen eserlerde, Özge'nin annesi Suna Hanım ile babası Semih Bey, genel olarak uyumlu bir çift olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadırlar. Modernlik ile gelenekselliği bir arada kullanmaya çalışan bir aile oluşturmuşlardır. Bu ailede,

mutluluklar, sevinçler yaşanabildiği gibi, tartışmalar, gerginlikler de yaşanabilmektedir. Günümüzün pek çok ailesine benzeyen bir yapısı olan bu ailede, bireyler birbirlerine bağlı ve saygılıdır.

Aile ile ilgili ilk saptamalara onların bir tartışmalarından yola çıkılarak ulaşılmıştır. Semih Bey şehir dışında işi ile ilgili bir seminere katılmak durumundadır; fakat Suna Hanım bu durumu bir ufak bir tatil olarak değerlendirmektedir ve eşinin yalnız gitme düşüncesinden hoşnut değildir. Konuşmaları çocukların da olduğu gergin bir ortamda geçmektedir. Konuşma sürerken beş yaşındaki Tolga sorular sormaktadır. Başlarda Tolga'ya cevap verilmezken, sonradan Suna Hanım beş yaşındaki oğluna aslında üstü kapalı olarak Semih Bey'e sitem etme amacı ile çocuğun anlayamayacağı cevaplar vermeye başlar:

" 'Baba seminer ne?' dedi yine Tolga.

'Ne olabilir oğlum?' diye yanıtladı annem. Tolga'ya söylüyordu ama gözü babamdaydı. 'Kaçamak yapmak için fırsat.'

'Saçmalama Suna. Ne kaçamağı?' dedi babam bezgin bir tavırla.

'Kaçamak ne?' dedi Tolga bu kez. Çabucak dürttüm onu. Ama annem yine gözü babamda, Tolga'yı yanıtladı:

'Lüks bir otelde hafta sonu eğlencesi. Yemekler, içki, havuz... İş arkadaşlarıyla neşesini bulacak.'

'Neşe kim?' dedi bu sefer de Tolga. Babam Tolga'yı öldürmezse iyidir. Zaten korkunç bir bakış fırlatmıştı bile.

'Peki, tamam!' dedi annem sakince. Babam şüpheyle bakıyordu ona. Annem böyle ateşli bir konunun ortasında, peki tamam diyorsa bir felakete hazır olmalısınız. Sizi bilmiyorum da babam hazır değildi. Çaresizlik ve telaşla bana bir göz attı. Çok sürmedi. Annem bombayı patlattı: 'Beni de götürürsün o zaman.'

Babam bunun imkansız olduğuna dair bir şeyler geveleyip aceleyle çıktı evden. Ben de sesimi çıkarmadan kahvaltımı bitirdim. Böyle durumlarda kimseye bulaşmaya gelmez." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.2-3)

Suna Hanım ile Semih Bey zaman zaman çocuklarının istekleri nedeniyle anlaşmazlığa düşmektedirler. Semih Bey, Tolga'nın oyuncak taleplerinin gündüz evde izlediği programlar ile ilgili olduğunu düşünerek eşine üstü kapalı imada bulunmaktadır:

"Annem de o eski çocuk filmlerinin artık televizyonlarda yayınlanmadığını, onların bildiği masal kahramanlarının ortalıklarda dolanmadığını, eğer çok isterse bir gün evde kalıp televizyondaki çocuk kanallarını izleyebileceğini babama söylemekte gecikmedi. Ben hiç bulaşmadım. Kardeşi olanlar bilir. Ufaklıklar büyükleri sinir eder, sonra kabak bizim başımıza patlar." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.68-69)

Semih Bey, çoğu kez eşini anlayamadığını dile getirmektedir. Suna Hanım'a göre önemli olan birtakım şeyler, Semih Bey'e göre ayrıntıdan ibaret olan önemsiz şeylerdir. Söz gelişi, Suna Hanım, ziyaretine gittiği kişilere mutlaka hediye götürmek istemektedir. Semih Bey ise bu tür şeyleri 'saçmalık' olarak değerlendirmektedir. Benzer şekilde,

komşu ziyaretlerine gidileceği zaman günler öncesinden haberleşmek de Semih Bey'e göre gereksizdir.

Suna Hanım, üst kattaki komşuları Pınar Hanımlar gibi dans derslerine gitmek istemektedir. Semih Bey ise işten yorgun döndüğü için bu fikre olumsuz bakmaktadır. Suna Hanım eşinin üzerine fazla gidince Özge de annesine fikirlerini söyler; fakat Suna Hanım, bu konunun babasıyla kendisi arasında olduğunu, kızının buna karışmamasını söyler:

*"Annem çok kızdı. Epey bozuldu. Suratını astı ve benimle tartışmaya başladı:
'Ne demek sizin tarzınız değil? Sen bizi kaç yaşında zannediyorsun? Hayatımızı sizin düzeninize adadık diye babanla ikimizin bir hobisi olmasın mı yani?'
'İyi de başka bir hobi seçseniz daha uygun olmaz mı? Bence babamın çok üstüne gittin anne!'
'Özge!' dedi annem. Bu Özge sizin bildiğiniz Özgelere benzemez. 'Boyundan büyük laflar ediyorsun, ayağını denk al!' cümlesinin kısaltılmış halidir!
'Anne, Pınar Hanım farklı biri. O tam dans derslerine gidecek bir kadın...'
'Ya, peki ben ne tip bir kadıyım?'
Annemin bu saçma konuda ısrar etmesi çok sinirime dokundu. Kendimi buluş çağında kızı olan, zor durumda kalmış bir anne gibi hissettim birden.
'Hem sen boşver bu konuyu. Bizim babanla aramızda olan bir mesele! Git derslerinle ilgilen hadi. Hem senin yarınki ödevlerin bitti mi?'
Al işte! Sıkışınca ilk sorulacak ahret sorularımızdan: 'Yarınki ödevlerin bitti mi?' Şimdi, 'Bitti.' diyeceğim. Annem de 'İyi o zaman, git biraz test çöz.' diyecek. 'Bitiriyorum, zaten ödevimiz az.' desem; 'Çabuk ol, daha test de çözeceksin.' diyecek. Görün bakın:
'Bitireceğim şimdi. Zaten ödevimiz az anne.'
'Çabuk ol, daha test de çözeceksin!'
Ben demedim mi size?" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.216-218)*

Özge, annesi ile babasını çok sevmektedir; fakat onlarla ilgili eleştirilerde bulunmaktan da kaçınmamaktadır. Özge'ye göre, annesi ve babası, dans dersi alacak kadar 'modern' insanlar değildir.

2.1.7. Diğer Akrabalık İlişkileri

Eserler incelendiğinde, yakın akrabaların dışında kalan akrabalar ile ilişkilere serinin ikinci kitabı *Sürpriz Tatil*'de rastlanmaktadır. Özge ve ailesi, şubat tatilinde Ankara'ya giderler. Özge'nin baba tarafından akrabaları Ankara'da yaşamakta olduklarından, aile büyükleri bu akrabaların da ziyaret edilmesini bir zorunluluk olarak görmektedirler. Özge ise bu tür toplantılardan hoşlanmamaktadır. Özellikle de gidilen evlerde, kendi yaşıtı olan gençler ile zorlama bir biçimde iletişim kurmasının istenmesi Özge için sıkıntı verici bir durumdur. Söz gelişi, bir akraba toplantısında yaşıtı olan

Sanem'le arkadaşlık etmesi beklenmektedir. Başta zorlama olsa da sonradan hem Özge'nin hem de Sanem'in hoşuna giden bir sohbet oluşur:

"Sanem'e baktım. O da acayip biçimde gergindi. Gerçekten acayip... Yüzünde tanımlayamayacağım bir ifade ile yerinden alelacele kalktı ve bana doğru ilerledi. (Aman Allah'ım! Sonunda bu baskıya dayanamayıp tozuttu galiba bu kız!)

'Şey... Lavabonun yerini gösterir misin?' dedi titreyen garip bir sesle. Yüzü hala bir tuhaf görünüyordu.

'Tabii...' dedim ve teredditle yerimden kalkıp koridora çıktım. Sanem peşimde ilerliyordu. Ona banyo kapısını işaret ederek ışığını yaktım:

'Sanırım şu havlu temiz.'

Ama onun banyonun kapısı, yanan ışığı ya da havlunun temizliği ile ilgilendiği yoktu. Elini yüzüne kapatmış sarsılıyordu. Aklım başımdan gitti. Hasta mıydı ki? Nöbet falan mı geçiriyordu? Anneme seslenmeliyim diye düşünürken, Sanem elini yüzünden çekti ve ben onun deli gibi güldüğünü fark ettim. Ben ağzım bir karış açık ona bakarken, o bana kesik kesik açıklamalar yapıyordu:

'Ay! Ay çok pardon!... Affedersin ama sınırlarım bozuldu... (Belli!) Ay! Annelere gülüyorum... Kusura... Kusura bakma; ama hem seninkilere hem benimkilere... (Biraz daha güldü.) Ö-Öyle-... Öyle saçma ve çocukça sözler söylüyorlardı ki... Sonunda içimden deli gibi gülmek geldi...'

...

Ne garip aslında Sanem'in benden hiçbir farkı yoktu." (Sürpriz Tatil, s.104-108)

Akrabalık ilişkileri Türk toplumunda çok önemli görülmeyle beraber, ergenler tarafından pek de hoş karşılanmamakta ve sıkıcı bulunmaktadırlar.

2.1.8. Öğretmen – Öğrenci İlişkileri

Ergenlik çağındaki öğrenciler, anne-babalarını beğenmeyip eleştirdikleri gibi öğretmenleri de zor beğenmektedirler. Öğretmenleri ya olduklarından daha iyi bulurlar ya da olduklarından daha olumsuz olarak görürler. İlkokul yıllarında öğretmenine söz söyletmeyen çocuklar, 6. sınıftan itibaren öğretmenlerini çekiştirmeye ya da bazı öğretmenlerine aşırı hayranlık duymaya başlamaktadır. Değer verilen öğretmenlerce beğenilmek ve desteklenmek ergenler için çok önemlidir. Bu durum, gencin seçeceği mesleği belirlemesinde bile etkili olabilmektedir. İletişimin olmadığı yerde ise, öğretmen erişilmez ve korkulan biri haline gelir. Söz gelişi, öğretmenin bir ders ve not makinası olarak görüldüğü durumlarda, öğrenciler öğretmene pek sokulmazlar. Öğretmenler tutarlı davrandıkları, onur kırıcı sözler söylemedikleri, hak yemedikleri sürece, ergenler, sert öğretmenlere de hayran olabilmektedirler. Gevşek davranan, sınıfta hâkimiyet oluşturamayan öğretmenlerse öğrencinin saygısını kazanamazlar.

Gençler, iyi bir öğretmende olması gereken özellikler olarak şunları ifade etmektedirler: İyi bir öğretmen, hoşgörülü, sempatik, neşeli, arkadaşça bir tutumu olan, bilgili olan, iyi öğreten, öğrencileriyle ilgilenen ve onları dinleyen, öğrenci ayrımı yapmayan kişidir.

Öğretmenin kişiliği ve tutumunun yanı sıra öğrencilerin öğretmenlere karşı tutumları, karşılıklı iletişimleri de önemlidir (Yörükoğlu, 2007: 170-171).

2.1.8.1. Okul Öğretmenleri – Öğrenci İlişkileri

Özge, ergenlik dönemini yaşayan bir birey olarak, diğer ergenler gibi, yeni yeni kimlik kavramını oturtmaya çalışmakta, duygusal ve ruhsal dalgalanmalar yaşamaktadır. Okul ortamında öğretmenlerin tutum ve davranışlarından oldukça fazla etkilenmektedir. Bu etkilenmelerin yanı sıra, arkadaşlarının tepkileri de onun için çok önemlidir. Öğretmenlerinin kendisini utandıracak sözler söylemeleri, özgüvenini kırıcı davranışlarda bulunmaları Özge'nin kendisini kötü hissetmesine sebep olmaktadır:

"Günler birbirini kovaladı. Bu arada ben de dersleri kovalıyordum. Önce kimyayı avlamıştım. İyi bir sözlü notu aldım. (Peki, peki, alçakgönüllülüğe gerek yok. Şöyle diyelim: Son yazılıdan da 5 alırsam karneme 5 düşüyor. Eh! O kadarlık bölme ve toplama yaparsınız herhalde!)
Tabi kimyacının beni sözlüye kaldırması gerektiğini ona hatırlatmam lazımdı. Ama dersin ortasında dikilip herkesin içinde, 'Hani sözlüden çakmıştım ya? Onu düzeltebilir miyim?' diyecek halim yoktu elbette.

Bu yüzden kimyacıya öğretmenler odasına giden koridorda pusu kurdum. Az sonra geldi. Ben derdimi mırıldandım. Gerçi, onun ses tonu benimki kadar alçak değildi:

'İyi! İyi! Demek notunu yükseltmek istiyorsun. Çok iyi! Gayretli öğrencileri severim. İkinci ders seni tahtaya kaldıraçım,' derken sesi okulda gümbür gümbür öttü. İnsaf yani! Bizim birer öğrenci olmaktan başka; kişiliğini yeni yeni bulan ve arkadaşlarının tepkisinden etkilenen, narin, hassas, duygusal, heyecanlı, vs... vs... falan olduğumuzu bilmiyorlar mı?' (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.57-58)

Özge, sert ve aşırı otoriter öğretmenlerden pek hoşlanmasa da onlardan duyduğu olumlu, kendisini teşvik edici sözler karşısında çok mutlu olmakta, onların sözlerine, yargılarına önem vermektedir:

"E tabii, coğrafyacının da gönlünü almak gerekiyordu. Aysel Hanım ölse unutmaz dersinde konuşanları. Onun için gözümü gözüne dikip oturdum bütün ders. Anında fark etti. Ama kolay memnun olan öğretmenlerden değildir Aysel Hanım. Öyle numaradan ders dinleme durumlarına çok şahit olduğundan, bana pat diye bir soru sordu. Ben cevap vermeye başladığımda onun soru cümlesi bitmemiştii bile!

'İyi!' dedi kısaca. Ama bütün sınıf neredeyse alkışlayacaktı beni. Aysel Hanım'dan "iyi" kelimesini duymak, yurt dışında öğrenim bursu kazanmak gibi bir şeydir çünkü." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.59)

Özge de birçok öğrenci gibi öğretmenlerin görünüşlerine dikkat etmektedir. Ancak, yine birçok öğrenci gibi bazı dersleri 'önemsiz' kabul etmekte, bu tür dersleri 'boş ders' miş gibi algılamaktadır.

Özge'nin okuluna yeni bir Beden Eğitimi öğretmeni gelir. Yeni öğretmen Teoman Bey, Özge'nin tanımlamasına göre, genç, yakışıklı, karizmatik, öğrencileri ile arasındaki mesafeyi iyi ayarlayabilen bir öğretmendir. Ayrıca, öğrencilerine isimleri ile hitap eden bu öğretmen, başta Özge olmak üzere okulun bütün kız öğrencilerinin hayranlığını kazanır. Erkek öğrenciler ise, kızların dikkatinin öğretmene kayması nedeni ile öğretmenlerini kıskanırlar. Teoman Bey'in bu özellikleri, onun, okulun eski Beden Eğitimi öğretmeni Zafer Bey'le kıyaslanmasına da yol açar:

"Kalın, tok sesli, sakın duruşlu, ciddi bir Beden Eğitimi öğretmeni! Üstelik de genç! Yani pek alışık olduğumuz gibi değil.

Bizim Beden öğretmenimiz böyle değildir. Zafer Hoca eski hocalardandır. Sert görümlü, babacan tiplerdendir. Bize her ders avaz avaz bağırrır. Bağırarak hali kalmazsa boynunda gezdirdiği düdüğünü öttürüp durur. Maç yapıldığında gümbür gümbür taktik verir. Erkeklerle 'Takım oyunu bu, bale mi yapıyorsunuz bu ne incelik, sert oynayın şu oyunu,' diye fırça atar. Kızlara, 'Spor sadece erkeklerin işi değil. Topun peşinden koşun biraz,' der durur. Belimizi kırmamız pahasına köprü kurdurur, amuda kaldırır, zıplatır, hoplatır, koşturur, ortalığı duman edinceye kadar uğraşır. Yani okulda yasak olan ne varsa, Zafer Hoca'nın dersinde serbesttir.

İşte bu yüzden yeni öğretmenimizin de paldır küldür derse girip topu havaya atıp, 'Hadi yakalayın ve maça başlayın,' falan demesini bekliyorduk. Ama öyle olmadı!

...

Erkekler gözleri ve kulakları açık bir halde hocanın ne diyeceğini bekliyorlardı. Biz kızlar da kıkırdıyorduk." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 41-43)

Özge ve sınıfındaki diğer öğrenciler, Beden Eğitimi öğretmenlerine duydukları hayranlık nedeniyle Beden Eğitimi derslerine ayrı bir özen göstermeye başlarlar. Öğretmenlerinin dikkatini çekebilmek için değişik eşofmanlar giymeye, saçlarını her ders farklı modelde yapmaya başlarlar. Teoman Öğretmen'in ağzından çıkan her söz onlar için çok önemlidir. Durum böyle olunca, derslerde bazı komik sahneler de yaşanır:

"... Bu böyle sürüp gidecekti ama Teoman Hoca geldi, biz de sustuk. Sıraya geçip sağdan saydık. O da bizdeki değişikliği fark ettiğine dair hiçbir harekette bulunmadı. Basketbol kurallarını işlemeye devam edecektik. Olsun! Basketbol hiç bu kadar ilginç görünmemişti gözüme! Sırta sırta sahaya yollandı. Teoman Hoca bizi yine takımlar halinde ayırdı ve 'Hadi bakalım, kurallara uygun oynayın!' dedi. (Ay, inanmıyorum, bize dedi. Hemen dikkatimi kurallara verdim.) Işın benim sahadaki acemi koşuşuma bakıp gözlerini devirdi. Böylece ders akıp gitti.

Ha, bir de Teoman Hoca dersin ortalarına doğru:

'Güzel! Hızlı öğreniyorsunuz!' gibilerinden bir şeyler mırıldandı. (Ne büyüleyici konuşuyor, değil mi? Ağzım bir karış açık ona bakarken ayağım takıldı. Az daha düşüyordum. Bu kısmını detaylı anlatmaya gerek yok!)" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.78-79)

Öğrencilerin Teoman Öğretmen'e hayranlığı o dereceye varır ki içlerinden birinin -bu kişi en yakın arkadaşları bile olsa- onunla herhangi bir şey konuşması bile kiskanılmakta ve merak uyandırmaktadır.

Özge de diğer öğrenciler gibi okuldaki öğretmenlerinin verdikleri ödevlerden, okul ve dersane temposunun yoğunluğundan sıkılmaktadır. Öğrencilerin bu hallerini gören bazı öğretmenler, onların toparlanıp kendilerine gelebilmeleri için öğrencileri ile ilgilenip birtakım çözümler üretmeye çalışmaktadırlar:

" 'Özge! Gel buraya!'
'Ben mi hocam?'
'Başka Özge var mı?' (Pes yani! Klişenin böylesini babam bile kullanmıyor! Teoman Hoca'dan hiç beklemezdim.)
'Yok tabii hocam!' dedim ben, baygın balık halimle.
'O zaman buraya gel!'
Alem adam gerçekten de! Yanına gittim.
'Ee? Ne bu surat?'
'Bıttık hocam derslerden! Test-ödev, ödev-test! Okul-dershane, dersane-okul!'
...
Sonra da o kalın, sakın sesiyle aynen şöyle dedi: 'Madem kendinizi bu kadar baskı altında hissediyorsunuz, o zaman bir gezi düzenleyelim!'
...
'Ben gününbirlik bir geziden söz ediyorum. Okuldan izinli ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden onaylı!'
Biz hemen kocaman ve hayal kırıklığı dolu bir 'Aaaaaaa!' çektik.
'Neyse!' dedi Teoman Hoca. 'Bu kadar yeter. Sonra tekrar konuşuruz. Şimdi derslere biraz asılın bakalım.' Hemen ekledi: 'Derslere ve testlere!' Bırakmayın kendinizi. Ruhunuz yere serilmişse, bedeniniz hiçbir işe yaramaz!'
Ay, cümleye bakar mısınız? Şu anda tam olarak ne demek istediğini çözemiyorum ama kesin fiyakalı bir laf bu. Bayılıyorum bu Teoman Hoca'ya! Işın ne derse desin! O, hayatımda tanıdığım en etkileyici öğretmen!' (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.136-140)

Öğrenciler, okul yaşantılarının bir dönemde öğretmene hayranlık duyabilmekte ve onu kendilerine model alabilmektedirler. Özge'de de durumun, öğretmene duyduğu beğeniyle başladığı ve hayranlığa kadar ulaştığı görülmektedir.

2.1.8.2. Dershane Öğretmenleri – Öğrenci İlişkileri

Dershane yöneticileri ve öğretmenleri çoğu kez, ticarî kaygılar nedeni ile öğrencilere ve ailelerine 'aşırı' yakın davranmaktadırlar. Öğrenciler başta onların bu samimi davranışlarından, rahat konuşmalarından hoşlansalar da zamanla arkalarında bir otorite desteği de aramaktadırlar. Özge de dersane değişiklikleri yaşamış bir öğrencidir. En son kaydolduğu dershanenin yöneticisi ise Özge için daha önce tanıdıklarından farklıdır:

"Biz içeri girince masada oturan adam ayağa fırlayıp elimizi sıktı. Genç ve güler yüzlü biriydi. Müdür nerede acaba?"

'Hoş geldiniz Semih Bey, lütfen buyurun, oturun!' dedi adam. 'Ben Gürkan Çelik, dersane müdürüyüm!'

...

'Hakan Bey senden çok bahsetti,' dedi. 'İyi bir öğrenci olduğunu düşünüyor. Biz Hakan Bey'in öğretmenlik tarzını sevdik. Sen nasıl buldun?'

Pardon! Bana mı dedi? Ay, ne bileyim. Annemle babamla konuşmuyor muydu bu adam?

'Ben mi? Şey, evet! Hakan Hoca çok iyi bir öğretmen,' dedim.

Sırf benimle de birkaç kelime etmiş olsun diye sormuştu herhalde. Lafı uzatmanın gereği yok değil mi? Ama Gürkan Bey yüzüme bakmayı sürdürdü. Benimle konuşmayı da:

'Oradaki çalışma sistemini nasıl buldun?'

'Çalışma sistemini mi?' dedim iyice şaşırarak. (Öf, böyle karşısındakinin soru cümlesini tekrarlayarak cevap vermeye başlayanlara gıcık olurum. Şu durumda da kendime gıcık oluyorum!)

Gürkan Bey nazik bir tavırla devam etti:

'Hakan Bey'in burada bizimle olmasını istememizin en önemli sebebi, çocuklara sempatik gelecek yöntemler bulması. Değişikliğe açık biri. Ama değişiklik adına da anlamsız taktikler uygulamıyor.'

'Evet! Ben de öyle düşünüyorum,' dedim.

...

'Aslında öğretmen kadromuzdaki diğer eğitimcilerimiz de bu görüşte. Biz çocukları bunaltmadan, lise sınavlarında başarılı kılmaya çalışıyoruz.' Gülerek devam etti: 'Öyle acayip psikolojik taktiklerimiz yok yani! Bana çok yapay geliyor böyle yaklaşımlar. Sence de öyle değil mi Özge?'

Hoppala! Evet diyeyim de memnun olsun bari adamcağız!

'Evet bence de öyle!' dedim. Sonra da birden onun ne dediğini kavradım. (Şaşırıktan söylenenleri anlamaya fırsat bulamıyorum, bakar mısınız!)

...

Ben utana sıkıla adama baktım. Müdür bana gülümsedi. Eh, ne diyelim, bu Gürkan Bey iyi öğrenciden anlıyor demek ki!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.49-54)

Özge'nin dersanedeki Matematik öğretmeni Hakan Bey, diğer dersane öğretmenlerinden farklıdır. Otoriter ve ciddi bir öğretmendir. Kullandığı öğretim teknikleri, verdiği sınav taktikleri ile hem öğrencilere yararlı olmakta hem de öğrenci velilerinin ve dersane yönetimlerinin dikkatini çekmektedir. Ciddi biri olmakla beraber öğrencisini ezmeyen bu öğretmen, Özge'ye göre 'öğretmen gibi öğretmen'dir.

Özge'nin Hakan Bey dışındaki dersane öğretmenleri genellikle genç, şakacı, esprili, eğlenceli, öğrencileri gibi giyinen, öğrencilerine 'arkadaş' gibi davranan tiplerdir. Zaten dershanede çok sayıda rehber öğretmen vardır ve bu kişiler öğrencileri rahatlatmak için sürekli gülümsemektedirler. Öğretmenlerinin onlara sıcak yaklaşımları öğrencileri hoşnut edebilir; fakat bu, aşırıya kaçtığı zamanlarda öğrenciler de bu yaklaşımların gerçekliğinden kuşkuya düşmektedirler.

Özge, sözüne önem verdiği öğretmenlerinin onun için söyledikleri olumlu sözler ile motive olmakta, daha başarılı olabilmek için çabalama gücü kazanmaktadır.

Öğrenciler çok sert, aşırı disiplinli öğretmenlerden hoşlanmamaktadırlar. Ancak, bu tür öğretmenlerin otoritelerine de saygı duymakta, onların gözünde değerli olmak için çabalamaktadırlar. Kendileri gibi giyinen, öğretmenlik ile öğrencilik arasında bir yerde duran öğretmenler, başta öğrencilere sempatik gelmektedir. Öğrenciler, zamanla, onaylanma ihtiyacı hissettiklerinden, klâsik otoritesi ile kendilerini onaylayacak öğretmenler de aramaktadırlar:

"Türkçecimiz genç, çıtı pıtı bir hanım. Adı Sevgi! Bizden birkaç yaş büyük gibi duruyor. Çok şeker giyiniyor ve biraz fazla bizim gibi konuşuyor. Daha ilk dersten:

'Bakın çocuklar, ben çok fırlamayım ona göre!' demişti de annem, 'Yanlış duymuşsundur, hiçbir öğretmen öğrencilerine böyle söylemez,' diye fırça atmıştı bana. Ama söyledi vallahi!

İşte aynı Türkçeci, bugün de hopyaya zıplaya sınıfa daldı ve daha biz sırtımızı sandalyemize yaslayamadan konuya girdi:

'Özge, iyelik ekine örnek verersen on dakika önce kantine gidersin!'

Ben afallayarak Sevgi Hanım'a baktım." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.147-148)

Dershane öğretmenlerinin bu tür ilginç tavırları ve konuşma tarzları öğrencileri şaşırtmaktadır. Bu durumda, öğrenci ya öğretmeni kendine çok yakın bularak ona yaklaşmakta ya da bunu bir öğretmene yakıştıramayarak öğretmene saygısı azalmaktadır.

2.1.9. Arkadaşlık İlişkileri

Arkadaşlık, erken çocuklukta başlayıp gelişen bir ilişkidir. İlkokul yıllarında arkadaş edinemeyen birinin ergenlikte birden arkadaş topluluğuna karışması mümkün değildir. Gencin sıkı arkadaşlıklar kurmadan topluma açılması düşünülemez. Bu bakımdan, arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük etmektedir. Arkadaşlar tarafından aranmak, beğenilmek, benimsenmek çok önemlidir. Arkadaş kümesine giren genç, artık tek başına bir birey ve bir topluluğun üyesidir. Arkadaş kümeleri, çocukluk döneminde de vardır; ancak bunlar daha yüzeysel ve oyun ilişkisiyle sınırlıdır ve yalnız erkeklerden veya kızlardan oluşur. Ergen kümelerinin özelliği ise karşı cinse de ortak ilgi ve yaklaşma eğiliminin olmasıdır (Yörükoğlu, 2007: 69-71).

2.1.9.1. En İyi Arkadaş (Işın) İle İlişkiler

Işın, Özge'nin en eski ve en yakın arkadaşıdır. Karakter olarak Özge'ye zıt olan Işın duyguları ile değil, mantığı ile hareket eden bir ergendir. Sert tavırlı, sizli bizli konuşan, spor yapmayı çok seven, Özge'nin tam tersine cicili bicili kızsal şeylerden

hoşlanmayan, erkeksi bir kız olarak karşımıza çıkan Işın tüm farklılıklarına rağmen Özge'nin en iyi arkadaşıdır:

"Hayır, neden Işın'ı sevmeye devam ediyorum ki? Biz ayrı dünyaların insanlarıyız! Mesela ben bir romantiğim, o ise bir gıcık! Üstelik yeni bir dershaneye yazılıp, bir kantin dolusu yeni arkadaş edindim. Hala neden Işın yani, değil mi?"

Offf! Çünkü o benim en iyi arkadaşım! Her şeyimi bilen ve onaylamasa da anlayan. Evet, tam bir geri zekâlı gibi düşündüğü anlarda bile, beni doğru çözdüğünü itiraf etmeliyim. Ne yapalım? Çekeceğiz. Seviyoruz biz birbirimizi." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.110)

Özge, Işın'ı çok sevmekte ve onunla en fazla kendisi zaman geçirmek istemektedir. Işın ise okulun basketbol takımında oynadığı için sık sık antrenmanlara, maçlara katılmaktadır, Özge de arkadaşısını özlemektedir:

" 'Bundan sonra arkadaş edinirken kısa boylu olanını seçeceğim,' dedim Işın'ın on beş santim yukarıdaki suratına bakarak. Basketbol takımına girme şansı olmamalı. Bütün vaktini benimle geçirmeli." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.60)

Özge, sınıf arkadaşı Orçun'u beğendiği dönemde, Orçun, Işın ve Özge'yi doğum günü partisine davet eder. Işın, bu davete katılmayı istemese de sırf en yakın arkadaşı mutlu olabilsin diye Özge ile birlikte o partiye katılır. Özge ise Işın'ı oraya gitmeye zorlamış olduğunu düşündüğünden, kendisini huzursuz hissetmektedir:

"Ben böyle katalog çekimine giden fotomodel havalarında Güneş Plaza'dan içeri girerken, Işın da yanımda tamamen görev icabı yürüyordu. Doğal olarak bir kot pantolon giymişti. Geniş omuzlarında gayet iddialı duran bir de kot mont... Tabii içindeki badinin üzerinde ısrarla 89 numara yazıyordu ve ayağında spor ayakkabıları vardı ama, Işın'dı bu... O da eğlensin ki vicdanım rahat oturayım şurada iki dakika..." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.90)

Işın'a göre, Özge'nin beğendiği Orçun adlı çocuk, havalı, kasıntı biridir. Işın, Özge'nin de kendini o çocuğa beğendirmek uğruna kasıntılı bir hale geldiğini düşünüp bu düşüncesini Özge'ye açık açık söyler. Özge ise Işın'ın bu açıksözlülüğü nedeni ile zaman zaman kırılmakta ve en yakın arkadaşına kızmaktadır:

" 'Hah şöyle, arada bir dinlen!' dedi bir ses. Işın'dı tabii. Kim böyle hem ruhumu okur, hem de sinir sinir konuşur benimle? O."

'Ne dinlenmesi?' dedim bozuntuya vermeden.

'Çok geriyorsun kendini Orçun'un yanında. O zaten kasıntının teki. Uyumlu bir ikili oldunuz, demez mi? Ay! Bazen dayanamıyorum onun bu kadar açık açık konuşmasına. Yani, beni kırdığını fark etmiyor bile... Ya da aldırıyor... Tabii onun aldıracağı tek şey, düşündüğünü insanın suratına dan diye söyleyebilmek. Ha! Bir de basketbol maçları..."

'Ben iyiyim. Tamam mı?' dedim sinirli bir tavırla. 'Sen antrenmanlarınla ilgilen.' O da kalkıp gitti. İyi! Ne yapayım? Bir sürü derdim var zaten. Kendi buluş çağım bana yetiyor. Bir de Işın'ın bunalımlarıyla uğraşamayacaktım yani." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.107-108)

Özge, Işın ile tartışıp küstükten sonra kendisini çok yalnız hissetmektedir:

"Işın'ı kaç gündür doğru dürüst görmüyordum. Dün beraber olduğum birkaç dakikayı da ukala tavırlarımla berbat etmişim zaten. Şu aşk dalgasını yaşarken ona her zamankinden çok ihtiyacım vardı. Onun sahada koşuşunu, zıplayışını, takım arkadaşlarıyla paslaşmasını izlerken kendimi yapayalnız hissettim." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.123)

İki arkadaş birbirlerini çok sevmekte, küs oldukları zamanlarda birbirlerini çok özlemekteydiler.

Işın'ın konuşma tarzı 'sokak ağzı'na yakın bir tarz olarak belirtilebilir:

" 'Ne oldu sana böyle?' Yüzündeki ciddiyeti ve endişeyi görünce bir kahkaha attım:

'Ne olacak, Orçun'dan ayrıldım.'

'Yalan söylüyorsun!' dedi tereddütle.

'Öyle mi?' dedim bilmemiş bilmemiş.

'Bana bak, doğru dürüst anlat. Yoksa hayatı sana zehir ederim,' dedi eski haşın, samimi ve sevgi dolu haliyle. Normalde onu çıldırtacak cevaplar vermeye devam etmem, onun bana bağırmaması ve sonunda da keyifli keyifli kavga etmemiz gerekiyordu. Ama ben, Işın'ın beklemediği bir şey yaptım: Gidip ona sarıldım ve:

'Biliyor musun? Hayatımı zehir etmeni çok özledim gerçekten,' dedim duygusal bir tavırla. Işın önce beni sertçe itip:

'Salak!' dedi. Sonra yine sertçe kendine çekip, elini omzuma attı ve bir kez daha, 'Salak!' dedi. Ne erdemli bir ilişkimiz var, görüyorsunuz değil mi? Tam babamın önerdiği gibi!" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.145-146)

İncelenen eserlerde, dikkat çeken bir nokta da şudur: Yazar, Özge karakterinin ağzından, birbirinin devamı niteliğinde olan dört romanda, yeri geldikçe diğer kahramanları kısa kısa tanıtmaktadır. Işın karakteri de dört romanda kendisi ile ilgili ufak hatırlatmalar yapılan bir karakterdir.

Işın, alışveriş yapmayı da hiç sevmemektedir. Özge, Işın'ı kendisi ile alışverişe gelmesi için ikna etmek için epey uğraşmak zorunda kalmaktadır:

'Annemi zorlayıp sinirini tepesine çıkartmaya hiç gerek yok. Işın ne güne duruyor? Alışverişe onunla çıkarım. En yakın arkadaşlar böyle angaryalar için değil midir?

Tabii benimkinden başka hiçbir kızın arkadaşı, mağaza mağaza gezmeyi angarya olarak görmüyordur, o da başka! Işın'ın çıtı pıtı bir genç kız olmadığını, eşofmandan başka bir şey giymediğini, dolayısıyla yaz modasından da anlamayacağını siz de pekala tahmin edersiniz. Ay gayet iyi tanıyorsunuz işte onu.

...

Hayır yani, o da benimle aynı yaşta. Her genç kız gibi cıvıl cıvıl, neşeyle şakıyarak vitrin gezmesi, yeni mayo, terlik ve plaj çantası modellerine bakması, güneş gözlüklerini falan denemesi gerekmiyor mu? Ama olur mu hiç? Işın'a göre iki sokak ötedeki basket sahasında birkaç turnike atmak, sonra bir yerde oturup portakal suyu içmek, hayatı sürdürmek için yeterli. Ay bu kızın tek hücreli bakteriler kadar sade bir hayatı olmasından nefret ediyorum.

Tabii bu arkadaşlığa başlarken başıma gelecekleri nasıl tahmin edebilirdim ki? Onunla küçükken arkadaş oldum ben. Daha altı yaşındaydık. Ana sınıfına gidiyorduk. (Aslında ben masanın altında bebeklerime yeni saç modelleri bulurken, onun top oynayalım diye tutturmasından bir şeyler çakmalıydım; ama işte kader!)" (Yaz Maceralarım, s. 7-9)

Işın, bazı zamanlarda sözleri ya da davranışları ile Özge'yi kırsa da, Özge'nin vefalı dostluğundan çok memnundur. Işın'a göre, kendisi biraz 'kaba', çoğu zaman da 'huysuz' bir kızdır. Bu nedenlerden dolayı da kendisini Özge'den başka kimsenin tam anlamıyla tamamlayamayacağını düşünmektedir:

" 'Senden başka kimse benim kadar huysuzuyla böyle yakın arkadaş olamazdı. Bunun farkında değil miyim sanıyorsun? Geri zekâlı mısın nesin? Sen bana ne bakıyorsun? Sadece sana takılıyorum. Başkalarıyla dilediğim gibi konuştuğumda ya bana bulaşmaya çekiniyorlar ya da beni kaba buluyorlar. Ama sen öyle değilsin. Beni yargılamıyorsun.'

Duygulanmıştım. Ama yine de birkaç sitemim olacaktı tabii:

'Ama sen beni hemen yargıladın.'

'Özür dilerim. Gerçekten. Bak, sen çok duygusal birisin, tamam mı? Benim gibi değilsin yani. Duyguların, isteklerin hemen değişiyor. Üstelik çok samimisin, hep olduğun gibisin. Açık yüreklisin, hatta çocuksu bir tarafın var. Kendini yeni bir fikre hemen kaptırıyorsun. Sanki sürekli seni uyarmam ve kollamam gerekiyormuş gibi hissediyorum. O yüzden sürekli böyle konuşuyorum herhalde. Gerçekten seni kırmak için söylemedim.'

Işın'a asık bir surat ve yaşlı gözlerle baktım.

'Uzatma, zaten senden başka kimim var ki?' dedi usulca.

Ben de bu sefer yüksek sesle ağlamaya başladım. Bu kez başka sebeple tabii. Ay ne derin bir arkadaşlığımız varmış bizim. Tabii Işın da benimle aynı hisleri taşımasına rağmen, davranışlarını pek değiştiremiyordu. Bu yüzden omzuma bir yumruk atıp:

'Salak salak ağlama şimdi. Hadi, barıştık mı?' dedi. (Ay, yüz yaşına da gelse kibar davranmayı öğrenemeyecek, sinir oluyorum ona.)

...

'Sen var ya...' dedi Işın gözlerinden ateşler saçarak. (Ay, yine ne zehir zemberek laflar edecek bu kız?)

'Sen var ya sen... Sen çok harbi arkadaşsın. Kimseyi arkada falan bıraktığın yok. Ne merhametli, ne vefalı şeysin ya!'

Sırttım. Öyleyim değil mi? " (Yaz Maceralarım, s.51-53)

En iyi arkadaş ile ilişkiler, zaman zaman kopma noktasına da gelse kopmayan, insan hayatında uzun yıllar devam edebilecek nitelikte sağlam temellere oturan ilişkilerdir. Özge ile Işın arasında da böyle sağlam bir dostluk kurulduğu görülmektedir.

2.1.9.2. Diğer Arkadaşlar İle İlişkiler

Özge sınıf arkadaşı Funda'dan hiç hoşlanmamaktadır ve onunla anlaşmamaktadır. Aralarında gizli bir çekişme yaşanmaktadır. Özge, kendisi ile aynı yaşta olmasına rağmen abartılı giyinen ve makyaj yapan Funda'yı eleştirmektedir:

"Ay, Funda'dan nefret ederim. Kendisine dünyanın en güzel ve en zeki kızı havasını verip bir yürüyüşü vardır. Fitik eder insanı." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.11)

"...Ben kimyayı Funda'dan öğrenecek değilim. Benim ilgilendiğim fönlü saçları, yüzünden basbayağı belli olan pudra izleri ve yeni çizmeleri. Saçlarının fönünü anladık. İnsanın moralini bozacak derecede güzel duruyordu zaten. Pudra sürmesi ise büyük hataydı. Yapay bir hava veriyordu ona. Ama ya o çizmeler? Tam bu yılın modası. Upuzun ve sivri burunlu. Taa dizine

kadar çıkıyor. Dapdaracak, fermuarlı ve üstelik resmen topuklu. Çok hoştu doğrusu ama okula giyilecek çizme değildi.

Hemen dönüp sınıfın kızlarına baktım. Hepsinin yüzünde aynı ifade vardı. Evet! Evet! Bu çizmeler biraz özentili duruyordu ve garip kaçmıştı. Oh! İçim rahatladı. Artık Funda kimyadan istediği notu alsındı. Çizmeleri hoş durmamış ya! Gerisi boş!(Yalana bak! Kimya konusunda resmen içim içimi yiyordu. Kesin düzeltmeliydim bu işi. Ben tembelin teki değildim. En azından Funda'dan zeki olduğumu düşünmüşümdür hep!)" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.11-12)

Özge, yakın arkadaşları ile sık sık Funda hakkında konuşmaktadır. Funda da Özge'yi kıskanmaktadır. Ancak bu durum, Özge'yi de bunaltmaya başlamıştır:

"İyi de Funda'sız yaşayamıyor muydum ben? Yani onunla yarışarak mı geçirecektim en güzel yıllarımı? Yok saçının fönü benimkinden iyi mi? Yok onun çizmeleri mi yeni moda, benimkiler mi? Benim bluzum mu daha farklı onunki mi? Yoksa Orçun'la çıkmayı bekliyordu da ben mi çıktım? Falan filan... Ay, bana ne Funda'dan canım! Nefes alamaz hale gelmiştim artık." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.126-127)

Özge'nin sınıfına dönemin ortasında yeni bir öğrenci gelir. Fırtınay adlı bu kız öğrenci, önce sınıfındaki sonra da okuldaki tüm öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Fırtınay, diğer öğrencilere göre biraz daha uzun boylu ve kilolu bir ergendir. İddialı bir dış görünümü vardır. Saç rengi ilgi çekici, cildi pürüzsüz, forması biçimli, ayakkabıları bile çarpıcı, kaliteli bir görünümü olan bir kızdır. Kızın kullandığı eşyaları bile kendisine ayrı bir hava katmaktadır. Sınıfa geldiği gün, sınıftaki diğer öğrenciler kızı alayla süzmüşlerdir; fakat Fırtınay, giyimi, kişisel bakımı, davranışları ile kısa zamanda herkesin gözdesi olur:

"Mualla Hanım, yeni kızı süzedursun, sınıfta ufaktan bir uğultu başlamıştı bile. Funda ve yakın dostlarının, kızı belirgin bir küçümseme ile izledikleri su götürmezdi. Birden bu tanımadığım kıza karşı (hafif bir acımadan kaynaklanan) yakınlık duydum. Biraz iriyarı diye kimseyi küçümsemeye hakkı yoktu insanların. Şimdi bunun yürüyüşü, giysileri ya da yedikleri ile de alay edeceklerdi büyük ihtimal. Zavallı! Ne fesat kızların yuvasına düştüğünü bilmiyordu tabii. Ama, bizim de bilmediğimiz şeyler vardı ve pek yakında öğrenecektik!" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.151)

Sınıftaki kızların Fırtınay beğenileri o kadar aşırı dereceye çıkar ki sonunda hepsi ona benzemeye çalışırlar, ondan kişisel bakım ile ilgili taktikler öğrenmeye çalışırlar. Yazar, bu kısımda ergenlere, Fırtınay'ın ağzından, kişisel bakım için kolay ve ekonomik öneriler de sunmaktadır:

"Bir kez daha alıcı gözüyle baktım ona. Dik duruyordu. Dedim ya, vücudu iri olmasına rağmen hareketleri zarifti. Öyle haldir huldur değildi. Kibar ama bir o kadar da doğal bir sesle konuşuyordu. Kurduğu cümleler genç işi, ama aynı zamanda düzgündü. Ne bileyim, insanı sıkılmıyordu. Olduğu gibiydi sanki. Ama bizim olduğumuz gibi de değildi. Garip ama hoştu özet olarak. İsmi gibi yani!

...

İnsanın bir tanecik olsun sivilcesi çıkar değil mi? I-ıh! O da yoktu kızda.
Sonunda sordum bunu ona:

'Fırtınay, Allah aşkına söyler misin? Sende nasıl oluyor da sivilce çıkmıyor?'

Kaşlarını kaldırıp bana baktı:

'Çıkıyor tabii ki!'

'O zaman benim gözlerim bozuk!' dedim ben. Güldü:

'Hayır, hayır! Diş macunu yüzünden,' dedi yanağında bir noktayı işaret ederek. 'Bak! Burada bir sivilce çıkacaktı. Dün hissettim. Orası hafif ağrıyordu ve kızarmıştı. Önce yüzümü temizledim. Sonra da o noktaya azıcık diş macunu sürdüm. Azıcık ama!'

'Ciddi misin? Cildini yakmadı mı?'

'Benim yakmıyor. Dene! Yakıyorsa sen sürmezsın.'

'Ee? Ne oluyor diş macunu sürünce?'

'Birkaç saat kalıyor yüzünde. Sonra yıkıyorsun. Bakıyorsun sivilce yok olmuş.'

'Hadi canım!'

'Gerçekten!' dedi samimiyetle.

...

'Peki ya siyah noktalar?' dedim kararlılıkla Fırtınay'a.

'Burun bandı ve temizleme losyonu kullanıyorum. Losyona para vermek istemiyorsan gül suyu kullan. Bu benim parasız zamanlar için taktiğim. Gül suyu cilde çok iyi geliyor.'

...

Onun cevapları ise her zaman dürüst, sade ve büyüleyiciydi: Saçının kesimi ve banyodan sonra kurutma şekli önemliydi. Çok fazla jöle kullanmamaya çalışıyordu. Saçını boyatmıyordu. Şans eseri doğal rengi böyleydi. Bir ara anneanesi kına yakmıştı Fırtınay'ın saçına o kadar! (Bu lafın üzerine sınıfımızda saçına kına yakıp bazı saç rengi kazalarına uğrayan arkadaşlar bile oldu!) Botlarının bir özelliği yoktu. Geçen sene almıştı. Işıklı kalem ablasının hediyesiydi. O da çok seviyordu. Ama yakında pilinin biteceğinden emindi. Sık sık duş aldığı için deodorantın etkisi uzun oluyordu. Bir de aşırı yağlı, tuzlu, baharatlı, ıvır zıvır yemiyordu. İnsanın vücudundaki toksinleri ve ter kokusunu artırıyordu bu gibi şeyler.

Ay! Dergi okumaya ne gerek var? Fırtınay, genç kız danışma merkezi gibiydi zaten." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.160-165)

Özge'nin dershanede de arkadaş grubu vardır. Bu arkadaşlar, kendisi ile benzer şeylerden hoşlanan, aynı tür müzikleri dinleyen, sohbet etmek için konu aramakta zorlanmadığı kafa dengi ergenlerdir. Özge, eğlenceli bir arkadaş grubu olduğu için çok mutludur. Bir gruba ait olma ihtiyacını karşılayabilmektedir:

"Yeni arkadaş grubumdan memnundum. Didem, Sedef ve Yonca! Çok kafa dengi kızlardı. Aynı tür şarkıları dinliyor, aynı sanatçıya ölüp bitiyorduk. Dudak parlaticıları, filmler, genç kız olmakla özentilik arasındaki farklar, gece yaralarına dek okunan kitaplar, ailelerimiz, öğretmenlerimiz, okula makyaj yapıp gelen sinir bozucu kızlar ve saç modelleri hakkında saatlerce konuşabiliirdik.

...

Erkeklerle gelince; Aytunç ve Emir dershanenin en şamatacı tipleriydi. Onlarlayken gülmekten çene kemiğime ağrılar giriyordu. Her sözleri espri, dalga, sululuk! Bu sululukları çekilmez olunca bizden fırça yiyor ve o zaman mecburen doğru dürüst iki kelime ediyorlardı. Bizim beğendiğimiz ünlü erkek sanatçılara burun kıvrıyorlarsa da müzik zevkimiz genelde aynıydı. Birbirimizin MP3'lerine şarkı yükleyip duruyorduk.

Gerçekten de iyi arkadaşlık galiba" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, 95-96)

Özge, dershanedeki arkadaş grubu ile eglense de, onlara kendisi ile ilgili her ayrıntıyı anlatmaktan yana değildir:

"Keyfim kaçtı. Didem'in peşine takılıp yeni sınıfımıza girdim. Sedef kolunu kaldırıp bize ayırdığı yerleri işaret etti. Gidip oturduk.

'Neyin var?' dedi Sedef hemen.

'Hiç! Biraz kafam uzak.'

Didem sesini çıkarmadı. Eminim o da suratımın beş karış asıldığını fark etmiştir. Ama Didem, Sedef'e göre daha farklı bir kız. Düşündüğünü hemen söylemiyor. Karşısındaki kendisine açılırsa konuşuyor. Sedef'se içi dışında derler ya! İşte öyle biri. Çok samimi, çok içten. Ama bakalım karşısına çıkanlar her zaman içindekini dışa vurmaya istiyor mu, değil mi? Mesela ben o anda kimseye dert anlatmaya hevesli değildim.

'Bize mi bozulsun?' dedi Sedef, damdan düşer gibi.

Didem yine yorum yapmadı ama gözlerini kocaman açıp bana baktı.

'Yok canım, ne alakası var? Bu hafta çok yoğunduk sadece!'

Yani, şu SBS ile okul dersleri de olmasa neyin arkasına sığınacağız biz?" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.145-146)

Özgelerin üst kat komşularının kızı Banu, Özge ile aynı yaştadır. Derslerinde başarılı bir kız olan Banu'nun tuhaf davranışları da vardır. Annesi ile iletişimi zayıftır. Banu'nun annesi Pınar Hanım kızına sürekli 'arkadaş' gibi yaklaşmaktadır. Banu'nun arkadaşlarına da aynı şekilde davranmaktadır. Banu ise, bu aşırı 'arkadaşça' yaklaşımdan sıkılmıştır ve Özge'nin annesi gibi otoriter bir anne arzulamaktadır:

"Banu başka bir şey söylemedi. Kız, böyle ev arkadaşı gibi görünen bir anneyle yaşamaya alışmış besbelli. Belki de herkes ona, 'Annen ne kadar genç ruhlular, falan diyor. O da şaşırmanı çoktan bırakmıştır.

...

O sırada Pınar Hanım içeri girdi:

'Aşkım ne içersiniz?' diye sordu Banu'ya.

'Biz alırız anne!'

...

Ben kola falan içeceğimizi sanmıştım. Ama az sonra önümüze ayaklı kocaman bardaklara konmuş muzlu sütler geldi. Yeni çırpılmıştı. Üzerlerinde pembe şemsiyeler ve mor pipetler vardı. Vaauuuuv!

'Anne! Belki Özge meyve suyu, kola falan içerdi!'

'Yok, önemli değil!' dedim hemen ben. Canım, o kadar hazırlanmış kadıncağz.

'Bebeğim, başka bir şey mi isterdin yoksa?'

'Hayır hayır, bu iyi.'

Pınar Hanım kızına gülümsedi:

'Sen de iç işte hayatım ya! Ama bak, soda yok yine, tamam mı?'

Banu cevap vermedi.

...

Banu içini çekerek muzlu sütünün başına oturdu. Biraz daha konuştuk. Ama bardağına dokunmadı bile. Sonra da kalkıp sütünü lavaboya döktü.

'Aramızda kalsın, tamam mı?' dedi bana.

Şaşırıştım.

'Tabii!' dedim.

Evet, annesi hoş kadın ama böyle durumlarda kızlar birbirlerine ihanet etmezler. O kadar da çocuk değilim. Ama yine de sormadan edemedim:

'Neden içmedin?'

Banu bana bakıp sade bir tavırla gülümsedi:

'Ben muzlu süt sevmem ki!'

'Annen bilmiyor mu sevip sevmediğini?'

'Biliyor! Yani yüz elli kere falan söylediğim düşünülecek olursa, biliyordur herhalde.'
Başka bir şey sormadım. Yanlış olan bir şeyler vardı bu evde!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 121-126)

Özge, Banu'nun ara sıra küfrettiğine şahit olur. Küfretmek, bazı ergenler için bir 'yetişkinlik' veya 'kendisinden başka kimseyi önemsememe' göstergesi olarak kabul edilmektedir. Oysa, ne Özge ne de çevresindeki arkadaşları bu tarz konuşmalar sergiledikleri için, Banu'nun küfretmesi Özge'ye oldukça garip gelmektedir:

"Banu okkalı bir küfür savurdu. Böylece yutmak üzere olduğum köfte boğazıma takıldı. Biraz kola içtim ve sesimi çıkarmadım. Yadırgamış görünmek istemiyordum. Bizim okulda da, dershanede de küfür eden bir sürü kız var. Benim tarzım değil ama çoğunlukla gençlere hayatın bir gerçeğiymiş gibi görünüyor, biliyorum. Ağzı süt kokuyor demesinler diye her lafın arasına bir küfür sıkıştırmak moda oldu. Evet, bu tipler 'çocuk gibi' durmuyorlar, 'berbat yetişkinler' gibi duruyorlar.

Bakın, Işın bile o kadar kabadayı halleri olan bir kızdır. İncelikten de pek anlamaz. Ama asla böyle yakası açılmadık küfürleri ağızına dolamaz. Ona göre, küfretmek basitliğin birinci özelliğidir. Tabii, maçlarda küfür edince oyundan atılıyorlar diye biraz da bu konuda eğitilmiş durumda, o ayrı konu..." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.259-260)

Banu, Özge'yi fazla çocuksu bulmaktadır. Özge'ye göre, Banu kendi iç dünyasında mutlu olmadığı için bu şekilde düşünmekte ve kendisinden beklenmedik tuhaf davranışlar sergilemektedir:

"...Benim tepkilerimi fazla şaşşal ve çocuksu mu buluyordu ne? Pek bir acıyarak baktı sanki. Ama ben son sözü söylemek konusunda ısrarlıydım ve bu benim yaşam felsefemi yansıtacak tek bir cümle olmalıydı. Beynimde Banu'yla ilgili tek soru vardı ve dönüp duruyordu. Bunu mutlaka söylemeliydim. Onun gözlerinin içine baktım ve ne dediğimden emin bir halde sordum:

'Banu, sen mutlu musun?'

Birden kızın yüzü sarardı. (Evet, resmen sarardı yani!) İlk kez birini böyle görüyordum. Benden gözlerini ayırmadan bir süre yüzüme baktı. Ben de bakışlarımı ondan çekmedim. Bir cevap bekliyordum. Ve o da ben de biliyorduk ki, benim kafamda bir cevap zaten vardı:

Banu mutlu değildi!

Benim doğrularına uzak olduğu için. Küfrettiği ve serseri ruhlu biriyle çıkmaktan hoşlandığı için de değil. Hatta, gerçekte sevmediği halde gücünü kanıtlamak için flört ettiğinden dolayı da değil. Herkesin güvendiği sınıf başkanlığı sıfatını ciddiye almamak da değil sebep. Bunların hiçbirini aslında istediği ve sevdiği için yapmıyordu o! Mesele buradaydı işte! Olması gerektiğini düşündüğü şeyleri yapıp duruyordu sürekli.

Sanki nasıl mutlu olacağını bilemiyor ve etrafına saldırıp duruyordu. Üstelik bunu çok sessiz bir biçimde yapıyordu görünüşe göre. Ne öğretmenleri, ne arkadaşları, ne de erkek arkadaşı Banu'yla ilgili yaşadıklarının kandırmaca olduğunun farkında değillerdi." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.288-290)

Özge, okulu bitip tatile girince, arkadaşlarını çok özler. Gerek okuldaki gerekse dershanedeki arkadaşları ile okul zamanlarındaki kadar çok görüşemediği için duygusallaşmaktadır:

"Derslerle sınavlar aradan çıkınca hayatımız değişiverdi sanki. Şimdi zaman bol, her şey serbest. Ama kimseyle bir araya gelemiyoruz. Işın'la Sinan arada sırada görüşüyorlar. Kıvanç'la

ben de öyle. Dershanedekileri ise sadece internetteki sohbet ağında yakalayabiliyorum. Ellerimizde cep telefonları, birbirimizin yüzünü görmeden mesajlaşıp duruyoruz. Aslında çok sinir bozucu bir şey. Ay niye hayatım anlamsızlaştı yine. Ağlayacağım galiba!" (Yaz Maceralarım, s.20-21)

Özge, yakın arkadaşları ile tatilde de ara sıra görüşmektedir. Onların yanında kendisi iyi hissetmekte, eğlenmekte, güzel vakit geçirmektedir. Arkadaşlarından ayrılacağı zamanlarda ise duygulanmaktadır:

"O cumartesi Işın, Sinan, Kıvanç, ben program yaptık. Bir yerde oturup bir şeyler yedik. Çene çaldık. Güldük. Kimse kimseye 'Bensiz nerelerde eğleneceksin bakalım bu yaz?' demedi. Bazı şeyleri ölçüsünden büyük kalıplara sokmaya çalışmamak lazımmış. Her şey güzel. Bu da bana yeter.

...
Vedalaşırken azıcık burulduk tabii. Benim hemen gözlerim sulandı. Hem sadece Kıvanç'tan değil, diğerlerinden ayrıldığı için de üzgündüm. Ne yapalım? Harçlıklarımı biraz cep telefonu giderlerime ayırıp hepsiyle haberleşeceğim artık." (Yaz Maceralarım, s.54-56)

Özgeler yaz tatilinde Çeşme'ye yazlıklarına gitmektedirler. Çeşme'de de büyük bir arkadaş grubu olan Özge, buradaki arkadaşları ile sadece yazın görüşmekte, kışın hiç haberleşmemektedir. Buna rağmen, bir araya geldikleri anda hiç yabancılik çekmeden kaldıkları yerden devam edebilmektedirler. Özge, yazlık arkadaşlarını şöyle tanıtmaktadır:

"Bir kere Şule en hareketlileridir. Yüzlerce sayıda kıvrıkcık bukleden oluşan upuzun kabarık saçları var. Esmer teni güneş görür görmez hemen çikolata rengini alıverir. Zayıf ve çevik bir kızdır. Bütün heyecan verici programları o yapar. Kendine güveni son sınırdadır. Bu, ara sıra başımıza dert açıyor gerçi ama tam bir liderdir.

Rana ise çok sempattir. Kısacık kumral saçlı, kocaman gözlü, ufak tefek bir kızdır. Karikatür gibi! İnsan onu görünce sebepsiz yere gülümseyiverir. Ha, yalnız uyardı demeyin, karmakarışık cümlelerle konuşur. Heyecandan hiçbirini tamamlamaz. Hayatı hep telaştır zaten. Artık bir zahmet siz şifreleri bulup çözeceksiniz.

...
Şule'yle Rana'dan başka Cansel ile Burçin var. İkizler. Tatlı kızlardır. Onlarla daha çok plajda karşılaşırız. Erkeklerden de Görkem'le Ümit var. Bisiklet ve playstation delisi iki arkadaştırlar sağ olsunlar. Deniz kenarı eğlencelerimizi de hiç kaçırmazlar. Sık sık bizi sinir ederler ve bir sürü abuk sabuk şaka yaparlar. Erkekler işte! Ama yine de bu sitenin bir parçasıdırlar, ne yapalım?" (Yaz Maceralarım, s.153-154)

Özge'nin kalabalık bir arkadaş grubuna sahip, arkadaşlarıyla vakit geçirmekten hoşlanan, arkadaşları tarafından sevilen sosyal bir genç kız olduğu eserlerden anlaşılmaktadır.

2.1.10. Karşı Cins İle İlişkiler

Gençlik döneminde, karşı cinse duyulan ilgi artmaktadır. Arkadaş kümelerine duyulan ilgi yerini ikili arkadaşlıklara bırakmaya başlar. Genç, karşı cinsin ilgisini çekebilmek için giyim kuşamına ve grubun beklentisi yönünde davranışlar sergilemeye özen gösterir. Kız- erkek arkadaşlığı evrensel bir özellik taşımakla birlikte gerçekleşmesi açısından toplumlara göre farklılık göstermektedir. Bu konuda ailelerin yaklaşımı da büyük önem taşımaktadır (Yavuzer, 2010: 256).

Özge'ye göre, insan, hoş duygular hissettiği karşı cinsten birine doğrudan açılmalıdır. Bu tür ilişkilerde, araya başka birinin girmesi, iki kişi arasında aracılık etmesi özellikle kızların hoşuna gitmeyen bir durumdur. Kişi, kendine güvenmeli ve doğrudan kendisi gidip konuşmalıdır. Söz gelişi, Özge'nin en yakın arkadaşı Işın'dan hoşlanan Arman, Işın ile kendisi konuşmak yerine araya başkalarını sokarak iletişim kurmaya çalıştığı için Işın'ın gözünde bir değer kazanamamıştır:

"...Yani Arman'ın ondan hoşlanması doğal. Bunu söylemeye cesaret etmemesini de anlıyorum. Ama araya birilerini sokması büyük hata!

Bir kere hiçbir kız bundan hoşlanmaz. Gelip 'Arkadaş olalım mı?' diyemiyorsa hiç başlamayalım bu işe. Çünkü bir kızla çıkıyorsan dünyanın lafını söyleyebilecek cesaretin olmalı. Kızlar bir sürü şey duymak ister. Duyduklarının yaklaşık beş katını da anlatmak ister. Bu durumda dinlemeyi de bileceksin." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.9-10)

Özge, sınıf arkadaşı Orçun'dan hoşlanmaktadır. Orçun'un henüz bundan haberi yoktur. Zaten Orçun, havalı, dikkat çeken, ukala tavırlı bir çocuk olduğundan Özge'nin farkında bile değildir.

Orçun, Özge ile Işın'ı doğum günü partisine davet eder. Özge, Orçun'un dikkatini çekebilmek için günler öncesinden kıyafet seçmeye, Orçun'a doğum günü hediyesi olarak ne alacağını düşünmeye başlar. Partide ise, Orçun'un dikkatini çekebilmek uğruna başka bir Özge imiş gibi tavırlar sergilemektedir:

"Neyse salonda ilk gördüğüm Orçun oldu. Tam ortada ayakta durmuş, köşede DJ'lik yapan Fırat'a bir şeyler söylüyor ve gülüyordu. Ayağında nefis bir kanvas pantolon vardı. Tanımlayamayacağım kadar hoş bir bej rangiydi pantolon. Svetşörtü kremdi ve kahve tonlarda, yansı koyu yansı silik bir baskısı vardı sırtında. Saçları her zamanki gibi bakımlı duruyordu. Hareketleri kendinden emin ve neşeliydi. Rahat bir tavırla bize doğru yürüdü. Ben de hemen salak sırttığımı fark edip, toparlandım. O kadar hazırlanmıştım! Tavırlarım da azıcık marjinal olmalıydı değil mi ya! Umursamaz (olduğunu umduğum) bir tavırla tam ortada durdum." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.91-92)

Orçun, kendisi gibi havalı, ukala, kendini beğenmiş, marka meraklısı kızları beğenen bir ergendir. Özge de, Orçun'un beğendiği türden bir kız olma uğraşı içerisinde

girer. Oysaki ne Orçun gibi düşünen ne de Orçun ile ortak paylaşımları olan bir kızdır. Söz gelişi, Özge, Orçun'a doğum günü hediyesi olarak yabancı bir şarkıcının albümünü verir. Bunu almasının tek nedeni ise CD'nin yabancı ve havalı durmasıdır. Orçun, Özge'nin dış görünüşünden, hediyesinden gerçekten de etkilenir ve parti boyunca sadece Özge ile ilgilenir. Özge de bunun bilincinde olarak diğer sınıf arkadaşlarına gösteriş yapar. Doğum günü davetinden sonra, okulda Özge ile Orçun arasında kurlaşma dönemi başlar. Birbirlerine gülümsemeler, bakışmalar vb. belirtilerle birbirlerinden hoşlandıklarını belli etmektedirler:

"Orçun bana durmadan gülümsüyordu. Arada bakışıyorduk. Ben nöbetçi olduğum için derslerde durmadan tahtayı silmeye kalkıyordum. Yerime otururken de her seferinde Orçun'la göz göze geliyordum. O her zamanki gibi bakımlı ve hoş görünüyordu. Naneli bir traş losyonu Orçun'dan bütün sınıfa yayılıyordu. Tıpkı benden yaseminli bir parfümün yayıldığı gibi... (Halamın şu çarpıcı parfümü hani!)" (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.103)

Özge, Orçun'la birlikteyken, kendisini çok zorlamakta, rahat hareket edememekte, konuşmasını, gülüşünü, yüz ifadesini bile Orçun'un beğeneceği şekilde ayarlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, mutlu olduğu kadar gergin de olmaktadır. Orçun'un kendisi ile ilgilenmesi ise Özge'ye tüm gerginliğini unutturmaktadır; fakat Orçun yanından ayrılır ayrılmaz, kasılmasına gerek kalmadığından, rahat bir nefes almaktadır.

Orçun, Özge'ye kendisiyle flört etmek istediğini söylerken, buna gerekçe olarak Özge ile kendisinin tarz olarak uyumlu olmalarını göstermektedir. Yani, Orçun'a göre, Özge'nin ya da herhangi bir kızın onun yanına yakışması, tarzlarının benzer olması o kişi ile flört edebilmek için gereklidir. Bu açıklama Özge'ye oldukça garip gelmiştir. Bir yandan mutluluk duyarken bir yandan da kendisini sınırlandırılmış hissetmektedir:

" 'Yani, ben... Şöyle düşündüm aslında... hani ilk orada dans ettik... ve... ya, benim kız arkadaşım olman gerektiğini düşünüyorum...'

Olmam gerektiğini mi? Burada bir soru işareti içime takılı kaldı. Ama ben hızla bu soru işaretinin yanından geçip gittim ve dikkatimi yine Orçun'a verdim. O, kendisine yakışan bir utangaçlık ve romantiklikle devam ediyordu:

'Yani, sen çok...' durakladı. Güzelsin, tatlısın, hoşsun, esprili ya da zekisin mi? Hangisi?.. Hepsi olurdu valla... Orçun devam etti: '... çok... benim tarzımsın yani...' (Tarz mı? Tuğçe'nin kulakları çınlasın: Nasıl yani?)

'Ee... Anladım...' dedim kibarca.

'Bence birbirimize çok uygunuz,' diye sürdürdü konuşmasını Orçun.

'Evet!..' dedim ben, gergin bir sırıtışla. Dünya Artistik Buz Pateni Yarışması'na birlikte katılacağım sporcuyla bulmuş gibi bir hisse kapılmışım.

'Tamam o zaman! Yarın kimseye söz vermiyorsun, çünkü erkek arkadaşınla programın var, tamam mı?' diye gülümsedi. Sanki tekrar kendine güvenen tavrına geri dönmüştü. O derin ve etkileyici gülümsemesiyle bana baktı ve parmak ucuyla çeneme hafifçe dokunup yerinden kalktı.

Zil çalmıştı. Herkes akın akın sınıfa giriyordu. Bense bulutların üzerinde uçuyordum. Ama ayağımda sallanan ağır bir pranganın şangirtisini da duyar gibiydim.” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.111-112)

Özge, Orçun ile flört etmeye başladıktan sonra, artık amacına ulaşmış olmanın verdiği duyguyla, bir anda hevesi geçer ve düşünceleri değişmeye başlar. Orçun’un onun için yeni ve heyecan verici bir tarafı kalmamıştır. Ayrıca, her gün Orçun kendisini beğenecek mi diye hazırlanmaktan çok yorulmuştur.

Özge, bir süre sonra, Orçun’un, kendisi ile flört etmesini, etraflarındaki kişilere karşı bir üstünlük taslama aracı olarak kullandığını fark eder. Söz gelişi, ikisi yalnızken herhangi bir sevgi belirtisi göstermeyen Orçun, başka arkadaşlarının yanında iken onlara gösteriş yapma amacı ile Özge’yle daha fazla ilgilenir görünmeye çalışmaktadır:

“Ben bizim sınıftakileri böyle ayrıntılarıyla süzerken omzumda bir ağırlık hissettim. Olamaz! Orçun elini omzuma atmıştı ve biz merdivenleri böyle sarmaş dolaş çıkıyorduk. Ne oluyor yahu! Yolda kimseler yokken akli neredeydi? Şimdi sınıfa mı gösteriş yapıyordu? İşte şimdi kızmıştım gerçekten! Bir silkinişte uzaklaşsam yanından ne iyi olurdu. Ama herkesin önünde fazla sert tepki verip dalga konusu olmak da istemiyordum. Zarif (olduğunu umduğum) bir hareketle Orçun’un yanından sıyrılıp, Ayşegül’le Bengü’ye doğru seçirttim:

‘Ne haber kızlar?’

Ben kızlarla çene çalarken, Orçun’un Arman ve Fırat’ın olduğu gruba neşeli neşeli göz kırptığını gördüm. Ne demekti bu şimdi? Yani, Özge’yle çıkıyorum ve her şey benim kontrolümde falan mı demek istiyordu?” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.121)

Orçun, Özge’nin ummadığı bir anda, Özge’nin hoşuna gidebilecek şeyler de yapabilmektedir:

“...’Aslında, benim dolapta, Özge’nin üstündeki renklere uyan tek şey bu eşofman takımındı. Yoksa kot falan giyecektim,’ dedi. Dedi değil mi bunu? Aman Allah’ım! Orçun Funda’ya bu lafları etti öyle mi? Beni savundu ya da BİZİ! Kahramanım benim! Ay! Ben bu çocuğu gerçekten seviyorum galiba. Aslında bugün ne giyeceğimi bile bilmiyordu... Sallamıştı yani. Ama olsun.” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.122)

Özge, Orçun’un çelişkili davranışlarından ve tutumlarından dolayı, Orçun’un kişiliği ve onunla ilişkisi hakkında kesin hükümlere varamamaktadır. Orçun’la endişelerini paylaşıp paylaşmama konusunda tereddütleri vardır. Orçun onun erkek arkadaşıdır, gerekirse omzunda ağlayabilmelidir; fakat Özge’nin o hayran olduğu Orçun artık farklı biridir:

“Yanımdaki eflatun deri koltukta oturan Orçun’un omzuna şöyle bir baktım. Çok tanıdık gelmiyordu. Kimdi bu Orçun? Kapıya kafasını yaslayıp gülümsediğinde bütün kızların hayran olduğu, marka giyen, havalı, yakışıklı, popüler çocuk! Hani; havalı, ukala, kasıntı ve yapmacıkken tam onun tarzı olduğum çocuk! Arkadaşlarına gösteriş olsun diye bana sarılan, ama bir dakika! Funda’ya karşı da beni sonuna kadar, hiç duraksamadan savunan çocuk!” (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.126)

Özge ile Orçun'un birliktelikleri çok kısa sürer; ancak Özge, bu kısa süre içerisinde bile, Orçun'un kendisi için doğru kişi olmadığını fark eder ve birlikteliklerini sonlandırır. Özge, yapmacık, havalı, ukala kızlar gibi davranarak zorlama bir şekilde Orçun ile arkadaşlık edemeyeceğini anlar. Orçun ile son bir konuşma yapar ve konuşma süresince de Orçun'un gerçek yüzünü iyice görür:

" 'Ya ben çok geriliyorum senin yanında,' dedim ve kendimi kaptırıp anlatmaya başladım. Sesim gitgide yumuşadı, sonunda dostça bir tona büründü. Artık rahattım: 'Sen sınıfın, hatta bütün okulun en yakışıklı çocuğusun. (Tereddütle gülümsedi.) Zaten ben de senin için ölüyordum. Senin benimle pek alakan yoktu aslında. (Hafif bir itiraz mırıltısı çıktı ağzından.) Arman'la Işın'ı buluşturmak istiyordun. Işın'la gezen kız sıfatıyla beni de çağırdın doğum gününe,' diye devam ettim kayıtsızca. Son söylediklerimden rahatsız olmuştu. Belki ben de patavatsızlık ediyordum. Ama pek de umurumda değildi.

'Saçmalama!' dedi tatsız bir tavırla.

'Saçmalamıyorum, sana çok samimi bir şekilde anlatıyorum bunları,' dedim yumuşak bir sesle. Gerçekten samimiydim. O da bunu fark etmişti. Onunla hiç konuşmadığım biçimde konuşuyordum. Rahat, içten ve konuşmaya kendimi vererek! Devam ettim:

'Aslında, partide bana harika davrandın. Her şey mükemmeldi. Ama aynı zamanda her şey yanlışti...'

'Ne yanlışti?' dedi kırıncı sayılabilecek bir tonda.

'Mesela, sana aldığım hediye,' dedim içtenlikle. 'Ben Britney Spears dinlemem aslında. Ben yerli pop müzikten hoşlanıyorum. Ama senin hep... nasıl diyeyim, havalı şeylerden hoşlandığını bildiğimden...' Durakladım. 'Yani, giyimin, saçın, aksesuarların... Duruşun ve söylediklerin bile... Ne bileyim, kafamda sürekli 'ben nasıl görünüyorum?' sorusu vardı, biliyor musun? Bu çok yorucu. İnan, şurada seninle, ağzıma yüzüme bulaştıra bulaştıra kremalı pasta bile yiyemiyorum ben!'

Orçun, hayretle portakal suyu kadehime baktı. Ama sesini çıkarmadı. Büyük ihtimalle çatlağın teki olduğumu düşünüyordu. Amaaaan! Uğraşamayacağım artık! Yoruldum!

'Bir şey demeyecek misin?' dedim sonunda. Yani kızdıysa kızdığını söylesin, gücendiyse gücendiğini...

'Sen her şeyi detaylı düşünmüşsün, kararını da vermişsin. Yapacak bir şey yok! Ben böyleyim. Değişmeyi de düşünmüyorum. (Sesi açlaşıyordu.) Kaba saba davranan döküntü biriyle çıkmak istiyorsan, yanlış kişiyle takılmışsın. Ne diyebilirim ki?' Ayağa kalktı. 'Artık okulda rahat davranabilirsin, benim için özel davranmana gerek kalmadı!' Ve hesabı ödeyip gitti. Beni eve götürmeyi bırak, yerimden kalkmamı bile beklemedi. Demek kaba saba değildi ha? Aslında, ömrümdede gördüğüm en berbat davranıştı bu! Ama Orçun'un haklı olduğu bir konu vardı: Yanlış kişiyle takılmıştım." (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.129-131)

Özge ile Orçun duygusal anlamda arkadaşlıklarını bitirdikten sonra, Orçun Özge'ye karşı çok değişmiş olup kaba davranışlar sergilemeye başlamıştır. Artık Özge'yle konuşmamaktadır. Eskisinden de havalı biri haline gelmiştir. Özge ise Orçun'a gerçekten aşık olmadığını anlamıştır ve Orçun'un ne yaptığını hiç umurunda değildir.

Özge'nin çabaları sayesinde Özge ile Orçun bir süre sonra tekrar iki arkadaş olmayı başarırlar. İki de artık doğal davranabilir ve normal şekilde anlaşabilirler.

Özge'nin ikinci erkek arkadaşı Kıvanç'tır. Özge, Kıvanç'la kaydolduğu yeni dershanesinde tanışır ve Kıvanç'a beğeni duymaya başlar. Kıvanç'ın da Özge'ye özel bir

ilgisi vardır. En önemli nokta ise, kız ya da erkek arkadaş olmaktan öte, öncelikle iyi arkadaş olmayı başarmış olmalarıdır. Kıvanç'la Özge her konuda konuşabilirler. Kıvanç Özge'yi gerçekten dinlemektedir. Bu da, Özge'ye kendini önemli ve değerli hissettirmektedir. Kıvanç, fazla entelektüel olmayan, biraz okuyan, biraz müzik dinleyen, biraz bilgisayarla ilgilenen, biraz sporla uğraşan sıradan bir gençtir. Sıradan, doğal, neşeli, sakin ve düzgün bir yapısı vardır. Özge'nin dikkatini çeken başka bir özelliği de kumral saçları ve renkli gözleridir. Özge, Kıvanç'ın yanında çok rahattır. Kendisini beğendirmeye çalışmaz, yapmadığı veya inanmadığı şeyleri yapıyormuş gibi göstermez.

Kıvanç derslerinde de çok başarılı bir öğrencidir. Dershanedeki deneme sınavlarında yüksek puanlar almakta ve en üst sınıfta eğitim görmektedir. Özge ise Kıvanç ile aynı sınıfta olamadığı için üzülmekte, Kıvanç'a da sitem etmektedir. Özge'ye göre, Kıvanç'ın, kendisiyle aynı sınıfa düşmek gibi bir derdi yoktur; bu nedenle de bütün soruları çözüp, en üst sınıfa gitmiştir:

" Sen git bütün soruları çöz!

Bu puanı alamayacağımı bilmiyor muydu sanki? Bal gibi de biliyordu. (Yani, tamam, henüz çok az zaman geçirdik birlikte ama...) Demek benimle aynı sınıfa düşmek gibi bir derdi yok. Ben de gözlerimin içine bakarak konuşuyor diye hayatını benim üzerime kurdu sanmıştım. Bencil ne olacak!

...

Ay, ben bu noktaya nasıl geldim, söyler misiniz? Sadece hoşlandığım çocuk benden iki üst sınıfa çıktı. Fazla yüksek bir puan almış. Bu, sekizinci sınıf öğrencisi için hiç de hayra alamet değil. Ama ya ben? Neden beni hiç hesaba katmadı? Umurunda bile değilim. Hah elbette, aptalın teki olduğumu düşünüyor olmalı. Puanını yükseltirsen benimle yan yana oturabilirsin! Yoksa güle güle!

Asıl sana güle güle! Sersem!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.126-128)

Özge, Kıvanç'la zaman geçirirken çok heyecanlanmakta, aynı zamanda çok da mutlu olmaktadır. Kıvanç'ın onu gerçekten dinlediğini ve anladığını bilmek Özge için çok önemlidir:

"Birden beni anladığını hissettim. Flörtü falan bir kenara bırakın, yani bu çocuk aklımdan geçeni tahmin edebiliyorsa ve bütün huysuzluğuma rağmen hala tek derdi beni neşelendirmekse, onun hakkında bir daha düşünmeliyim. (Hem de kumral saçlarıyla mavi gözlerinin ne hoş olduğundan fazlasını dikkate alarak!)" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.153)

Özge, Kıvanç'ı sevdiği ve beğendiği kadar ona saygı da duymaktadır. Kıvanç, ne ilgi çekmek uğruna kötü espriler, üst üste saçma şakalar yapmakta ne topluluğa uzak bir biçimde, sessiz ve çekingen durmakta ne de kaçamak bakışlar atmaktadır.

Özge, Kıvanç'la birlikteyken, kendini olduğu gibi ifade etmekte, doğal davranmakta, içinden geldiği gibi konuşmaktadır. Dışarıdan nasıl göründükleri, başkalarının onlar hakkında neler düşündüğü gibi şeyler Özge için de Kıvanç için de önemsizdir. Önemli olan birlikte iken mutlu olmaları, birbirlerini iyi bir biçimde ve gerçekten anlamalarıdır.

Kıvanç, her zaman olmasa da bazı durumlarda Özge'yi kıskanmaktadır. Bu, Özge'nin biraz hoşuna giden biraz da rahatsız eden bir durumdur; çünkü Özge bu tür durumlarda kendisine güvenilmediğini düşünmekte ve kendisinin kısıtlandığını hissetmektedir. Söz gelişi, bir akşam Özge Banulara gider ve Banu sanal ortamda arkadaşları ile sohbet ederken o da yanında oturup izler. Bu sırada Kıvanç telefon eder. Kıvanç, Özge'ye gerçekten Banularda olup olmadığını sorunca Özge kendisinin kontrol edilmeye çalışıldığını düşünür ve kızar. Özge dürüst bir şekilde Kıvanç'a Banu'nun arkadaşlarıyla konuştuklarını söyleyince Kıvanç buna çok kızar ve telefonu kapatır. Böylece Özge ile Kıvanç ilk kavgalarını etmiş olurlar. Özge ile Kıvanç'ın bu tartışmalarına şahit olan Banu ise kendisi hakkında anlattıkları ile Özge'yi daha da şaşırtmaktadır. Banu, dışarıdan görüldüğü gibi sessiz sakin bir tip değil, tam tersine akla gelmeyecek şeyler yapabilen bir kızdır. Banu'nun serseri tipli bir erkek arkadaşı vardır. Özge bunu duyunca çok şaşırır. Banu ise, şaşırmaması gerektiğini, kendisinin o tür gençlerden hoşlandığını söyler. Özge, Banu'nun aşk hikâyelerini dinlerken en çok da flört etme sebeplerini ve ayrılma sebeplerini duyunca şaşırır:

'Berk de sizin sınıfta mı?'

'Tabii bizim sınıfta! Biraz da ona inat olsun diye başkan oldum zaten.'

'Nasıl yani?'

'O başkan olmak istiyordu. Ben bastırdım. O da madem başkan olamadık, başkanla çıkalım bari dedi.'

'Sen de kabul ettin.'

'Sınıfın fırlamasıydı. Zaten o teklif etmeseydi ben teklif edecektim. Ama yakında ayrılacağım... Bir bahane bulup şutlayacağım ukalay.'

'Neden?'

'Ondan önce ben bitirmiş olmak için tabii ki!' dedi Banu. Bunu bilemediğime şaşırmış görünüyordu." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.288)

Özge, Kıvanç ile kavgalı olduğunda mutsuz olmaktadır. Sadece flört ettikleri kişiden değil, aynı zamanda kendilerini çok iyi anlayan, her şeylerini paylaşabildikleri bir arkadaştan da mahrum kaldıkları için konuşup aralarını düzeltmenin yolunu bulurlar:

"'Bana kızgın mısın?' dedi bu kez endişeyle.

'Biraz!' dedim keyifsizce. (Eh, azıcık da sürünsün değil mi?)

'O akşam seni aradığımda...'

'Karşıma çıkan herkesle internette, orada burada konuşup dalga geçtiğimi falan mı zannediyorsun? Evet, çenem düşüktür ama herkesle hemen arkadaş olamam ben. Hem olsam da ölçüyü kaçırmam. Bana güvenmen gerek.'

'Affedersin ya! Gerçekten çok özür dilerim. Ben sürekli seni düşünüyordum ve sen de çok eğleniyoruz deyince...'

'Ne var bunda? Ben yokken sen kimseyle gülüp konuşmuyor musun?'

'Konuşuyorum da... seninle olduğu gibi değil!' dedi Kıvanç. (Bravo iyi cevap. Her an uçuruma yuvarlanabilirdi yani...)

'Aslında, benim diğer arkadaşlarımla muhabbetim de seninle olduğu gibi değil.'

...

'Kıvanç!'

'Evet?'

'Biz çıkıyor muyuz?'

Önce hafifçe güldü, ama sonra gayet ciddi, hatta yine biraz çekingen bir sesle yanıtladı:

'Çoktan!'

Ben de burnumu çektim. Çok mutluydum." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, 305-307)

Özge ile Kıvanç, birbirlerini hem erkek/kız arkadaş olarak hem de bir dost gibi sevmektedirler. Bununla birlikte, Özge ilişkilerinin bazı yönden eksik kaldığını düşünmektedir:

"Her şey mükemmel bu arkadaşlıkta... Ama el ele gezmiyoruz. Nedense? Öyle film sahnelerindeki gibi aynısından uzanıp elimi tutmadı daha! Daha? Belki de hiç yapmayacak böyle bir şey! Yani, biz çıkıyoruz; ama gerçekten de sadece iyi arkadaşız mı? Ne bu? Aşk mı? Sokakta da yürümüyoruz ki beraber. Kendiliğinden olurse. Tabii birbirimizi itip çekiyoruz, şakalaşyoruz falan; ama o kadarını herkes birbiriyle yapıyor.

Avuçlarından zamklanmış olanlarla dalga geçiyordum ya? Karar değiştirdim. Çıkıyorsak en azından iki haftada bir olsun elimden tutabilir. Offf, yine mi şekilci mi oluyorum ben? Ama bu kadar ruhani de yaşanmaz ki! Babam bu konuda ne düşünüyor biliyorum elbette! Ama şu anda asıl mesele Kıvanç'ın bu konuda ne düşündüğü!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.375-376)

Dershaneleri tatile girdikten sonra Özge ile Kıvanç'ın görüşmeleri oldukça seyrekleşir. Bu durum, Özge'de, ilişkilerinin bitebileceği endişesini uyandırır:

"Ha, Kıvanç! Kumral, mavi gözlü ve yakışıklı. Üstelik nazik, neşeli ve başarılı da. Beni önemsiyor, derdimi paylaşıyor. Hava atmak için flört peşinde olanlardan değil. Masal gibi değil mi? İşte mesele de bu! Yaz tatilinde bu masalın sonunun gelip gelmeyeceği belirsiz. Kıvanç'a göre arkadaşlığımızın devam etmemesi için bir sebep yok. Beni cepten arıyor, internette yazışıyoruz, arada da sinemaya falan gidiyoruz. Tamam çok seyrek; ama yine de gidiyoruz. (Oldu, itiraf ediyorum: Dershane sona erdiğinden beri bir kez sinemaya gittik! Ne yapalım, güzel film mi geliyor da biz gitmiyoruz Allah aşkına?)" (Yaz Maceralarım, s.19-20)

Özge, Kıvanç ile arkadaşlıklarının, araya tatil ve uzaklık girdiği için sekteye uğrayacağını düşünürken, Kıvanç böyle olmayacağını, tatilin onlar için bir engel olamayacağını ifade etmektedir. Oysa Özge haklı çıkar. Zaman geçtikçe bir şeyler değişmeye, konuşmalar azalmaya başlar:

"Kıvanç'a ne oldu söyleyeyim: Hiçbir şey olmadı!

Biz yazlığa gidiyoruz deyince ne üzüldü ne de dertlendi, iyi mi? Ay hafif bir moral bozukluğuna bile yok görünürde. Hiç tasası değil yahu, işe bak! Onlar da yaz kampına mı ne

gideceklermiş. Bir de üstüne üstlük 'Orada bir sürü arkadaş var, zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum zaten.' demez mi?

Ben hemen bozuldum tabii.

...

Bu çocuk gönlümü almayı iyi biliyor. Ama yine de yakında aksayacak olan bazı şeyler var. Hissediyorum.” (Yaz Maceralarım, s.23-25)

Karşı cins ile ilişkilerde o yaşlarda kalıcılık aramak çok mümkün görünmemektedir. Ergenlik çağında olan kız ve erkek bireylerin zaman içerisinde beğenileri, ilgileri, arkadaş çevreleri değişebilmektedir. Bu nedenle, birlikte zaman geçirme, birbirini tanımaya çalışma bu yaş ergenleri için yeterli görünmektedir.

2.1.11. Komşuluk İlişkileri

Günümüzdeki komşuluk ilişkileri geçmiş yıllara oranla çok farklıdır. Çok sayıda kişinin yaşadığı apartmanlarda komşuluk ilişkileri genellikle resmi ve mesafelidir. Özge'nin yaşadığı apartmanda da durum böyledir. Özgelerin üst katına taşınan yeni komşuları ise gerek karakter gerekse yaşam tarzı bakımından Özgelere oranla çok 'farklı' insanlardır:

"Kapıda bir genç kız duruyordu. Yani, öyle sandım önce. Sonra onun annem yaşlarında olduğunu fark ettim. Olamaz! Ama öyleydi vallahi. İncecik bir kadındı. Üzerinde şu belden düşmek üzere gibi duran bol kotlardan ve vitrinlerde yeni yeni boy gösteren bluzlardan vardı. Saçları uzun, (şüphe uyandıracak kadar uzun!) düz fönlü ve pembe renkteydi. Hem de gerçek pembe! Yani kızıldı herhalde ama pembemsi kızillardan! Allah'tan şu son moda saç bantlarından takmıştı da (anneannemin dediği gibi) yüzünü gözünü seçebiliyorduk ve seçebildiğimiz kadarıyla yüzünde kocaman bir gülücük vardı.

Bu yabancı ve ilginç kadın o kadar neşeye konuşmaya başladı ki, şaşırılmış olmamıza rağmen annem de ben de hafifçe gülümsedik.

'Ay, çok pardon!' dedi. 'Akşam akşam rahatsız ettim! Ben üst kattaki yeni komşunuz Pınar!'

...

'Ay, bir gün bekliyorum ama!' dedi Pınar Hanım. 'İsim neydi canım? Ay, ben isimleri hemen öğrenemem!'

'Suna!' dedi annem.

'Hah, Sunacığım, bak bekliyorum mutlaka tamam mı? Bu tatlı kızını da getir. Bende de bir tane var. Aynı yaşta sanırsam!' (Sanırsam mı? İşte şimdi anneme büyük yanlış yaptı bu Pınar Hanım. Eminim annem içinden düzeltiyordur: 'Sanırsam değil, zannedersen ya da sanırım!')

'E-eyet, tabii. Olur. Geliriz!' dedi annem bölük pörçük.

Pınar Hanım gitmeden önce bir de Tolga'dan makas aldı:

'Ay, bu da çok şeker yaa! Kaç yaşındasın sen bakiim, bıcırık şey?'

'Beş.'

'Ay, şuna bak, beş diyooo! Yerim ben seni. Sen de gel bize tamam mı?'

... ve Pınar Hanım gitti.

Biz de daha rahat bir yerde şok geçirmek üzere salondaki koltuklarımıza döndük. Tolga beş yaşında oluşuna verilen bu tepkiden hiç hoşlanmamıştı. Annem dehşete düşmüş gibiydi. Bense Pınar Hanım'ı gayet eğlenceli bulmuştum. Hiç anne gibi durmuyordu. Çılgın ve neşeli bir

arkadaşa benziyordu daha çok. Kızı nasıl biriydi acaba? Demek sonunda apartmana yaşıtım olan biri geldi. İyi! Hadi bakalım!” (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.87-92)

Özge ve annesi yeni komşularını ziyarete giderler. Her iki taraf da birbirini tanımaya başlamıştır. Özge’ye göre, Pınar Hanım, ev arkadaşı gibi, rahat, eğlenceli bir annedir. Kendi annesi gibi katı kuralları yoktur. Pınar Hanım’ın kızı Banu ise tam tersi düşüncelere sahiptir. Arkadaş gibi bir anneden daha çok, ‘anne gibi bir anne’ arzusu içindedir. Banu ile annesinin arasındaki iletişim ise, Pınar Hanım’ın arkadaşça tutumuna rağmen, iyi değildir. Özge ile annesi, komşularını tanıdıkça, aslında görüldüğü gibi olmayan bir şeylerin varlığını sezmeye başlarlar.

2.2. MEKÂNLAR AÇISINDAN ÇOCUK EĞİTİMİ

2.2.1. Ev Ortamı

Deniz Erbulak’ın *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben* serisinde yer alan eserler incelendiğinde, olayların çoğunlukla ev ortamında geçtiği görülmektedir.

Özge ve ailesi İzmir’de bir apartmanda yaşamaktadır. Evlerinin İzmir’in merkezî semtlerinden birinde olduğu anlaşılmaktadır. Apartmanda yaşadıkları için komşuluk ilişkileri samimi değil, resmi ve mesafeli ilişkilerdir.

Özgelerin evinde Özge ve kardeşinin ayrı ayrı odaları bulunmaktadır. Özge’nin odası kare biçiminde, rahat, kullanışlı bir odadır. Yatağı, giysi dolabı, şifonyeri, komodini, kanepesi ve kitaplıklı çalışma masasıyla, pastel tonlardaki renkleriyle cıvı cıvı bir genç odası görünümündedir. Odasının çeşitli yerlerinde biblolar, kokulu mumlar, renkli ve cicili bicili kırtasiye malzemeleri, incikli boncuklu pek çok şey vardır.

Bütün bunların yanı sıra odasındaki test kitaplarının fazlalığı Özge’yi bıktırmıştır.

“Sinir içinde derli toplu ve süslü odama baktım. Sonra da aynı sinirle gözlerimi kapadım. Kalın test kitaplarım ortalıkta başroldeydiler. Gözlerim kapalı olduğu halde onları görebiliyordum. Çalışma masamın üzerinde nasıl durdukları beynime kazınmıştı artık. Bu bıkkınlık veren görüntüyü, gözlerimi açmadan elimi sallayarak savuşturmaya çalıştım. Şeytan diyor hepsini at yere bir güzel tepin üstünde! Hatta daha iyisi pencereden dışarıya salla gitsin!” (Sürpriz Tatil, s. 6-7)

Özge, evdeki zamanının büyük kısmını odasında geçirmektedir. Özellikle de annesi ile tartıştığı zamanlarda odasına kapanmakta ve uzun süre uyumaktadır.

Odasının düzeninden ve toplanmasından Özge sorumludur. Bu durum, pek çok zaman annesi ile tartışmasına neden olmaktadır. Suna Hanım, titizliğe önem veren

biridir ve dağınıklığın bir an evvel toplanmasını arzu eder. Özge ise bu tür işlerden hoşlanmaz ve annesinin dediklerini geç yapar.

Genel olarak denilebilir ki Özge evinde kendini rahat, huzurlu hissetmektedir. Ailesinin yanında güven duygusu içinde büyümektedir.

2.2.2. Okul Ortamı

Okul, bir çocuk için yeni şeyler öğrenmek üzere girdiği bir dünyadır. Eğitim, öğretim, sosyalleştirme, "iyi yurttaş" yetiştirme gibi değerler taşımasının yanı sıra duygusal yönden de değişik bir ortamdır. Çocuk, aile ortamından farklı olan bu yeni ortamında hem öğrenmek hem de öğrendiklerini davranışa dönüştürmek durumundadır. Okulda, kurallar bütünlüğüne uyulması, diğer öğrencilerle ve öğretmenlerle ilişkiler kurulması, öğrenim görevlerinin başarılanması gibi süreçler bulunmaktadır.

Çocuğa okula başlayana kadar oyun gibi görünen bu süreçler, ilkokul sıralarında bazı çocuklar için öğretmenin ve arkadaşların sevgisinin kazanıldığı, yeni bilgiler öğrenilen bir yer haline gelirken; bazı çocuklar için katlanılması gereken bir ortam olmaktadır. Ergenlik döneminde ise okul kurumu eleştirilmeye başlanmaktadır.

Çocuğun ya da ergenin okul kurumuna uyumluluk geliştirebilmesinde öğretmenin yeri oldukça önem taşımaktadır.

İncelenen eserlerden anlaşıldığı üzere, Özge disiplinli, katı kuralları olan bir devlet okuluna gitmektedir. Özge'nin bu okula gönderilmesinde özel bir tercih nedeni bulunmamaktadır. Okulun evlerine yakın olması ailesi için yeterli bir sebeptir. Yakınlık dolayısıyla Özge okuluna yürüyerek ulaşmaktadır. Okulda, çoğunlukla deneyimi fazla olan, eski usul terbiye ile yetişmiş kuralcı öğretmenler görev yapmaktadırlar. Öğrenciler özellikle okul müdürleri ile gurur duyarlar ve müdürlerinin okulu en iyi şekilde temsil ettiğini düşünürler. Okulun yöneticileri de öğretmenleri de öğrencilerinin tertipli, düzenli, saygılı, çalışkan ve başarılı olmalarına fazlasıyla önem vermektedirler. Okulun olumsuz yönü ise, öğrencisi fazla olan kalabalık bir okul oluşudur. Sınıflarda ortalama kırk kişinin öğrenim gördüğü ifade edilmektedir.

2.2.3. Dershane Ortamı

Özge'nin gittiği ilk dershane, İzmir'in ünlü semtlerinden birinde yer alan, sekiz katlı, her katında ayrı ayrı kafeteryalar ve sınıflar olan, kalabalık ve tanınmış bir dershanedir. Öğrenci sayısındaki bu fazlalık nedeniyle Özge dershanesini 'okul gibi' görmekte ve eleştirmektedir. Özge, üç yıldır gittiği dershanesinde, okuldaki kuralları uygulamayan genç ve kafa dengi öğretmenleri ve arkadaş grubuyla güzel bir uyum yakalamıştır. Özge için, dershanesi, öğretimin yanı sıra sosyalleşme ve eğlenme ihtiyacını da karşılayan bir yer haline gelmiştir. Bu dershane'nin olumlu yönlerinin yanı sıra, kalabalık olması nedeniyle ders dışı ek çalışmalar yapabilmek için öğretmenlere epey dil dökmeyi gerektirmesi gibi olumsuzlukları da bulunmaktadır. Olumsuzluklardan biri de dershane'nin ticarî kaygı taşıyan yöneticileridir. Söz gelişi, Özge şubat tatilinde Ankara'ya gitmek ister. Ailesi ise kendisini çoktan dershane'nin hızlandırılmış programına kaydettirmiştir. Ankara'ya gidişleri kesinleşince ailesi dershane müdürü ile konuşur ve kaydı iptal ettirmek isterler. Müdür ise öğrenci velilerine 'para kaynağı' anlayışıyla baktığı için, kontenjanlarını boş yere işgal ettikleri gerekçesiyle Özge'nin ailesine kötü sözler sarf eder. Bunun üzerine, babası Özge'yi dershane'den alır. Özge ise bu duruma hem üzülür hem de sınava üç ay kala dershane değişikliği nedeniyle çalışma düzeninin bozulacağı endişesine kapılır. Annesi ile tartışır:

" 'Seninle konuşma fırsatımız olmadı. Sınavların vardı. Ama SBS ve dershanelerle ilgili birçok fikir duyuyorum tanıdıklarımın. Senin dershane çok tanınmış olmasına rağmen öğrencilerine karşı pek de özenli değil gibi geliyordu bana. Sınıflarınız kalabalık. Danışman öğretmenler yetersiz geliyor. Mesela öğretmenin seninle baş başa kaç kez konuştu geçen dönem?' 'İki - üç kez.' dedim.

'Başka dershanelerde bir öğrenci, her gün danışman öğretmeniyle on dakikalığına gününü değerlendiriyormuş.'

'Ama ben dershane'ye her gün gitmiyorum ki. Hafta sonları gidiyorum sadece.'

'Diğer dershanelerde de öyle. Ama yine de sekizinci sınıf öğrencilerini her gün okuldan sonra dershane'ye çağırıp kısa etüdler yapıyorlarmış. Ücretsiz!' diye ekledi annem. Sonra devam etti: 'Okuldaki ders durumunu, işledikleri konuları, çözemediği soru tiplerini falan konuşuyorlarmış. Bazen de tercihler hakkında plan yapıyorlarmış. Hatta, öğrencilerini her deneme sınavından önce sinemaya götürülenler bile varmış.'

Bak sen! Biz de kendimizi dershane'ye gidiyoruz sanıyorduk! Ama yine de dershane'mi savunmadan edemedim:

'Ama, her yıl bizim dershane'den bir sürü öğrenci, en iyi liseleri kazanıyor. Buna ne dersin? Zaten bu yüzden orayı seçmiştik ya!' dedim anneme.

'Evet ama, tanıdığım biri, bu tür isim yapmış dershanelerin esaslı reklamlar yaptıkları için en iyi öğrencileri kendine çektiğini, böylece zaten başarılı olan öğrencileri kullanarak da ünlerine ün kattıklarını, bu reklamlara kapılan diğer öğrencilerin de iyi para getirdiğini söylemişti. Düşününce mantıklı buldum. Ne dersin?' dedi annem. Kararsız bir yüzle bana bakıyordu. O an anladım ki GERÇEKTEN fikrimi soruyor. Beni ikna etmek için konuşmuyor yani!

...

'Olabilir.' dedim samimiyetle. 'Ama SBS'ye bu kadar az kalmışken derslane değiştirmek çok riskli. Tüm programımı, soru çözme tekniklerimi, belki de tercih sıralamamı ve alıştığım öğretmen kadrosunu kaldırıp atacağım ve son dakikada her şeye yeniden başlayacağım.'

'O kadar da farklı olamaz herhalde!' dedi annem. Sonra acemi acemi sordu: 'Gerçekten her şey değişir mi? Bütün öğrendiklerin boşa mı gider yani?'" (Sürpriz Tatil, s. 21-24)

Özge, Ankara'ya gittiklerinde, oradaki bir dershanenin hızlandırılmış programına kaydolar. Burası da yine, çok büyük, içinde internet kafeleri, hamburjecileri, pek çok kantini olan kalabalık bir dershanedir. İlk bakışta Özge'nin dikkatini çekenler her dershanede olduğu gibi asansörler, uçuk renklerdeki duvarlar, çok sayıda pano, resimler, dershanenin reklamını yapan afişler olmuştur. Dershanenin güvenlik sorumlusu işini özenle yapmamaktadır. Dershanede pek çok müdür yardımcısının oluşu da Özge'yi şaşırtır. Özge derslane müdürünü şöyle betimler:

'Azıcık ortama alışınca usulca kafamdaki soruyu sordum:

'Acaba seviye sınavını ne zaman olacağım?'

Ben bunu sorar sormaz:

'Hah!' dedi müdür. 'Heyecanımızın sebebi anlaşıldı.' (Bu adam her konuyu BİZ diyerek anlatıyor dikkat ettiniz mi?) ve beni gereksiz yere teselli etmeye başladı. Sınav yüzünden heyecanlanmamıza hiç gerek yok. (Biz mi? Biz kim yahu?) 'Hatta sınav demeyelim. Seviyemizi göreceğiz. Bakalım ne kadar iyiyiz? Epey çalışkan olduğumuza eminim bu arada tabii! Heh heh!' diye güldü bir de. Ay ne yapmacık adam. Hiç hoşlanmadım.

Neyse! Bu gıcık dakikalar hızla geride kaldı ve ben bizimkilere hoşça kal deyip odaya gelen ikinci müdür muavini ile beraber çıkıp gittim. Oh! Bu müdüre katlanılmaz vallahi! Halam nereden bulmuş bu kendini esprili sanan adamı." (Sürpriz Tatil, s. 66-67)

Özge'nin bu dershanede dikkatini çeken diğer ayrıntılar şöyle sıralanabilir: İkinci müdür yardımcısı Buket Hanım, güler yüzlü, hoş, genç, tavırları doğal olan biridir. Özge, deneme sınavı olmak için girdiği sınıfa ise biraz yadırgar. Bu on kişilik küçük sınıfta televizyon, CD çalar, duvarlarda posterler bulunmaktadır. Resimler, havuz, şezlonglar, gülümseyen gençler vb. ayrıntılarla doludur. Özge'ye göre, bu resim yapıştırma işi tam anlamıyla bir kandırmacadır ve yapaydır. Buket Hanım, Özge'den sınav sorularına bir 'göz atmasını' ister. Buket Hanım, Özge'nin ve yaşıtı pek çok öğrencinin test çözme konusunda ustalaştıklarını düşündüğünü söyleyerek Özge'yi çok şaşırtır. Özge, sınav boyunca kendini gayet rahat hisseder; çünkü Buket Hanım ona arkadaş gibi yaklaşmış, bisküvi vs. ikram etmiş, rahat tavırlar sergilemiştir. Özge, sınıfına gidince, öğrencilerden biri ile yer sorunu yaşar. Bu konuda öğretmenine danışır:

'Özge soracağın bir konu var mı?'

'Evet!' dedim kibar kibar. İntikam saatiydi: 'Sınıf düzeniyle ilgili bir sorum olacak. Acaba, herkesin özel bir yeri var mı? Ben geldiğimde nereye oturacağımı bilemedim de! Düzeni bozmak istemem.' (Eh yani, bu konu bundan daha usturuflu sorulur mu bilmem artık?)

'Tabii ki yok.' dedi Matematikçi. Bakışları çevremde oturanların yüzünde dolaştı bir an. 'Burası okul değil. İstediyin gün, istediğin yere oturabilirsin.' diye omuz silkerek tahtaya döndü ve bir soru yazmaya başladı." (Sürpriz Tatil, s. 85)

Özge, Ankara'dan İzmir'e döndüklerinde yeni bir dershaneye kaydolar. Burada da Ankara'daki derslane ile benzerlikler bulunmaktadır. Söz gelişi, merkezî bir semtte bulunması, içinde düz renk halılar, uçuk renkler, tablolar, kalabalık bir kantin, çok sayıda sınıf bulundurması, öğrencilerinin maddi durumu iyi ailelerin çocukları olmaları... Derslane müdürü, Özge'nin tahmininden daha genç ve güler yüzlü biridir. Görüşme sırasında Semih Bey ve Suna Hanım ile ilgilendiği kadar Özge ile de ilgilenir, ona mantıklı sorular sorar. Müdür, açık sözlü biridir. Karşısındakilere, 'tüccar gibi' değil, 'eğitimci gibi' davranması hem Özge'nin hem de ailesinin beğenisini toplar. Olumlu geçen görüşme sonunda Özge'nin duyguları birden yön değiştirir:

"Kağıtlar imzalanır imzalanmaz birden kendimi kötü hissettim. İşte şu dakikadan itibaren bu derslane artık devam etmem gereken bir mecburiyetti. Tadım kaçırıldı. Kayıt formlarına bakınca kendimi zincirlenmiş gibi hissettim. Üstelik hiçbir arkadaşım yoktu burada. Öyle uzaktan tanıdıklarımı kastetmiyorum. Her şeyimi paylaştığım insanlardan söz ediyorum. Işın hala kendi dershanesine devam ediyor mesela. Bakalım ailesi onun buraya geçmesine izin verecek mi? Yine yapayalnız mı kalacağım? Offf! Ne talihsiz kızım ben ya!" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 58)

Yeni dershanesinde de öğretmenleri genç, kafa dengi, 'çılgın' tipler olup öğrencilerine arkadaşça yaklaşmaktadırlar. Bu, öğrencilere kendilerini rahat ifade etme özgürlüğü vermektedir; ancak bazı zamanlarda öğretmenlerinin de kendileri gibi konuşmalarını, çocuksu hareketler sergilemelerini yadırgamaktadırlar.

2.3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE ÇOCUK EĞİTİMİ

2.3.1. Televizyonun Ergen Üzerindeki Etkileri

Televizyon, pek çok işleve sahip olmakla birlikte öncelikli olarak öğreten ve eğlendiren, hem görsel hem de işitsel bir kitle iletişim aracıdır. Görsel ve işitsel oluşu sebebiyle, olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir. Söz gelişi, evde televizyon izlenirken aile bireyleri arasındaki iletişimi oldukça azalttığından çocuğun veya gencin de sosyalleşmesine zarar vermektedir.

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri televizyondaki film ya da dizi kahramanlarının özelliklerini, günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlamaktadırlar. Bu kahramanlar, çeşitli davranışlarıyla

çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilmekte ve çocuğu saldırganlaştırabilmektedir.

Televizyon ekranından yansıyan olumlu model, çocuk için yapıcı iken, olumsuz modeller de yıkıcı olabilmektedir.

Anne ve babalar, bazı zamanlarda televizyonu kapatabilmeli, kitap okumak ya da müzik dinlemek gibi farklı etkinliklerle çocukların dikkatini çekebilmelidirler. Ayrıca, ebeveynlerin, çocukta saldırganlık tepkilerini harekete geçiren film ve dizileri, çocuklarına izletmemeleri; birlikte izlemişlerse, sonrasında program hakkında kısa bir söyleşi yapıp, programın iyi ve kötü yanlarını dile getirmeleri yararlı olacaktır (Yavuzer, 2010: 163-165)

İncelenen eserlerde, Özge, televizyon izlerken pek görülmemektedir. Özge'nin ebeveynleri, kızlarının okul dersleri ve sınavlarının yanı sıra SBS çalışmaları nedeniyle de televizyon karşısında zaman harcamasını istememektedirler. Bazı akşamlar dizi izledikleri ifade edilmektedir. Şu da bir gerçektir ki Özge de pek çok ergen gibi televizyondan izlediği karakterlerin etkisinde kalmaktadır. Söz gelişi, dizi oyuncularının kıyafetlerine özenmekte, kendisinde de onlardaki gibi uzun saçlar, güzel giysiler olmasını arzu etmektedir:

"O gece evin cici kızı olarak anneannemin dizinin dibinde kibar kibar oturdum ve annemlerin dizisini izledim. Tabii aklımda, yeni dershaneye giyeceğim ilk gün kıyafeti, Funda'nın geçen günkü iğneli lafi, kimyacının çok erken başladığı 'Sözlü yaparım ha!' tehditleri vardı. Acaba annem yeni giysiler almama izin verir miydi? Hani kış sonu indirimi falan!

Gözüm televizyondaydı. Dizinin başkahramanı olan kız, üstünde lacivert bir kot, maşalanmış uzun saçlarını savurarak alımlı alımlı yürüyordu.

'Hımmm, ben de böyle bir kot istiyorum.' diye mırıldandım." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 72-73)

Ergenlerin, dizilerde ya da filmlerde izledikleri kahramanların davranışlarından olduğu kadar giyim kuşamlarından da etkilendikleri inkar edilemez bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2. İletişim, Sosyalleşme ve Eğlence Aracı Olarak Sanal Ortam (İnternet) ve Etkileri

Bilgisayar ve İnternet hizmeti pek çok kişinin hayatında yer aldığı gibi, ergenlerin hatta çocukların da hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu teknolojik fırsat, çocukların ve gençlerin eğitimleri açısından şüphesiz önemlidir. Televizyon

izlemenin ve bilgisayar oyunu oynamanın en yoğun yaşandığı dönemin 11-14 yaş arası olduğu tespit edilmiştir (Yavuzer, 2010: 168).

İncelenen eserlerde Özge'nin ve arkadaşlarının hayatında da sanal ortamın varlığı görülmektedir. Ergenler, sanal ortamı çoğunlukla iletişim ve eğlence amaçlı olarak kullanmaktadırlar. Özge'nin de arkadaşlarıyla sohbet etmek için girdiği İnternet sayfaları vardır. Derslerinden bunaldığı zamanlarda sanal ortamda oyunlar da oynamaktadır. Özge, sanal ortamda vakit geçirirken, durumu abartmamakta ve kendisini dürüstçe tanıtip ifade etmektedir. Oysa, Özge'nin bazı arkadaşları sanal ortamın bağımlısı haline gelmiş olup çeşitli sohbet sayfalarında kendilerini başka kişiler olarak tanıtip bu sayfalar aracılığıyla tanıştıkları kişilerle sohbet etmektedirler. Özge, bu duruma oldukça şaşırır; çünkü Özge'ye göre, gerçek olmadığını bile bile birileriyle tanışıp sohbet etmek mantıksız ve saçmadır.

Özge'nin bu yaklaşımı, kitabı okuyan kişileri de olumlu yönlendirmektedir. Okurların kitaptan aldıkları bu olumlu mesaj, kendilerinin buna benzer durumlarla karşı karşıya kalmaları halinde yararlı olacaktır:

" 'Kızım, internet diye bir şey var,' dedi Işın kabadayı bir tavırla. 'İstediğimiz zaman, istediğimiz derginin sitesine girip okuyoruz.' " (14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben, s.155)

" 'Sohbet odalarından birindeyim!' dedi Sanem. 'Çok şeker tipler var!' Şeker mi? Hemen ekrana eğildim. Bir sürü cümle vardı:

...
'Eğlenceli değil mi? Ne istersen yazabilirsin!'

'O da inanmamıştır ki!' dedim ben.

Sanem omuzlarını silktili yine: (Bu onun kendini savunma hareketi miydi ne?)

'İnanmazsa inanmasın! Eğleniyoruz işte!'

Karar vermeye çalışarak ekrana baktım. Yani yeni birileriyle tanışmak heyecan verici de, gerçek olmadığını bile bile yazışmak evdeki oyuncak bebeğinle canlıymış gibi konuşmaya benziyor.

...

'Kızım bu bilgisayar oyunlarındaki sanal kahramanlardan biriyle konuşmak gibi bir şey!'

'Ne demek o?'

'Gerçek olmadığını bile bile!'

'Niye gerçek olmasın? Bak bir üniversiteli buldum bile!'

'Evet, tıpkı senin gibi değil mi?' dedim ben sırtarak.

Sanem de sırttı:

'Evet!'

...

'Şuna bak!' dedi Sanem ben odaya girer girmez.

'Ne o?'

'Lisede nasıl kopya çekilir? En berbat aşk mesajları! Sevgilinize asla söylememeniz gereken on kelime!' gibi başlıkların yanıp söndüğü bir sayfa açmıştı. Yukarıda devamlı olarak kayan bir yazı bandı vardı. Üzerinde aşk, sohbet, test, sinema, müzik falan yazıyordu. İkide bir sağdan soldan minik pencereler açılıyor, 'Tıkla gör!', 'Müzik indir!', 'Bedava oyun!' gibi başlıklar beliriyordu.

Hepsi iyi hoş da, sayfada nereye gideceğini Sanem belirliyor ve abuk sabuk tercihler yapıyorsa en eğlenceli web sayfalarının bile tadı kaçırıyordu doğrusu! Ben halamın çayını bitirdiğini umarak beklemeye devam ettim. Sanem de bir oyun sitesine girdi. Seçer seçer de tırnak boyayıp

çizgi karakterlere elbise giydirildiği bir oyunu seçti. Zamanla yarışarak kendi karakterini giydirdi; sonra daha hızlı yapabilmek için bir kez daha başladı. Eh yani! Bu kız sohbet odalarında ben on dokuzumdayım değil, otuz dokuzumdayım yazsa ne olur?" (Sürpriz Tatil, s.136-146)

Özgelerin evde eski bir bilgisayar bulunmaktadır ve tam anlamıyla verimli çalışmamaktadır. Özge, hem yeni bir bilgisayar hem de İnternet bağlantısı istemektedir. Ailesi ise ancak derslerinde başarılı olursa bunu sağlayacaklarını belirtmektedir:

" 'Özgeciğim, babana söyle de şu internet işini halletsin. Hem görüntülü konuşuruz. Babaannenler de sizi görmüş olurlar. Hem seninle daha rahat yazışırız.'

Halam da burada dalga geçiyorum zannediyor galiba! Herhalde biz de istiyoruz interneti hayatımıza sokmayı. Ama babamı tanımıyormuş gibi konuşuyor.

'Ben evdekilere söylüyorum ama işe yaramıyor, bir de sen söyle!' diye yazdım son olarak. Artık halam babama ne der bilemiyorum ama bu internet konusu giderek daha acil olmaya başladı. Beni bilgisayar öyle yavaş, öyle nazlı çalışıyor ki; ağır çekim film sahnesi gibi sayfa açıyor. Programları çalıştırırken on saat bekliyor. Üstelik kimseyle internette konuşma yapamıyorum. Hayat mı bu?

Şimdi bilgisayar alalım desem, 'Hele bir deneme sınavı notunu yükselt öyle,' derler. Ben bilmez miyim?" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.144-145)

Aileler, bilgisayarın ve İnternet'in çocuklarının ders başarısını olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmekte olduklarından, ya eve bilgisayar almayıp İnternet bağlantısı kurdurmamakta ya da çocuğun bunlardan sınırlı zaman dilimlerinde yararlanmasına izin verme yoluna gitmektedirler.

2.3.3. Diğer Teknolojik Araçların Ergen Psikolojisine Etkileri

İncelenen eserlerde, çeşitli teknolojik terimlerin geçtiği görülmektedir. Bunlar eserlerdeki çokluk sırasına göre şöyle sıralanabilir: Cep telefonu, MP3 çalar, fotoğraf makinası, CD çalar, İpod.

Eserlerde karşımıza çıkan ergenler ve bazı yetişkinler, bu aletleri oldukça sık bir biçimde kullanmaktadırlar; ancak bu durum bir bağımlılık yaratmamıştır. İhtiyaç duydukları ölçüde cep telefonu kullanmakta, müzik dinlemek istediklerinde MP3'lerinden dinlemektedirler. Eserlerde, İpod'a, diğer teknolojik aletlere oranla daha az yer verildiği görülmektedir.

Bu terimleri çokça kullanarak, günümüz teknolojisini yakından takip ettiğini ve bu tür teknolojik aletlerin insan yaşamındaki etkilerini hissettiğini okuyucuya aktaran yazarın gerçekçi bir tarzı olduğu da anlaşılmaktadır:

"İpod ara kablosu var mı sizde?"

'Efendim?' dedi annem.

Ben hemen atıldım:

'Bilgisayarda şarj edebilmek için mi?'

'Evet, bebeğim!' dedi Pinar Hanım bana. 'Banu kaybetmiş de bizdekini. Aslında evde bir yerlerdedir. Çıkar herhalde eşyaların arasından. Ama şimdi lazım oldu. Yarın yürüyüşe başlıyorum. Ben sabah yürüyüşlerimi hiç aksatmazdım. Taşınma telaşından devam edemedim. Spor salonuna gidiyorum tabii. Banтта yürüyorum. Ama müzik dinlemezsem yürüyemem ki... Gözüm hep saatte olur. Sıkılırım diye, hadi İpodu da takarım kulağıma, demiştim. Ama işte, kablo bulabilirsem, hem şarj olacak, hem bilgisayardan birkaç şarkı indireceğim!'" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.89-90)

Özge'nin en çok kullandığı teknolojik alet ise cep telefonudur. Neredeyse elinden düşürmediği cep telefonu onun hem yakın akrabaları hem de arkadaşları ile iletişim kurmasını sağlamaktadır. Eserlerde, cep telefonu ile ilgili ayrıntıların yanı sıra, medya aracılığıyla görüp duyduğumuz telekomünikasyon şirketlerinin çeşitli tarife ve kampanyaları hakkında da bazı ayrıntılar dikkati çekmektedir. Bu gerçeklerin, çocuk kitapları aracılığı ile de dile gelmesi, okurlar üzerinde pekiştirici etki yapmaktadır.

Yazarın, bir toplum gerçekliği haline gelmiş konuları romanlarının içeriğine yerleştirdiği görülmektedir:

"Cep telefonumda görüntülü konuşma dalgasından olsaydı keşke! Neyse, o da olsaydı, bu da olsaydı dedikçe bunalıma giriyorum. Yeni cep telefonundan önce, şu eski bilgisayardan kurtulup internet bağlantımı halletmeliyim. (Ya! Bir de bu var başımda! Nasıl kabul ettireceğim bizimkilere bilmem. Evde internet olursa ders mers çalışmam zannediyorlar.)" (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.113)

"Bari halama birkaç mesaj atayım. Şu cep telefonu tarifelerinin bol mesajlı olanlarına yazıldım nasılsa. Yüzlerce binlerce kısa mesaj hakkım varmış. (Ay bu kadar mesajı kime göndereyim ki ben? Telefonumun başında yaşlanırım artık! Yine de halamla haberleşmekte bu mesajlar çok işe yarıyor." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.140-141)

Teknolojik araçları kullanmamak günümüz toplumsal ilişkilerinde imkansız görünmektedir. Bu durumda yapılabilecek en uygun şey, özellikle çocukların ve ergenlerin teknolojik araçları olabildiğince az kullanmalarını sağlama yoluna gitmektir.

2.3.4. Teknolojik Araçların Bireylerin Ana Dili Kullanımına Etkisi

Günümüzde pek çok cep telefonu ve İnternet kullanıcısının Türkçenin doğru ve düzgün kullanımına dikkat etmediği bilinmektedir. Bu durum, çoğunlukla, yazım karakteri sayısından veya zamandan tasarruf etme amaçlı olarak, yazışmalarda ünlü harflerin kullanılmaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İncelenen eserlerde, Özge'nin ve arkadaşlarının yanı sıra komşuları Pinar Hanım'ın da Türkçeyi doğru kullanmadığı görülmektedir:

*"'Ha! Bak bu da hoş çocuk!' diye başka bir konuşma penceresi açtı Sanem. Ekranda az önce Sanem'le yaptıkları sohbet olduğu gibi duruyordu. 'Slm' (Annem görmesin. Gene Türkçeden bahsedecek. Anneannem görse de olur. O bunun yabancı dil olduğunu düşünüyor. Cep telefonumda birkaç kez rastlamıştı!)
'nbr?' (Tıpkı!)
'ben serhat. Snn adn ne?'*

'sana ne?' (E, ne diye ne haber dedin o zaman çocuğa değil mi ama?)
'noluya yaaa? Slm dedik sadece!' (E, haklı çocuk!)
'iyi be ne bozuluyosun ben duygu!' (Hadi ya? Hani şu göbek adı Sanem olan Duygu mu?)
'nrdsin?'
'ank' (Anka kuşu değil! Ankara'danım demek istiyor benim ulaşılmaz tavırlı teknolojik yazılımları takip eden yeğenim.)
'bnde İst'
'kaçı gidiosun?' (Benim Sanem de yaş konusuna takmış durumda yani!)
'ne kaçı gitmesi yaa? Ben yrmiki yşndaym.' (Evet ama, daha sesli harfleri kullanmayı bile bilmiyorsun! Heh, heh!)
Konuşma burada kesiliyordu.
'Şimdi buna bir şeyler daha yazalım.' dedi Sanem ve klavyeye dokundu:
'bnde seni bücürlerden bri sndm.'
Az sonra cevap geldi:
'ne bürü ya işltm okyrm' (İşletme okuyormuş! Duy da inanma!)
'a bnde :))' demez mi benim yeğen?" (Sürpriz Tatil, s.138-142)

" 'Ay alemsin Banu! Aaa, bakayım senin gruptan kimler internette? Bak, Selin de buradaymış!'
... ve Pınar Abla, Banu ona engel olamadan klavyeye uzanıp, Selin denen kıza bir mesaj yazıverdi:
Nber? Kbul ettimi?????
'Anne ya! Ne yapıyorsun? Ben yazdım sanacak şimdi!'
'Ay, bir şey olmaz! Ne var bunda? Dur şimdi yazarım 'Ben Pınar Ablan' diye!'
... ve gerçekten de oflayıp puflyayıp surat asan Banu'ya aldırmadan bir başka mesaj gönderdi:
'Benim bbğim Pınar Ablan!'
'Aaa, Pınar Abla, nber? 'diye cevap gelmez mi hemen.
'İyidir bebğim. Gökay kbul ettimi??'
'Evt. İnanamıyormmm. Çıkıyoruz. :D :D'
'Tbriklr!!! Öptüm! By'
Yazışma böylece gayet kısa, gereksiz görülen harfler kelimelerden atılarak ve doğruca konuya girilerek yapıp bitirilmiş oldu." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.270-271)

Ana dilin bu denli özensiz ve yanlış kullanımı günümüz çocuklarının ve ergenlerinin sık sık gerçekleştirdikleri bir durumdur. Eserlerde de, bunun yansımalarını görmek, okurun zihninde olumlu etki yapabileceği gibi olumsuz etki de yapabilir. Okur, kendi düştüğü hatalara, roman kahramanlarının da düştüklerini görünce, yaptığı yanlışları fark edebileceği gibi, bunun aksi olarak bunun bir hata değil, sıradan normal bir kullanım olduğunu da düşünebilir.

2.4. SINAVLAR VE ÇOCUK EĞİTİMİ

2.4.1. Sınav Kaygısı ve Bunun Yol Açtığı Psikolojik Rahatsızlıklar

Geçmişteki "Kolejlere Hazırlık" sorunu bugün yerini, "SBS" adı altında benzeri bir başka soruna bırakmış bulunmaktadır. 8. sınıfa rastlayan ergenliğin büyüme patlaması döneminde, ergenin dikkatini yoğunlaştırmada zorlandığı bir "fırtına ve stres" döneminde, öğrenci, yoğun bir sınav stresinin baskısını yaşamaktadır.

OKS ve SBS'den önceki uygulamalarda da benzer şekilde koleje ve Anadolu Liselerine hazırlanan çocuklar yoğun bir baskı altında çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Eğitimin temel amacı, bireyleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmek ve var olan yetilerini geliştirmek olmasına rağmen ülkemizde birçok aile bu gerçeğe ters düşen davranışlar içindedir. Bu aileler, çocuklarını Anadolu Liseleriyle, Türk ve yabancı özel okullara sokabilmek üzere adeta bir yarışa girmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre, kolej sınavlarına hazırlanmak üzere en yoğun çalışmanın ortalama iki yıl sürdüğü ve bu hızlı çalışma ortamının ardında, anne ve babalarla, onların tutku ve arzularının bulunduğu saptanmıştır. %89 gibi büyük bir kesimi kolej eğitimi görmeyen ana-babaların oluşturduğu bu ebeveyn grubu, arzularının temelinde, "çocuklarının dil öğrenmeleri ile iyi bir eğitim görmelerinin yattığını" belirtmişlerdir. Söz konusu ana-babalardan %17'si, çocuklarının ruh sağlığının bozulması tehlikesine rağmen hızlı çalışma tempolarında ısrar edeceklerini belirtmiş ve bu konuda kararlı olduklarını vurgulamışlardır.

Çocuğunu hafta sonları kursa getiren bir anne: "Ben çocuğumu anaokulundan beri koleje girmesi için koşullandırıyorum. Ruh sağlığının bozulacağını bilsem, yine de bu hızlı çalışma temposunda ısrar ederim." demektedir.

Kolej ve Anadolu Liseleri sınavına giren bir öğrenci, sınav salonuna girerken, annesinin şu uyarısıyla karşılaşır: "Yapamadığın her soru için, tokadımı ensende hisset!" Çocuğun cevabı daha üzücüdür: "Keşke yanımda olsan da yapamadığım her soruda tokadı atsan!"

Yine bazı anne babalar, çocuklarının zihinsel kapasite ve okul başarılarını dikkate almadan, kendi ideallerini gerçekleştirmek üzere çaba göstermektedirler. Nitekim, bulgulara göre, hazırlık kurslarına katılan çocuklardan %14'ünün okullarında başarısız oldukları saptanmıştır.

Yeni doğan bir bebeği sevmek üzere yanına yaklaşan lise giriş sınavlarına hazırlanan bir öğrencinin ağzından çıkan şu cümleler, içinde bulunduğu gergin ortamı çok iyi bir şekilde belirtmektedir: "Ah canım, daha bir şeyden haberin yok, büyüyeceksin, liselere hazırlanacaksın, sınavlara gireceksin!"

İlgi, yetenek ve zihin kapasiteleri değerlendirilmeksizin yarışma ortamına sokulan ergen adaylarının bu ağır çalışma temposuna girmeleri, onların ruh sağlığını bozabilmekte, bazı yanlış alışkanlıkları kazanmalarına sebep olabilmektedir. Önemli olan

çocuğun ruh ve beden sağlığıdır. Zamanının tümünü okul öğrenimi ve ek derslerle geçiren, stres içindeki çocuğun, ruh ve beden sağlığı olumsuz açıdan etkilenmektedir (Yavuzer, 2010: 211-215).

2.4.2. Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olarak SBS

Eğitim sistemimizin aşağı yukarı yirmi yıldır göze çarpan özelliklerinden biri, merkezî sınavlara olan bağımlılığın ileri düzeylere ulaşmasıdır. Günümüzde öğrencilerin tek hedefi önce SBS'yi sonra da üniversite sınavlarını aşmaktır. Bu durum beraberinde abartılı bir dersane ve özel kurs sektörünü ortaya çıkarmıştır. Merkezî sınavlara olan bağımlılık nedeniyle okullarda konular da yeterince işlenememektedir. Bütün bu gelişmeler okulların ve burada yapılan eğitim öğretimin önemini azaltmakta, derslerin önemsiz görülmesine neden olmakta, öğretmenin otoritesini zayıflatmaktadır.

Öğrencilerin meslekî geleceğinin belirlenmesinde önemli etkisi olan SBS türü sınavlar, Kasım 2006 tarihinde 17. Milli Eğitim Şurasında tartışılmış ve bu merkezî sınavın mevcut haliyle devam etmemesi yolunda bir tavsiye kararı alınmıştır.

2009 yılına kadar "OKS" adı altında gerçekleştirilen liselere giriş sınavları ile ilgili olarak, Milli Eğitim Bakanlığı 2009 yılında uygulamaya koymak üzere "Yeni Ortaöğretime Geçiş Modeli" hazırlamıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Prof. Dr. İrfan Erdoğan adı geçen modeli şu şekilde açıklamaktadır: Yeni modele göre 6,7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavlarının yapılması planlanmaktadır. Bu sınavlardaki soru içeriğinin tüm dersleri kapsamı, müfredat odaklı olması, okulda sunulan eğitim ve öğretime dayalı olarak hazırlanması esas alınacaktır.

Seviye Belirleme Sınavlarının dışında; 6,7 ve 8. sınıfların sonunda, öğrencilerin derslerde gösterdikleri başarı puanlarına göre Yıl Sonu Başarı Puanları hesaplanacaktır. Bu puanlar belirlenirken, Türkçe ve Yabancı Dil derslerinin ağırlıklı katsayı değerlerinin daha fazla olması sağlanacaktır. Böylece bu iki alanda sunulan eğitimin nitelik kazanması hedeflenmektedir.

Üçüncü olarak 6,7 ve 8. sınıflarda öğrencinin sergilediği davranışlar dikkate alınarak yapılan değerlendirmelere göre Yönelme ve Davranış Puanı belirlenecektir.

Seviye Belirleme Sınavlarında alınan puanların %70'i ile Yıl Sonu Başarı Puanlarının %25'i ve Yönelme Davranış Puanlarının %5'inin toplamı, öğrencinin her

sınıf için Ortaöğretim Yerleştirme Puanını oluşturacaktır. 6, 7 ve 8. sınıf için elde edilen Ortaöğretim Yerleştirme Puanının ortalamasının alınmasıyla öğrencinin Genel Öğretime Yerleştirme Puanı hesaplanacaktır. Ancak Genel Ortaöğretime Yerleştirme Puanı hesaplanırken, 6. sınıftan 8. sınıfa doğru gittikçe artan bir oranda ağırlık belirlenmesi yapılacaktır (Yavuzer, 2010: 211-212).

Bu planlama sadece bir yıl geçerli kalabilmiş olup 2010 yılında bir değişiklik daha yapılmıştır. Yeni sisteme göre, öğrenciler 8. sınıfın sonunda tek sınava girecekler ve aldıkları puanlara göre liselere yerleştirileceklerdir.

2.4.3. SBS'nin Ergen Üzerindeki Etkileri

SBS'ye hazırlanan çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemi, gelişiminde önemli bir evre olan ergenlik döneminin başlangıcına rastlamaktadır. Tüm gelişim türleri açısından hızlı bir büyüme ve olgunlaşmanın görüldüğü bu çocukluktan erişkinliğe geçiş döneminde, ilgilerin farklı konulara yönelmesi ve dikkatin azalması sebebiyle ders başarısızlıklarına zaten sık sık rastlanmaktadır. Bu dönemde ergen adayı yoğun ders çalışma konusunda zorluk yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, sınavdaki başarısızlık halinde oluşan duygusal kırıklık, onun kendine olan güveninin azalması ve gelecekteki yaşamını etkilemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Başarılı olarak istediği okullara giren gençlerde de bu hızlı çalışma sırasında kazanılan olumsuz alışkanlıklar, izlerini sürdürmekte, okuldaki sınavlarında gençlerin rekabet havasına girerek birbirlerini geçmeye çalıştıkları öğretmenlerce vurgulanmaktadır. Ayrıca bu hızlı çalışma temposu, oyun çağındaki ergen adayına boş zaman bırakmadığından, eğitim ve gelişimde önemli bir yeri olan boş zamanların değerlendirilmesinin yeterli olmadığı saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarda, ortalama 8 saatin üzerinde ders alan çocuklarda, özellikle tırnak yeme ve sinirlilik belirtileri diğer çocuklara göre %10 daha fazla görülmüş; bu çocukların %80'i tik, tırnak yeme, unutkanlık, korku, huzursuzluk, sallanma, sinirlilik gibi belirtilerden sadece birine sahipken, %20'sinde birden fazla belirtiyeye rastlanmıştır. Bir öğrenci, kaş ve kirpiklerini giriş sınavlarına hazırlanırken yolmaya başladığını söylemiş ve ders çalışırken, farkında olmadan elinin, kaş ve kirpiklerine gittiğini anlatmıştır (Yavuzer, 2010: 215-216).

İncelenen eserlerin başkahramanı Özge, SBS'ye hazırlandığı süreçte çok sıkıntı çeken, fazla stres yaşayan bir ergendir. Ailesi kendisinden sürekli ders çalışmasını

istemektedir. Özge ise zaten derslerini aksatmayan bir öğrencidir. Dolayısıyla ailesinin talepleri kendisine ağır gelmektedir. Söz gelişi, Özge 8. sınıfta okuduğu eğitim- öğretim yılının birinci döneminde güzel bir çalışma sistemi oturtmuş olup hem okul derslerine hem dersane çalışmalarına zaman ayırmıştır. Dönem sonunda güzel bir karne getirir. Tek istediği ise Ankara'ya babaannesi, dedesi ve halasını ziyarete gitmektir; fakat annesi ile babası Özge'nin haberi olmadan kendisini dershanenin hızlandırılmış programına yazdırmışlardır. Özge'nin arkadaşlarının durumu da aynıdır. Özge, yaşadığı sınav kaygısı nedeniyle sinirli, hırçın, stresli biri haline gelmiştir. Sınav hakkında bir şey duymaktan, test kitaplarını görmekten nefret etmeye başlamıştır:

" 'Ne demek planım bu?' dedi annem gergin gergin."Kızım, SBS'ye kaç hafta kaldı farkında mısın sen? Ben mi gireceğim bu sınavlara? Bu sınavlar senin hayatını değiştirecek! Ne zaman çalışmayı düşünüyorsun?"

Bu paragrafı uzatmak için annemin elinde en az on sekiz cümle daha vardı; ama ben fazladan bir kelimeye bile dayanamayacaktım. Nedense bu konuda çok çabuk sinirleniyordum:

'Çalışmayı ne zaman mı düşünüyorum? Anne ben aylardır bu sınavlara ÇALIŞIYORUM zaten!' İçimde sonuna dek haklı olduğum bir isyan dalgası yükseliyordu. "Daha dün karne aldım ve pazartesiden itibaren hızlandırılmış kursa gitmem gerekiyor. Sonra da ikinci dönem başlayacak zaten. Hiç tatil yapmadım!' dedim tiz bir sesle. Sadece insafli olmalarını istiyordum. Benden insanüstü bir performans bekliyorlardı. Yemeden, içmeden, uyumadan hep çalışan bir Özge. Robot değilim yani! Öyle değil mi?"

...
Sinir içinde derli toplu süslü odama baktım. Sonra da aynı sinirle gözlerimi kapadım. Kalın test kitaplarım ortalıkta başroldeydiler.

Gözlerim kapalı olduğu halde onları görebiliyordum. Çalışma masamın üzerinde nasıl durdukları beynime kazanmıştı artık. Bu bıkkınlık veren görüntüyü, gözlerimi açmadan elimi sallayarak savuşturmaya çalıştım. Şeytan diyor hepsini at yere bir güzel tepin üstünde! Hatta daha iyisi pencereden dışarıya salla gitsin!" (Sürpriz Tatil, s.1-7)

Özge, dershanesinin değişmesinin ardından deneme sınavlarında istikrarsız bir gidişat izlemeye başlar. Bir sınavdan yüksek, bir sınavdan düşük puan alması kendisinde moral bozukluğu yaratırken, annesi ile babası da bu durumdan çok tedirgin olurlar ve kendilerince buldukları birtakım çözüm yollarını Özge'ye iletirler. Özge ise, üstüne fazla geldiğini düşünmekte ve kendisini baskı altında hissetmektedir. Depresif bir ruh hali içerisine giren Özge'de, odasına kapanmak, uyumak, bilgisayar oyunları oynamak gibi sosyallik dışı belirtiler ortaya çıkmaya başlar:

"Deneme sınavı puanı (Kıvanç'tan ayrı değerlendirmek gerekirse) hiç de iyi bir gelişme değildi ve evdeki herkesin panik olmasına yetip artmıştı bile!

Annemden başlayalım:

'Özgeciğim! (İdeal giriş!) Deneme sınavından hiç bu kadar düşük almamıştın? (Konunun ana fikri!) Ne oldu böyle kızım? (Bu da yumuşatılmış hesap sorma bölümü!)

'Anne! Sonuçta sadece bir deneme sınavı! Adı üstünde işte! Gerçek sınav değil!' (Kelime oyunu gibi görünüyor biliyorum! Ama değil, inanın!)

'Ama çalışmazsan gerçeği de böyle olacak. Demek ki daha çok soru çözmelisin. Günde kaç soru çözüyorsun bu aralar?'

'Yüz - yüz yirmi.'
'Az geliyor demek ki? Şencan Hanım'ın oğlu...'
'Offf, anne tamam, biliyorum. Beş yüz soru mu ne çözüyor. Ama ben daha o kadar çıldırmadım.'

Annem klasik birkaç cümleyi daha sıraladıktan sonra geri çekildi. (Şu aralar mutfak civarında mevzilenip beni gözetliyor olmalı. Bakalım çalışıyor muyum, yoksa gerçekten sallamaya mı başladım, diye. Duruma göre hareket kararı alacak. Her an taarruza geçebilir!)

...
Son olarak mikrofonu babama uzatıyoruz:
'Özge, ne oldu? Deneme sınavında notun düşük gelmiş. (Nasıl olur da dibe çakılırsın, demek istiyor aslında ama babam nazik adamdır!) Bak kızım, büyük bir değişikliğe kalkıştık. Sınav bu kadar yaklaşmışken sen de elinden geleni yap. (Biz ettik sen etme, dershaneni değiştirdik, sen huyunu değiştirme, diyor yani!) Serme dersleri tamam mı?'

'Sermiyorum baba. Bu sınav böyle oldu, ne yapayım? Aslında düzenli olarak çalışıyorum, biliyorsunuz.'

'Tamam çalışıyorsun da... özel ders mi aldıracağız acaba?' (Ay, bu da can simidi gibi! Acil durum anında bizimkilerin aklına gelen ilk çözüm.)

'Sakin baba! Dayanamam artık, lütfen! Ne özel dersi? Ben bu hafta birebir falan alır kapatırım açığı. Sonraki sınavın sonucunu bekleyelim.'

'Okulunu da unutma kızım. (Sanki hayatımda bir de okul olduğunu untabilirmişim gibi!) Her şey deneme sınavıyla olup bitmiyor Özge. Karnedeki notlar da...)

'Evet baba, onlar da SBS'yi etkileyecekler.' (Bunu ikide bir 'Sıfırı basarım ha!' deyip duran Resim hocasına da hatırlatsak. Karnedeki notum yüzünden SBS puanım düşerse babam beni dilim dilim doğrar artık.)

İşte böyle! Kafam çok bozuk. Bu hafta Teoman Hoca'yı bile gözüm görmeyecek galiba. Sadece uyumak istiyorum. Ya da bilgisayarda şu aptal balık avlamaca oyununu beş yüz kez falan oynamak...'' (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s. 130-134)

Özge'ye göre, kendisine sunulan başarılı olma önerileri hep aynı türden ve sıradan önerilerdir. Unutulan şudur ki, ergenlerin de okul ve dersane dışında sürdürdükleri birer yaşamları, yapmak isteyip zaman azlığı nedeniyle yapamadıkları aktiviteleri vardır.

"Öneriler hep aynı: Rahat ol, okuldan gelince biraz dinlen, bir meyve ye, sonra dersine otur. Yemekten sonra da ödevlerini yap ve uyu! Oh ne ala! Masal gibi!

Hani bunun giyinip soyunması, 'Kirlî çamaşırlarını oraya buraya atmışsın,' diye azar işitmesi, ardından o gerçekten de attığın çamaşırların toplanması, kapının zırlaması, telefonun çalması, kardeş viziteleri, annemle yapılan mutfak muhabbetleri, çantayı boşaltıp yerleştirmeler... Nerde bunlar ha?

Çizgi film karakteri miyiz biz? Bize bu tavsiyeleri veren rehber hocaların anneanneleri, dedeleri, kimi kimseleri yok mu? Mesela benim var!... ve bu akşam bize gelip yemek yiyecekler. Üstelik onları çok özledim ve odama kapanıp soru çözmektense birazcık anneanneme sokulmayı ve dedemle muhabbeti tercih ederim.

Evet, ben böyle kendi kendime durumu açıklıyorum ama aslında şu çalışma düzensizliği yüzünden moralim sıfır." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.332)

Özge, yine başka bir deneme sınavından düşük puan alınca, dershanenin rehber öğretmenini ile görüşmeye gider. Görüşme esnasında şu anlaşılır ki Özge kendisine her gün yüz-yüz elli soruluk bir kota belirlemiştir ve yoğun çalışmaları da olsa, ertesi gün sınavı da olsa hiç aksatmadan bu soruları çözmüştür. Dolayısıyla çok yorulan Özge, başarılı olmak yerine başarısız olmuştur. Bu noktada rehber öğretmenin önerisi, kısa

fakat etkili çalışıp arada kendisine de zaman ayırması olur. Ayrıca, öğretmen, deneme sınavı puanları arasında bazı sapmaların normal olduğunu ifade eder ve Özge'nin kendisini rahat hissedebileceği yerlerde çalışmasının faydalı olacağını belirtir. Çalışırken cep telefonunu kapatması gerektiğini de ekler:

" *'Nerede rahat ediyorsan orada çalış! İlle çalışma masanda oturman şart mı? Rahat ettiğin bir yer olsun. Huzurlu ve sakin olduğun bir yer olsun. Cep telefonunu da mutlaka kapat. Sessize alman fayda etmez. Aklın gelen mesajlarda olmamalı. Ders çalışman kısa sürsün; ama dört dörtlük olsun. Yani masadan kalktığında 'Bu iş bitmiştir.'* de. *'Yapabileceğimin en iyisini yaptım.'* de. *Yeterli olduğuna evdekilerin değil senin inanman önemli. Çalışırken kendinden memnun olursan, eğlenirken de memnun ve huzurlu olursun.'*

'Evet, böylece izlediğim film de içime siner.'

'Aynen öyle!'

'Şimdi, rahat etmek için kısa ve etkili çalış, sonra da git istediğin filmi kirala mı diyorsunuz?'

'Durumu çok iyi özetledin! Hatta getir beraber izleyelim! Önümüzdeki deneme sınavında puan yükseltenlere pazar günü son ders film izleteceğim. Oldu mu?' dedi Hülya Hanım ve bana gülümsedi." (Eyvah Zikzak Çiziyorum, s.370-372)

Özge, SBS'ye girdikten sonra, pek çok arkadaşı gibi bir boşluğa düşer. Artık ne test çözmesi ne ders çalışması gerekmektedir. Adeta yeni bir hayata başlamış gibidir ve buna inanmamaktadır. Büyük bir rahatlama hissetmekte kendisini özgür bırakılmış biri olarak kabul etmektedir:

"Bitti!

Yani sınav! Ve tabii okul da!

İnanabiliyor musunuz, tatildeyim!

Pardon ama bir dakika, haziran ayındayız değil mi? Hah! Aman bir yanlışlık olmasın. Biri çıkıp şimdi bana, yok efendim daha SBS sınavına gireceksin, bakalım hangi liseyi kazanacaksın, daha dershanenin son hızlandırma programına katılmadın falan demesin de!

En iyisi biz işi garantiye alalım:

'Anne ben bilgisayarıdayım!'

'Tamam Özge!'

Evet, okullar kapanmış. Kesinlikle eminim.

İşte böyle! İnsan serbest olmaya hemen alışamıyor. Şu lise giriş sınavının arkasından okulun son haftasında birbirimizin suratına şaşkın şaşkın bakıp durduk zaten. Düşünsenize, çözülecek test yok, deneme sınavı yok, soru bankası yok, yazılı mazılı, ödev mödev yok! Ay, boşlukta gibiyim yani. Hayat amacım kalmadı. Ne yani şimdi, gidip arkadaşlarla bir kafede takılabilir miyiz gerçekten? (Kafeye gidince önce bir masaya oturmak gerekiyordu değil mi? Sonra garsonu mu çağırıyordunuz? Evet, hayal meyal hatırlıyorum!)

Hah, bir de hafta sonu sabah erken uyanmama gerek yok artık. Öğlenlere kadar yatakta kalsam bile tek kaçırdığım kahvaltı olur. İki yüz elli soruluk yoğunlaştırılmış deneme sınavı değil!

Vay be!

...

Acı ama gerçek. Test çözmediğimiz zamanlarda ne yapacağımızı bilemiyorduk henüz! (Olsun. Bu gezegendeki yeni biyolojik hayatımıza da yavaş yavaş alışacağız elbet.)" (Yaz Maceralarım, s.1-3)

Sınav psikolojisi ve sınavı kazanamama korkusu sadece çocuklar ya da ergenler üzerinde değil, tüm insanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır; fakat bu baskı yaş seviyesi düştükçe ruh sağlığına da zarar verebilecek durumlar ortaya çıkarmaktadır. İleriki yaşlarda kolay atlatılabilen bu tür bir stres, çocukluktan çıkma ergenliğe girme döneminde kolay atlatılamamakta, o yaştaki bireylerde derin yaralar açabilmektedir.

III. BÖLÜM

SONUÇ

Günümüz çocuk edebiyatının, çocuk eğitimi üzerindeki etkisi bu alanda araştırma yapan kişilerin ve çocuk psikolojisiyle uğraşan bilim adamlarının ortak görüşüdür. Bu çalışmada da, Deniz Erbulak'ın "*14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben*" adlı serisi içerisinde yer alan dört romanında çocuk eğitimi bakımından sosyal yaşamın incelenmesi amaç edinilmiştir. Çocuk, edebiyat ve çocuk edebiyatı kavramları açıklandıktan sonra dünyada ve Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi üzerinde durulmuştur. Sonrasında eğitim kavramına, aile içinde eğitime ve okul içinde eğitime değinilmiştir. Yazarın kitaplarına ilgi gösteren okur kitlesinin 12 yaş ve üstü olması nedeniyle ergenlik çağı üzerinde de durulmuştur. Ergenlik kavramı açıklandıktan sonra ergenlik döneminde yaşanan bedensel değişim, entelektüel değişim ve bunların ergenin benlik arayışı sürecine etkileri bu alanlarda araştırma yapan, konularında uzman kişilerin görüşlerinden yararlanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Yazar hakkında da bilgiler verilmiş, yazarın edebiyata bakış açısı ve çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Yapılan çözümlenmeler sonucunda bu romanlarda ele alınan sosyal yaşam unsurları tespit edilmiş ve bu unsurlar alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Roman kahramanının ergenlik döneminde olduğu göz önünde bulundurularak, onun en yakınından en uzağındaki kişilere kadar insanlarla ilişkileri değerlendirilmiştir. Yazarın, genç okurlarının ergenlik gibi sıkıntılı bir dönemde bulduklarını göz ardı etmeyerek; bu hızlı gelişim içinde yaşanan kaygılara, mutluluklara yer verdiği, kısacası ergenlik psikolojisi alanındaki birtakım görüşlere paralel bir şekilde romanlarını kurguladığı sonucuna varılmıştır. Yazar, ergenlik dönemi içinde bulunan çocuklarla örtüşecek özelliklere sahip bir karakter yaratmış, genç okurun sorunlarını anlamaya yarayacak olaylar üzerinde durmuştur.

İncelemeler sonucunda, ergenin; anne ve babası, kardeşi, büyükanne ve büyükbabaları, halası, diğer akrabaları, öğretmenleri, arkadaşları, flört ettiği kişiler ve

komşuları ile sosyal ilişkiler kurduğu tespit edilmiştir. Yazarın, bu ilişkilere değinirken, okuyucuya, aile bireyleri arasındaki bağıllık, büyüklere saygılı olma, küçüklere anlayışlı olma, güven duymayı öğrenme, toplum içinde davranışlara dikkat etme, arkadaşlık ilişkilerinde çıkar gözetmeme, karşı cins ile ilişkilerde dikkat edilmesi ve düşünülmesi gerekenler, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde karşılıklı sevgi ve saygı ile ilgili birtakım görüşlerini metnin içine yerleştirerek verdiği görülmüştür.

Ayrıca mekânlar arası bir karşılaştırma yapılarak, ergenin ev, okul ve dersane ortamlarındaki ruhsal durumu analiz edilmeye çalışılmıştır. Ergenin, evde, anne ve babasının dersler ve SBS konusunda baskı yapmaları sonucu genellikle karamsar ve depresif bir ruh hali içerisinde olduğu; okulda, otoriter ve katı öğretmenler ile dersler nedeniyle kendini kapana kısılmış gibi hissettiği; dershanede ise, eğlenceli arkadaş grupları, okul öğretmenlerinden oldukça farklı dersane öğretmenleri, bazen ticarî kaygıya kapılan bazen de gerçekten eğitime önem veren yöneticilerin etkisiyle kendini daha özgür hissettiği sonucuna varılmıştır.

Kitle iletişim araçlarının ergenler üzerindeki etkilerinin oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Televizyon, cep telefonu, İnternet, MP3, İpod gibi teknolojik unsurların ergenlerin hayatının büyük bölümünü kaplamakta olduğu ve bu araçlar aracılığıyla yazılı iletişimin gerçekleştiği durumlarda Türkçenin oldukça kötü bir biçimde kullanıldığı karşımıza çıkmıştır. Örnekler şöyle sıralanabilir: "*Slm, nbr, snn, nrdnsin, nber, bbğim, evt, inanamıyormmmm, tbriklrrr, by...*"

Yazılı dildeki bu tür kötü kullanımların yanı sıra, sözlü dil kullanımında da ergenlerin argo ve dilimize yabancı dillerden girmiş sözcükleri oldukça sık kullandıkları tespit edilmiştir. Örneğin, "*trendy, salak, sersem, yuh, image-maker, defol...*"

Dilin doğru ve düzgün kullanımı konusunda genellikle ergenin annesinin ağzından iletiler gönderen yazarın, anadilin bilinçli ve doğru kullanımı ile ilgili olarak çok duyarlı bir tutum içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, argo ve yabancı sözcük kullanma sorunu gerçek hayatta karşılaşılan bir sorun olduğundan, bu tür sözcüklerin eserlerde çok sayıda yer alması, bu kötü özelliğin çocukların ve ergenlerin zihninde pekişmesine yol açmaktadır. Bu da eserlerle ilgili bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk ve genç kitapları, okuyucularına öncelikle kendi millî kültürlerini tanıtmalıdır. Çocuklar ve gençler, kendi millî kültürlerini tanıdıktan sonra diğer kültürlerle

açılacaklardır. İncelenen romanlarda, çocuğun kendi millî kültürünü tam anlamıyla tanımadan yabancı kültürlerle açıldığı görülmektedir. Söz gelişi, dinlenen yabancı müzikler, gidilen hamburgerciler, buluşma yerleri olan kafeler ve plazalar gibi pek çok örnek bu durumun kanıtıdır. Çocuklara boş zamanlarını değerlendirmeleri için tavsiye edilen kültür-sanat faaliyetleri arasında da Türk kültürünü yansıtan herhangi bir faaliyete rastlanmamaktadır. Sinemaya gitme, hamburgercide vakit geçirme, buz pateni yapmaya gitme, Klâsik Batı Müziği konserine katılma gibi faaliyetler incelenen romanlarda yoğunluktadır. Kitaplar dikkatle incelendiğinde bu örneklerin arttığı görülecektir. Oysa çocukların yaşadıkları toplumun kültürel yapısını tanımalarına destek verme konusunda büyük görev yazarlara düşmektedir. Bu durumu incelenen romanların önemli bir eksiği olarak değerlendirmek mümkündür; çünkü bu romanlarda aile bireyleri ve aile büyükleri ile ilişkiler dışında kültürümüzü yansıtan örneklerle rastlanmamaktadır. Ayrıca evde millî kültür unsurlarıyla karşılaşırken, dışarıda *Batılı* ya da *Amerikanvari* yaşam tarzıyla karşılaşan çocuklar ve gençler, iki kültür arasındaki çatışma nedeniyle bir tür kültürel ve sosyal bunalıma sürüklenmektedirler.

Ergenlerin hayatını etkileyen önemli şeylerden biri de eğitim sisteminin ortaya çıkardığı bir zorunluluk olan sınavlardır. Sınavlar, çocuklar ve gençler için hayatın bir parçası durumundadır. Geleceklerini etkileme gücüne sahip sınavları kazanamama korkusu çocuklar ve gençler üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Merkezî sınavlara bağımlılık, pek çok ergenin sınavlara hazırlık döneminde ruhsal bozukluklar yaşamasına yol açmaktadır. Romanlar incelendiğinde, SBS'yi kazanamama korkusunun, ergenleri depresif ruh halleri içerisine ittiği görülmektedir. Ayrıca eserlerde sınavların dışında çocukların ve gençlerin kişisel gelişimlerine yönelik önerilere de rastlanmamaktadır.

Eserlerin diline gelince, eserlerde gençlerin rahatlıkla sıkılmadan takip edecekleri bir dil kullanıldığı görülmektedir. Kitaplar dilin zenginliğini yansıtan, çocuğun kelime dağarcığını zenginleştiren ve çocuğa dil zevki kazandıran en etkin araçlardandır. Kitap okuyan kişi farkında olmadan bir dil disiplini kazanır. Sürekli düzgün cümlelerle karşılaşan okur da farkında olmadan düzgün cümleler kullanmaya başlayabilir. Dili iyi kullanan kitaplarla karşılaşan çocuk, anadilinin farkına varmaya başlar. Tabii ki kitapların bu hedefe ulaşabilmeleri için yazarların yazım, noktalama ve cümle yapılarına dikkat etmeleri şarttır. İncelenen romanlarda baskı hatasından kaynaklandığını

düşünülen gereksiz noktalama işaretleri ve uzun cümleler yer almaktadır. Bunun yanında argo dediğimiz günlük konuşma dilinde yer alan fakat gençlerin çok fazla özenmelerini doğru olmayan bir ifade tarzı da romanlarda yer almaktadır. Bu da uygun bulunmayan, üzerinde düşünülmesi gereken başka bir husustur.

İncelenen romanlarda, çocuğa ve ergene okuma alışkanlığı kazandırıcı yönde bir mesaja ya da kitap önerilerine rastlanmamaktadır. Eserlerdeki kahramanlar kitap okurken görülmemektedirler. Bu da, tespit edilen bir diğer olumsuzluktur. Oysa, çocuk kitaplarında kitap okuma alışkanlığı kazandırma amaçlı iletiler bulunması okurlara yararlı olacaktır.

Bu kitaplar, olumlu mesajlarıyla çocukların okumalarında bir sakınca göremediğimiz; ancak millî kültürle ilgili öğelerin azlığı, Batı kültürünü yansıtan öğelere fazla yer verilmesi ve günlük konuşma dilinin sıradanlığının ötesinde dil zevki kazandıracak ifade tarzlarına çok rastlanmaması gibi olumsuz faktörler göz önüne alındığında tavsiye niteliği taşımayan, ergenlik dönemini yansıtan çalışmalardır.

Son olarak, ergenlik gibi önemli bir dönem içine giren çocukların yaşadıkları bu hızlı gelişimden doğan kaygılarını ya da sevinçlerini paylaşan, yaşamın güzelliklerini ya da zorluklarını anlatan, mücadele etmeyi öğretip güven aşılamanın evrensel olmanın yanında kendi kültür motiflerimizi günümüze uyarlayarak "millî kültür" bilincini yerleştiren, bilimi ve araştırmayı sevdiren, hayal dünyalarını zenginleştiren, düşünmeye ve sorgulamaya yöneltten kitapların yazılması gerekmektedir. Eğitici olmak kaygısıyla kitapların içeriği iletilerle doldurulmamalı, kitapların bir başka görevinin de çocuğu eğlendirirken düşündürmek olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Yazarların iletilerini daha işlevsel hale getirmek için iletişim tekniklerini ve çocuğun içinde bulunduğu dönemin özelliklerini iyi bilmeleri gerekmektedir. Eğitsel iletiler, ön plana çıkmayacak şekilde, dili ustalıkla kullanarak, kitapların içeriğine yerleştirilmelidir. Ayrıca bu kitapların niteliklerini daha iyiye götürebilmek için, çocuk kitapları analizine yönelik çalışmalar yapılmalı, bu alanda uzmanlaşmış eleştirmenlerin yetişmesi teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKARSU, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1975, <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=bakdetay&sozid=FSF>, 9 Haziran 2011
- BENJAMİN, Walter, *Çocuklar, Eğitim ve Gençlik Üstüne*, Dost Yayınları, Ankara, 2001
- CELKAN, Hikmet Yıldırım, *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1989
- CENGİZ, Gülsüm, "Çocuk Yaşamdan ve İçinde Yaşadığı Toplumsal Yapıdan Soyutlanamaz", *Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Ankara, 2001
- ÇIKLA, Selçuk, "Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler", *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sy. 104-105, y. 9, Ankara, 2005, ss. 89-107
- DAYIOĞLU, Gülten, "Çocuk Kitaplarında Eğitsellik", *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*, yay. haz. Sedat Sever, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2000, ss.522-535, s. 523
- DEMİRAY, Kemal, *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, Maarif Basımevi, 3. basım, İstanbul, 1958
- ERBULAK, Deniz, *14 Yaşında Bir Genç Kızım Ben*, Doğan Egmont Yayıncılık, 4. basım, İstanbul, 2009
- ERBULAK, Deniz, *Sürpriz Tatil*, Doğan Egmont Yayıncılık, 3. basım, İstanbul, 2009
- ERBULAK, Deniz, *Eyvah Zikzak Çiziyorum*, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2009
- ERBULAK, Deniz, *Yaz Maceralarım*, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2010

- ERDOĞAN, Fatih, "Türkiye'de 1996-1998 Yılları Arasında Yayımlanmış Çocuk Kitaplarının İçerik Analizi", *Binbir Kitap Çocuk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 3, 1999, s. 23
- GANDER, Mary, GARDINER, Harry W., *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, İmge Kitabevi, çev. Ali Dönmez, Nilgün Çelen, Bekir Onur, yay. haz. Bekir Onur, Ankara, 1993
- GÖKNAR, Özcan, *Bilinçli Çocuk Yetiştirme*, Akdeniz Kitabevi, Antalya, 2003
- GÜLERYÜZ, Hasan, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002.
- GÜNGÖRMÜŞ, Oya, "Baba-Çocuk İlişkisi", *Ana-Baba Okulu*, Remzi Kitabevi, 14. basım, İstanbul, 2010, s. 245-247
- İNAN, Ahmet, *Hayatımızda İnce Şeylere Dair*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000
- KAPLAN, Mevlüt, "Çocuk Kitaplarında İçerik, Resimleme, Dil ve Anlatım Özellikleri", *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2000, s. 551
- KAVCAR, Cahit, *Edebiyat ve Eğitim*, Engin Yayıncılık, Ankara, 1999
- KAZANCI, Osman, *Eğitim Psikolojisi*, Kazancı Kitap A.Ş., Ankara, 1998
- KULAKSIZOĞLU, Adnan, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 5. basım, İstanbul, 2002
- OĞUZKAN, A. Ferhan, "Çocuk Edebiyatı Kültürü", *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Haz: Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 37-38
- OĞUZKAN, A. Ferhan, "Dünya Çocuk Edebiyatı", *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Haz: Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 58-59
- OĞUZKAN, A. Ferhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1974, <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=bakdetay&sozid=EGT>, 9 Haziran 2011
- OZANKAYA, Özer, *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1975 <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=bakdetay&sozid=TPL>, 9 Haziran 2011
- SEVER, Sedat, *Çocuk ve Edebiyat*, Kök Yayıncılık, Ankara, 2003

- SINAR ÇILGIN, Alev *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2007
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, "Çocuk Edebiyatı", *99 soruda Çocuk Edebiyatı*, Haz: Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, "Çocuk Edebiyatı Kültürü", *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Haz: Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 37-38
- TEZCAN, Mahmut, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1985
- TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. basım, Ankara, 2005
- YALÇIN, Alemdar, AYTAŞ, Gıyasettin, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, 3. basım, Ankara, 2005
- YAVUZER, Havuz, *Ana-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, 21. basım, İstanbul, 2010
- YILAR, Ömer, TURAN, Lokman, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2007
- YÖRÜKOĞLU, Atalay, *Gençlik Çağı*, Özgür Yayınları, 13. basım, İstanbul, 2007

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı:	Bursa-1987		
Öğrenim Gördüğü Kurumlar:	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise:	2001	2005	Bursa Erkek Lisesi (YDA)
Lisans:	2005	2009	U.Ü. Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
Yüksek Lisans:	2009		U.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Medeni Durum:	Bekar		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	İngilizce-İyi		
Çalıştığı Kurumlar:	Başlama ve Tarihleri	Ayrılma	Çalışılan Kurumun Adı
1.	Eylül 2009	Kasım 2009	İstiklâl İlköğretim Okulu (657 - 4/B)
2.	Kasım 2009	Ağustos 2010	U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde Araştırma Görevlisi)
3.	Eylül 2010		Şehit Murat Atsen İlköğretim Okulu (657 – 4/A)
Yurtdışı Görevleri:			
Kullandığı Burslar:			
Aldığı Ödüller:			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar:			
Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri :			
Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler:			
Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:			
Yayımlanan Çalışmalar:			

2011
Çiğdem PARILDAR

